

“શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર” ગ્રંથ પરથી ઉત્પન્ન કરેલ

રાજબોધ.

‘જેણે આત્માને જાણ્યો તેણે નર્વ જાણ્યું’

—શ્રીનિર્ઘવ પ્રગથન

મ મહાકર્તા

મનમુખલાલ રવજીભાઈ મહેતા,

કચેરીમાનર, - મું. મર્.

પ્રીતિ આપ્તિ, ન વ ૫, ૦૦

આ પુસ્તક “સનાતન જી” પદની ઔદીસ
મુળ, કવેની બાતર-દમણેની મળશે.

* ૧૯૪૧ ના દિ. ૨૬ મેના આ ૮૧ નં. ૧૬ માટેના ૧૬ મહેકાના (મુનઇ) નાન
 કે તેમજ નિ. ૬૧ ના ૧૬૪મા કોડી ૧૧ ૫૧નાદશાવ કોડોરે
 (અમદાવાદ) કોડી

મદ્ગત પ્રબલવતી,

જે મહત્-આત્માના આ-આ પુત્રકમાના વચનો છે-જે વચનો સર્વ જગજગતને વિશ્રામના મ્યાનરૂપ અનેક વિચારવાનોની દૃષ્ટિમાં વાગ્યા છે-તે મહત્-આત્માનો સમ્બન્ધ તમોને અને મને-પૂવજનના કારણથી કરો-કે ઉદરતની કળાથી કરો-થયો હતો-જૂદે જૂદે આકારે થયો હતો તેઓશ્રી અને તમારો સમ્બન્ધ સસારગ્થિતિમાં જેને પવિત્ર બંધન ગણનામાં આવે છે તેને અગે હતો-દપતિ નરપે હતો તેઓશ્રી અને મારો સમ્બન્ધ આત્માને અગે હતો, અને આમ આપણે એક કુટુંબરૂપે ઉદરત કળાથી ગોવાવા હતા આ કુટુંબમાંથી તે મહત્-આત્મા-જે મને, તમને અને આપણા કુટુંબને વ્યક્તપણે સુખના કારણ હતા, અને બીજા બધા જીવોને વ્યક્તાવ્યક્તપણે સુખના કારણભૂત હતા-મૈત્રેયે મારે આ દેહનુ આયુર્કર્મ ભોમરી ચાલી નીકળ્યા અને ત્યાર પછી તમો યુગનના બન્ને તરણ પુત્રો આપણે વિશેષી અત્યવધે દેહપૂર્ણતા કરી ચાલ્યા ત્યાં આથી તમારા શરીર અને મન ઉપર બધું આધાર રયો હતો, અને જેના પરિણામમાં તમો પણ અમોને હમેશને મારે ડોડી ચાલ્યા જતા આપણુ એક વિશાળ કુટુંબ સંકોચાયેલું થયું-એક વિશાળ કુટુંબ રમતી તમો જૂની જૂની માખાઓ-જતા સસારીઓ જેને કુટુંબમાં કહે છે, રાનીઓ જેને ગંગ અથવા મોહ તરીકે ઓળખાવે છે તેનાથી પ્રેમદ, પ્રસંગે પ્રમંગે ખેદ થઈ આવે છે આના એક ખેદ પ્રમંગે જે નિચાર ઉદભવ્યો હતો તેને અનુભવી તમારું નામ-અમરણ તમાગ સર્વ સુખના મૂળ-સ્વામી-અને મારા શરણ-ભાઈ-ના જ્ઞાનવચનોની સાથે જોડી તમને યાદ કરવાનું એક કાગળ કિત્તન કરી દિવામો લઈ છું

શ્રાવણ, કૃષ્ણપક્ષ પૂર્ણિમા ૧૯૨૯

તમારો દેવ,

મદ્ગત શ્રી ઝળકભાભી પ્રત્યે.

મનસુખલાલ.

આમુખ

"The more I consider his life and his writing, the more I consider him to have been the best Indian of his times. Indeed I put him much higher than Tolstoy in religious perception. Both Karam and Tolstoy have lived as they have preached."

M. M. K. Gandhi

‘જેમ જેમ હું તેઓના જીવનનો અને તેઓના લખાણોનો વિશેષ વિચાર કરું છું, તેમ તેમ મારી વિશેષ પ્રતીતિ થાય છે કે તેઓ એમના સમયના સર્વોત્કૃષ્ટ હિંદી હતા. ખરેખર હું તેઓને ટોલ્સ્ટોય કરતા ધાર્મિક સ્વાતુભવ-આત્માતુભવ-માનવિશ્વના અગ્રણી કર્તા અને ટોલ્સ્ટોય બંનેને જેના પ્રાર્થના તેઓએ ઉપદેશ આપ્યો છે તે પ્રમાણે જ નારિય પાળ્યું છે.’

મી એમ કે ગાંધી

કાકા ટોલ્સ્ટોય નામના રશ્યન ફિલસૂફનું નામ જાતે પ્રસિદ્ધ છે તેઓ એક સમયે રાજ્યદ્વારી હોવા છતાં ધન સંબંધીના વિષયોના પાપ જેવું તત્ત્વજ્ઞાની તરીકેની કીર્તિ સપ્તાહની ગણાતા, તેની તેઓની ધર્મ વિચાર સૌંદર્ય બુદ્ધિ અને તેઓના વિચારો પશ્ચિમ ભાગીના મુજબ કદાચ પૂર્વભાગીના સંસ્કારોને વિશેષ મળવા આવે છે. આ સમય રશ્યન ફિલસૂફની સરખામણી કરતાં બિંદુથી પ્રખ્યાત થયેલ સ્વર્ણિય શ્રીમાન્ રાજ્યદ્રુની માથે હાથમા કાઢવાના આવી છે. દલિલ આફ્રિકામાં એશ્યાટિકાના હિતને માટે અનેક સંગ્રામોમાં આજે સુધીની ખુલાખ પૂરી ઉપર શ્રીયુત્ આધીને શ્રીમાન્ રાજ્યદ્રુની માથે લલિત સમાપ્ત થતા હોય. શ્રીયુત્ આધીને દલિલ આફ્રિકામાં આવેલ નેહાલ દેશના હિંદીઓ પ્રત્યે જે-પર કહ્યો છે આ પત્રમાં તેઓએ ઉપયુક્ત સરખામણી-શ્રીમાન્ રાજ્યદ્રુની અને કાકા ટોલ્સ્ટોયની-રીડ

જે રશ્યન તત્ત્વજ્ઞ ગાંધી પુષ્ટિની દુનિયામાં પોતાના જ્ઞાન બહોળાઈ કીર્તિ મેળવ્યા કરી રાયા છે તેની સરખામણીમાં ધાર્મિક સ્વાતુભવમાં શ્રીમાન્ રાજ્યદ્રુ વિરોધ આગળ વધી જાય છે એન શ્રીયુત્ આધીનો અભિપ્રાય પ્રત્યે પ્રત્યેક હિંદીને એ અત્યંત મનિમાન ઉત્પન્ન થઈ શકે તેમ નથી.

શ્રીમાન્ રાજ્યદ્રુ નામ જેન સમાજના એક જાણીતા પ્રસિદ્ધ છે કે, તેઓને માટે વિરોધ માહિતી આપવાની જરૂર નથી, જતા તેઓના જીવનનો સક્ષિપ્ત ખ્યાલ અન્યત્ર આપ્યો છે અવારનવાર નીચળતા ભાગીતા મેળો જન્મ્યેન પત્ર “પાયોનીર” શ્રીમાન્ રાજ્યદ્રુના દેહોત્સવ સમયે એક સ્થળ લેખ લખી આજે પણ હિંદીના દેવા પુરોહિત થાય છે તે બતાવવાના હેતુએ તે લેખને ‘આજના હિંદીઓ (Indians of Today)’ નામનું મથાણું આપ્યું.

અમેરિકામાં જ જૈન વિષયક જ્ઞાનનો પ્રચાર કરવા માટે બાંધીતા થોડા સ્વર્નમય વીરચંદ્ર રાધવજી બાંધીને જિવંતો શહેરમાં એક વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું. આ બાંધીનાં માનમાં તેઓએ પત્ની સમયમાં જૈનમાં આપેલી અસાધારણ શક્તિઓના પુરોવાર કેટલાક કથાઓ હતી તે બતાવવા માટે આચાર્યજીએ પત્ની શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યજી ઉતારણ આપ્યું હતું અને દર્શના સમયમાં પણ જન માં પોતાને વિદ્યાર્થી તરીકે સંજ્ઞા આપવાના પુરોવાર કરવાનો નિર્ણય કર્યો હતો એમ બતાવવા માટે શ્રીમાન્ રાજચંદ્રની સાધારણ શક્તિઓ વિશેષ નોંધ બતાવ્યું હતું.

૧૬મી વીરચંદ્ર બાંધી ના બાહ્ય પુરો અમેરિકામાં જઈ પોતાના માતાને વિદેશ પુરણી પ્રત્યક્ષ બતાવવામાં આવેલો હતો, તેમજ શ્રીમત્ મોહનદાસ બાંધી ના મનમાં માતૃભાવ આપનાર પિતાના સંસ્મરણની પુરવાર અનુભવ કરવા માટે આશિષમાં બેઠા હિન્દીમાં કેપ્ટન આપવામાં પોતાના સ્વર્નમય વિચારો છે તે પુરવાર વચનોનો યોગ્ય સંગ્રહ પ્રકાશન અને ઉચિત લેખો છે.

૧૭મી અને ૪૧મી વીરચંદ્રની હિન્દી સ્થિતિમાં માતાના પાતાળ નેહા બેઠા પગે નાં છે. રીઝાળીશ નાં કારકર્ણમાં સામાન્ય અને નિર્મલ રાત્રી સ્થિતિ ૭ દશા બાંધીની હતી અને માતા જોડે છે તેમાં સામાન્ય મામા પ અંદર લો નાં રહેતા હોય માતા અને બાંધીનાં બંધનમાંથી થાય છે હિન્દી સર્વ સામાન્ય નિર્મલ આપી ૪૧મી કારકર્ણમાં રીતે જે દશા લોકવતી હતી તેના રીતમાં મામા જૈન તાગની નિર્મલો નિર્માર જે બરબર કરવામાં આવે તે બાંધીનાં તે સમય નાં મામાની નિર્મલો દશા બાંધી નાં મદ હતી ૭ સમયે આવી નિર્મલો હતી તે સમયે અત્યારે બેઠો રીતે મરી રાજેનાં અસાધારણ શક્તિનાં મા પુરવાર જ મત જૈન મામા મયુજી.

મહાત્મા નેમજી લેખક મી. બી. હે છે કે નિયામક વધ પાછા છે માં લેખકોને હેરાનગતિમાં એના પ્રાર્થના છે કે દુનિયાએ આ ૭ ને વાત વસ્તુત સમજી તેલે તે પવાત વધ પછી સમજી શકે છે શ્રીમાન્ રાજચંદ્ર નાં રીતે સમાજ સમુખ આપા લોકો જૈન સમાજની પ્રિતિ અને પ્રકારના ન તમનાતોરમાં મહાત્મા હતી લોકોને એવું બતાવવામાં આવ્યું ૧૭ કે પોતે જે ક જમા જ મરી હોય તે પુરવાર પ્રત્યક્ષ રીતે નિર્મલો મે તેના હોષ પરંતુ તેને વગર રહેવામાં ન હોય છે મા દીનાની તમના જૈનનાં મે મુખ્ય નિર્મલો અને મરી આપનાંમાં રિખવાદ નાંધ્યા પરંતુ હતો સવત્ ૧૯૪૩ ની સાલ કે ૭ રાજની હજીવન વડે સમિતિ સાર અને સમિતિ સારોષાર પી દત્તોનાં જ્ઞાન નાં નાંદે માત્ર નગર વર્ધની વડે શ્રીમાન્ રાજચંદ્ર જૈન માતાની દશાનુ ની ર પ્રમાણે મર્યાદા કરી શકે છે —

જૈન સમુદાયમાં પરસ્પર મતને બહુ પગે ગયા છે પરંતુ નિર્મલ મર્યાદા નાં તમ માગે છે મરીત મર્યાદાનાં બાંધી ઉતારનાં વર્ગનું લક્ષ્ય ગયું

માન ક્રિયાનાવધર મચના રહ્યા જેનું પરિણામ દુષ્ટિગચર છે અથેલેના શોધમા આવેની પૃથ્વીની વસતિ લાનગ દોઢ અમજની ક્ષાઈ છે તેમા સર્વ ૧૨ની મળીને જૈન પ્રબ માન વીત વાળ (છે)ના વસતિ પન પ્રમાણે લાબ ૧૭ લાખની) લગના છે તે પ્રબ તે અમલોપાસ ની છે એમાથી ૯ ધાડ ધુ કે, નવ તલને પડન ગે જે હલર પુડો પાન માડ બલતા હરો મનન અને વિચાર પૂરક લાજનારા તેા આ જીને દેરવે ગાગી સીજે તેના પુડવો પાનુ નહીં હરો, જ્યારે આની ગિયતિ તલનાન મળધી થઈ નઈ છે, ત્યારે મતમતાતર વધી પડયા છે સનજ લગવાનનું કહેડું શુભ તલ પ્રમાદ સ્થિતિમા આવી પડ્યું છે તેને પ્રાસિત કરવા તથા પૂર્વાચાર્યોના શુભેડા મહાન સાસ્ત્રો એનર કરવા પડેના નરના મતમતાતરને ઠાજવા તેમજ ધર્મ વિદ્યાને પ્રદુષ્ટિત નરવાની અવશ્ય છે એમ હર્માવુ ધું પવિત્ર નાનામતનું ઢાંકેડું તલ પ્રસિદ્ધિમા આધુવા જ્યાં સુધી પ્રયોજન નથી ત્યાંસુધી માનનની પણ ઉન્નતિ નથી વાટામા જેની રહેવા મરતા મતમતાતર તથા એમ વગુ ઉચિત છે ૯ ધનુ ધું કે તે કૃત્યની મિષ્ટિ થઈ, નેનાનર ગચ્છ મતલે ટોળા, સત્ય વગુ ઉપર મનુ ય મદવનું લખ આવો અને મમત્વ લગ્યો

આ વિચારો મવત્ ૧૬૬૩ની સાનમા સનાજ મમમ મુ યા હતા આ સમય એવો હતો ૮ જ્યારે સનાજનો વગ બહુધા મતમતાતરના અમલ કરવામા, મને શુ ક્રિયાઓમા કન્યાલ માની લેવામા આવતુ હતુ જ્ઞાન, આત્મજ્ઞાન કે તલવાનનો લમ જ લાગજ અવરણ પામી યો હતો જ્યારે શ્રીમાન રાજ્ય કે સમાજને પોતાનું જીવન જર્વ્ય માતમત્વ સળે મું છે તે લહેડું વર્ણુ ત્યારે સમાજને તે વાત ઉપર દયા તેમ મી ખનના કહેવા પમાજે ન સમલઈ પા, હરો તે વાત ઉપર લક્ષ્ય જતો જતો છે, એ જોઈ તેના માય છે

જનને વિષે મુખ્ય બે શાખાઓ છે મ્વેતાજર મને દિગજર લાનાયે હ જર વધે થયા તેમોની રચે મનિપ્રાય બેડ એવો થ નો હતો ૮ મ જો તેમો એનીલના પ્રતિપક્ષીએ હોય શ્રીમાન રાજ્ય કે મા ને નાખાજોના રા ખવમા આ પ્રમાણે અભિપ્રાય મા લ - યો હતો

‘શરીરશદિ બજ નવાથી સવ મનુષ્યોથી માન ગિમ્બા જ્ઞતિ વર્નાને ચારિ નો નિર્વાહ ન થઈ કે તેથી નાનીએ કપહેરોથી મયા પૃથ્વીક મ્વેતામગજોથી વર્તમાન ૧૧ લેવા લગના ચાત્રનો નિવાહ કરવાને અથ પ્રજ્ઞતિ છે તે નિષેધ કરવા યોગ્ય નથી તેમ જ વજ્જનો માગદ કગી દિગ્બજર જ્ઞતિનો એમતે નિરેડ કગી વજ્જનૂ ૧૧ કાગ્યોથી ચાત્રિમા સિધિતપા પા ૮૮૦૪ નથી દિગ્બજરપાણુ અને મ્વેતામગજરપાણુ દેગ ૧૧ અવિચારીરો ઉપારના હેતુ છે એવે જ્યાં જાનીએ જેમ કપદ યુ તેમ પ્રવનતા આત્માર્થ જ છે’

શ્રીમાન રાજ્ય દ્રના આ વિચારો મન ૧૬૫૩ મા લખાયા છે, અને ત્યાર બાદ જ જનના સર્વ સમુ યોમા મતમતાતર ગળી અવિભન્ન જૈન સ્થિતિ વાવરા મા ધોના પરિશ્રમ આવી રહ્યો છે

જાનીએને એ પ્રકારે બોલ દોષ રહે જ નહીં તેઓને વનુષ્ઠિતિ પ્રાપ્ત કરવાનો જ મતન થયે રહ્યા હશે છે તેઓના ચિન્તનમાં જોન રાજાન, ગામ્વ કે ગમે તે હાનનો પરણત દોષો જ નથી તેઓની વિચરતા માન તાત્ત્વની ચળા ચલા પ્રત્યે જ દોષ છે એવી રીતે વળતી વડે એ સવનુ રહ્યા મા તેઓના નીચેના વખાણેથી વિન્ના તેઓના ધર્મ આદર્શ બતાવે છે

મોક્ષના માન જે નથી / ૨ પુરુષ મોક્ષપથ પરમમાનિન બૂતકાને પામ્યા છે ને તે સપત્ત સ પુરુષ એ જ માનેથી પામ્યા છે વનમાનમાં પળ તેથી જ પામે છે અને બલિષ્ઠ્યનો પણ તેથી જ પામશે ને માનમાં મનભેદ નથી અમરજના નથી ઉમતના નથી ભેદભેદ નથી માયાના વ નથી તે સરજ માન છે, તે સમાપ્તિ માન તે છે તથા ને અંધારા છે, અને સ્વાભવિક માનિ સ્વરૂપ છે સજ કાળે માર્ગનું દોષાપણું છે માનના મનને પામ્યા વિના માર્ગ બૂતકાને મોક્ષ પામ્યા નથી વનમાન રૂપે પાનતા નથી અને બલિષ્ઠ્ય રૂપે પામશે નહીં શ્રી જિને સત્ત ક્રિયાઓ અને સદસ ઉપદેશોનું એ જ માન આપ્યા માર્ગ કથા છે ને તે માનને અથ તે ક્રિયાઓ અને ઉપદેશો મદલુ માય તો તે સદા છે અને એ માનને બી જ છે દિશાઓ અને તે ઉપદેશો મદલુ માય તો તે સો નિષ્ફળ છે શ્રી મહાવીર જ વાળેથી તત્ત તે વાળેથી શ્રીકૃષ્ણ તરફે ૭ વાળેથી શ્રીકૃષ્ણ તરફે તે વાળેથી શ્રી મહાવીર તત્ત છે એ વાન નમે ત્યા બેકા એ તે કાળે, એ તે શ્રિભિમા, એ તે સાચા જ્યારે પમાશે ત્યારે પવિત્ર સાધન સત્પદના અનંત અગ્રી હિં / ૩ પુરુષો અનુમત મુને ત વાદ મર્ગ મારે સભવિત છે વાગ્ય સામગ્રી તદ્દા મેદવવાથી બન્ન પમ ને મા / પામતા અપ્રાપ્ત છે / ૪ અટકશે અને અટક્યા હતા માર્ગ પા પમ્ સજથી મનભેદ ઠાગે હર્ષ બેમાત્ર બાનથી મમ્મક / ૫ એ / માન સરીધન કરવાનો છે વિદ્યેર કું હેડું / ૬ ને મા / આત્મામાં રહો છે આત્મત્વ પ્રાપ્તિ પુરુષ-નિમ્મગ આત્મા જ્યારે યોગ્યતા જાળી / આત્મત્વ અવરો-કેદર આપમે તાર / તે પ્રાપ્ત થમે તારે જ તેની સા નવમે ત્યાર જ તે તત્તલદાદિન જરો મતભેદ રાખી કાઈ મોલ પામ્યા નથી વિનારીને જે મતભેદને દોષો તે અતવનિને પામી હમ્મરી સા મન મોમને પામ્યા છે પામે છે અને પામશે

પ્રોફેસર બેન્ડરે કો હાતરે શ્રીમાનના વિચારનું અવરોજન કયાનાદ બેચા અભિપ્રાયનો નિશ્ચય કરો હવે કે શ્રીમાન રાજા રદ્ર જે જ મધિરાની (Inayat Allah) હતા તેઓની વાલ્ચર્ચાથી જ તેઓને વિર વૈરાગ્ય હતો તેઓની મ તમ્મનની હિં બુમિએ સિચરતા / તેનો વિચાર કરવાને આ તેઓ રીના વિચારોના મનવની નિયમા જ ર /

આજ જ વાદના જમાનામાં આત્મચાહની પ્રતીતિ લેખે તથી જોઈ થતી જ ર છે એ શ્રીમાન રાજા રદ્રો નેઓની દગાને-તેઓના વિચારને અને તેઓના જ્ઞાન દર્શન, ચારિત્રને અવગણશે નેમને આત્માની પ્રતીતિ અદે / ૭ મા વિના તદ્દા જ ર /

શ્રીમાન્ રાજ્યદ્રના વિચારોના સંગ્રહ ૭૦૦ પૃષ્ઠના જે-ઠા ૧ ગ્રંથના આ-
નરે પ્રબલ સંખ્યુષ્ણ યાગો રજુ થયો છે આ સંગ્રહમાં તેઓના તત્ત્વજ્ઞાન સ
બધીના નિર્ણયો તેઓની માબત્તર દલાતા અવગોઠનો અને અનેક પરમાર્થ
મળ બીના વિષયો છે તત્ત્વજ્ઞાન કે સિદ્ધાંતજ્ઞાન જેવા મુખ્ય વિષયોના અધિકા
રીતો માટે તે ગ્રંથનું અવલોકન થોડું છે

શ્રીમાન્ રાજ્યદ્રના વિચારોના હાથુક્ત ૭૦૦ પૃષ્ઠના સંગ્રહમાંથી ઉપરોક્ત
કામાથી પ્લેટીન સુટાપીત્રો (Plectograph) ની આ પુસ્તક ને “ રાજ
જોધ ” ના નામથી પ્રમુદ્ધ કર્યું છે, અર્થાત્ શ્રીમાન્ રાજ્યદ્રે જેના જોધ વિભા
ના સંગ્રહનું નામ ‘ રાજજોધ ’ આપ્યું છે

આ ‘ રાજજોધ ’ માં આવેલા વિચારોને માટે અભિપ્રાય માપવાની વ્યા
જકર ઠ ? જે પુ કે આત્માનુભવથી વિચારો બતાવ્યા છે તે પુરુષના વિચારોના
સબધમાં બાહ્ય પ્રિ રો અભિપ્રાય આપે ? એના સબધમાં નિરોધ નહીં હોતા
શ્રીયુત મોહન રાસ આધીના સંગ્રહમાં જ તે વિચારથી ઠેકવી ગાતિ મળે છે તે
જણાવવું બસ રજ પડશે તેઓના મા પુસ્તક । મેં વાંચ્યા છે અને તેજી મને
સંતોષદાયક નાનિ આપી ઠ ’

આ ગ્રંથમાના વિચારો જેઠ જૈન મહાનુભાવના હોરા છતાં તે ટાઇ પક્ષ
દર્શનના અનુયાયી વાચના વિચારતા એમ જ મનુષ્યી રામ્સે કે તે વિચારો
કેટલું પક્ષ મત્રાચના મનતરને મારેના નથી પરંતુ આત્મત્વપ્રાપ્તિ મારેના છે
તેથી આત્મ રાપુ જ મર્ડ રા રાતુ સાનીની દ્રષ્ટિ સર્વ જેઠ જ વસ્તુની
પ્રાપ્તિ માટે હોય છે અને તે વસ્તુ તે આત્મસ્વય છે શ્રીમાન્ રાજ્યદ્રનો
આત્મસ્વય વસ્તુ-પ મ મનોરથ-શુ હનો તે સુક્ષ્મ વાચક આ પુસ્તક ના મતમાં
માપન ન થપ થી બેધ મ રો

શ્રીમાન્ રાજ્યદ્રનું જીવન આ રાત્રિ- હોડ તેઓડ આરંભન શી રીતે
વરુ ? તેમાની દાહ તેઓ રાજ નમોઆ હોરી થોડા મલ પાડો —

ધ ય કે નિસ મા અહો,
ભૂમિ કે શાન્તિ અપૂર્વે
દા વર્ષે ર ધા । હૃદયે
મરો હ ય મનો રી

૯૫૧

જોગજીમે ને જોગીસે,
માવો અપૂર્વ અનુમારે,
જોગીસે ને જોગીસે
અહુભુત વરાચ ધારે

૯૫૨

ઓળીસે ને સુડનારી
 સમન્તિ શુદ્ધ પ્રમાણે ૧,
 અને અનુભવ વધતી દસા
 નિજ પ્રવૃત્તિ અવધાનુ રે ધન્ય૦
 ત્યા આ પો રે ઉ ન કારભો
 પરિણામ માર્યે પાવ ૧
 એમ જોય તે હ સેરીને
 તેમ વરે ન થો રચ ૧ ધ ય૦
 વધતુ એમજ ચ વિધુ
 હરે નામે ક્ષીણ કાલ રે
 કમે કરીને તે જો
 એમ ભારો મન માહિ રે ધ ય૦
 થતા હેતુ જે નિતનો
 સત્ય વનનો કલાર રે
 થો અનર ના દેહથી
 જેમ થયા નિરધાર રે ધ ય૦
 આથી અહન જિતિ બહો
 થરો અપ્રમત નામ રે,
 કેવળ સમજા બુદ્ધિજન,
 સ્પાતને દેહ નિગમ રે ધ ય૦
 અવશ્ય મરેનો ભોગ છે
 ભોજનનો અવગેય રે
 તેથી દેહ નામ ધારીને
 બહુ સ્વચ્છ રેવહા રે ધ ૧૦

વાચનારે પણ ને આ આડુ પુનઃ સાધિત વાચના વિચારવા અને મનન
 કરવા પિત નિ છે અને તેથી તેજોને મરણ માત્માનંદ થશે એવી ખાત્રી
 છે રાજગોવ નામ રાજાનામા કૃષિવા મહાગજ પ્રત્યે કરવા રામદાસ ત્રા
 મીના ઉપદેશ મયનુ નામ કાસમોડ સંપ્રદાય છે તેનું અનુરણ યુ છે
 હ આસા રાડુ ૩૨ આ પુસ્તક ૧ / ૧ બહેનો બાપ બો પારો જશે તેઓ તેનો
 રાપરોગ કરશે અને ના ૧ વાને રાજ તેનો લાભ મળે તેવી વ્યવસ્થા કરશે
 આ પુસ્તક તંબાર કરનામા રા બાઈ ૧૧૨ ૭ મુદ્રા મે રાખીને બહુ
 ઉત્સાહ હતો

રાજબોધ.

વર્ષ ૧૬ મું.

૧

અનુપ્રેક્ષા વિચાર

ગમે તેના તુલ્ય વિષયમાં પ્રવેશ હતા ઉત્તરના આ માઓનો સ્વન વેગ
વૈરાગ્યમાં ઝપનાતુ એ છે બધા િથી જ્યાં સુધી ઉત્તરના આત્માઓ
સસારના માયિક પ્રપચમાં દર્શન દે છે ત્યાં સુધી, તે મ્યનની સિક્કા કનચિત્ત
દુર્લભ છે તોપણ સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટિથી અવલોકન કરતા એ કથનનું પ્રમાણ
કેવળ સુનમ છે એ નિસરણ છે

એનાનામાં નાના જગત્થી કરી એ મહોન્મત્ત હાથી સુધીના સવળા
પ્રાણીઓ, માનવિયો અને દેવ દાનવિયો એ સર્વની સ્વામ વિક ઇન્છા
સુખ અને આનન્દ પ્રાપ્ત કરવામાં છે એથી કરીને તેઓ તેના ઉદ્દોગમાં
શ્રધ્ધાના રહે છે, ખતુ વિવેક બુદ્ધિના ઉત્તર વિના તેમાં તેઓ રિજમ પામે
છે તેઓ સસારમાં નાના પ્રમાણના સુખનો આરોપ કરે છે અતિ અર
શોકનથી એમ સિદ્ધ છે કે તે આરોપ વૃથા છે એ આરોપને અનાગત કંવા
વાળા વિરના માનવિયો વિવેકના પ્રકાશરૂપે અદ્ભુત પણ અન્ન વિપર પ્રાપ્ત
કરવા કહેતા આ યા છે જે સુખ લયવાળા છે તે સુખ, સુખ નથી પણ
દુઃખ છે જે વસ્તુ પ્રાપ્તિ પ્વામાં મદા તાપ છે, જે વસ્તુ ભોગવવામાં એથી
પણ વિશેષ તાપ ગ્લા છે, તેમજ પગિપ્પામે મદા તાપ, અનત શોક, અને
અનત લય છે, તે વસ્તુનું સુખ તે માન નામનું સુખ છે—વા નથી જ
આમ હોવાથી તેની અનુરક્તતા વિવેચીઓ કરતા નથી સસારના પ્રત્યેક સુખ
વડ વિરાગિત રાજશ્વર હતા પણ, સત્ય તત્ત્વજ્ઞાનની પ્રમાદી પ્રાપ્ત થનાયાં
તેનો ત્યાગ કરીને યોગમાં પરમાનન્દ માની સત્ય મન વીરતાથી અન્ન પામ
આત્માઓને ભર્તૃહરિ ઉપદેશ છે કે —

ભોગે રોગલય, કુલે મૃતિલય, નિતે નૃપાસાદ્ભય
માતે દૈન્યલય, બને રિપુલય, રૂપે તદ્વ્યા લય,

આજા પીસે ને સુનારીને

સમકિત હુદ પ્રાપ્ત ૧

શુન મનુનવ વવતી દ ॥

નિજ સેવક આત્માત્મ રે

ધ ૫૦

ત્યા આઠો ર ક ધ કારમો

પરિમલ કાર્ય પ્રાપ્ત રે

જેમ જેમ તે ર સેનીત

તેમ વડે ન ધે રવ રે

ધન્ય ૦

વધતુ એમજ આનિયુ

હવે હીમે રીજી કાઈ રે

કમે મરીને તે જરો

એમ ભારે મન નાહિ રે

ધ ૫૦

યગા હેતુ જ ચિત્તનો

સત્ય વખતો કહાર રે

યો આરંભ ૥ દહથી

જેમ થયો વિચાર ૧

ધ ૬૦

આવી આવ વૃત્તિ અટો

થરો અપ્રમત યાગ રે

કેવળ જાત ૥ ભમિ ૥

આમને દેહ વિશેષ રે

ધન્ય ૦

આવશ્યક મનનો ભોગ છે

ભોગનો અવરોધ રે

તેથી હેતુ ને ૧ ધારીને

વતુ રચક ૧ સંદેશ ૧

ધ ૬૦

માવનાર ૧ અને આ ગાથા પુત્ર ૧ સાધિત વાચવા વિચારના અને મનન કરવા વિનિતિ ૬ અને તેથી તે જાન માર ૧ આત્માનંદ થશે એવી મારી આવી છે રાત્રીના નામ રાજવામાં શિરા ૧ મહારાજ પ્રત્ન કરેલા રામ ૧ સ રા મીના ઉપદેશ અમતુ નામ ૧ સમોત્ર રાત્રેતુ છે તેતુ અનુ રાત્ર ૧ છે

દુ આશા ગાથા ૧ ગા પુસ્ત ૧ ૧ બનેના બાઈના પાસે જરો તેના તેના સુવિયોગ ૧ રો અને અ ૧ ૧ નાને રા તેના લામ મને તેની વ્યવસ્થા ૦ રો

આ પુસ્ત તૈયાર કરામાં રા બાઈ ૧ ૧ ૧ મુજ ૧ મે સાતીનો બહુ ઉત્સાહ હતો

રાજ્યોદ્ધ.

વર્ષ ૧૬ મું.

૧

અનુપ્રેક્ષા વિચાર

મને તેના તુરંત વિચારમાં પ્રવેશ હતા ઉત્તરણ આ માઓનો સ્વન વેગ
વેરાગમાં અપનાવું એ છે બલ્લભિથી નના સુધી ઉત્તરણ આ માઓ
સસારમાં માયિદ પ્રપચમાં દશન દે છે તેના સુધી, તે મ્થનની સિક્કામાં મ્થન
દુર્લભ છે, તોપણ સુદમ દિથી અવરો ન કરતા એ કથનનું પ્રમાણ
કેવળ સુનભ છે એ નિ સશય છે

એક નાનામાં નાના જગુથી કરો એ મહોન્મત હાની સુધીના સંગ
પ્રાણીઓ, માનવિયો અને દેવ દાનવિયો એ સંગની રચમ વિદ્ય ભગ્ન
સુખ અને આનંદ પ્રાપ્ત કરવામાં છે એથી કમીને તેઓ તેના ઉગ્ર
ગુણાવા ગ્રહે છે, પરંતુ નિવેક બુદ્ધિના ઉચ્ચ નિના તેમાં તેઓ વિનમ્ય
છે તેઓ સમારમાં નાના પ્રકારના સુખનો આરોપ રે છે અને અવ
લોનથી એમ સિદ્ધ છે કે તે આરોપ વૃથા છે એ આરોપને અનાયક કરવા
વાળા નિરના માનવિયો નિવેકના પ્રકાશનું અદ્ભુત પણ અન્ય નિ પ્રપ
કરવા કહેતા આના છે જે સુખ લખનાળા જે તે સુખ, સુખ ના પ્રપ
દુખ છે જે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવામાં મદા તાપ છે, જે વસ્તુ નેતરના એથી
પણ નિશેષ તાપ રહ્યા છે, તેમજ પાણીમાં મદા તાપ, અન્ય પ્રપ, અને
અનત લય છે, તે વસ્તુનું સુખ તે માન નામનું સુખ ઉચ્ચ નથી ન
આમ હોવાથી તેની અતુરતામાં નિવેકીઓ વળતા નથી અને ના પ્રપેક સુખ
વડે વિરાગિત રાજ્યશર હતા પણ, સત્ય તત્ત્વજ્ઞાની પ્રપેક પ્રપેક થવામાં
તેનો ત્યાગ કરીને યોગમાં પરમાનંદ માની મત મન પ્રપેક અન્ય પાપ
આ માઓને ભર્તૃહરિ ઉપદેશ છે ૨ —

લોગે રોગલય, કુલે મ્યુતિલય, નિત નૃપાકાદૃશય
માને દૈન્યલય, અને નિપુલય, મી ગયા લય,

ગાત્રે નાભય શુભ્ર ખયભય, ધર્મે દૃઢતાદ્ભય,
સર્વ વસ્તુ ભયાપિત ભુનિનૃણા, તૈરા યમેનાભય

ભાસાય — જગતો વિગતે ભોગમા રોગનો ભય છે કુળનો પડાનો ભય છે સદ્ભીમા મનનો ભય છે માનમા દીનતાનો ભય છે બળમાં શત્રુનો ભય છે ઉપથી આનો ભય છે શાસ્ત્રમા વાનો ભય છે શુભ્રમા ખગનો ભય ॥ અને પ્રાણપત્ર કાળનો ભય છે એમ સર્વ વસ્તુ ભયવાળી છે માત્ર એક વેગ રજ અભય છે । । ।

મતારોડી ભતૂરગિનુ આ કથન સૃષ્ટિમા ય એટલે સધળા ઉત્તરગ આત્માઓ સંઘે માન રાખે તેવું છે એમા આખા તત્ત્વજ્ઞાનનું દોહન કરના ભર્તૃહરિએ સકળ તત્ત્વવેત્તાઓના સિદ્ધાન્તરહસ્યરૂપ અને રનાતુભરી-સમારગોત્રનું તાત્પર્ય ચિત્ર આપ્યું છે એણે જે જે વસ્તુઓપર ભયની છાયા પ્રદર્શિત કરી છે તે ગત્તુ સસારમા મુખ્ય સુખરૂપે મનાઈ છે સસારનું સ્વેચ્છાત્મ સાદ્ધિ ને ભોગ તે તો રોગનું ધામ હતું, મનુષ્ય ઉચ્ચ કુળથી સુખ માને તેવું છે ત્યાં પત્નીનો ભય દેખાડ્યો સમારચકમા વૈરાટ્યારનો ઠઠ ચનારવાને વૈરાટ્ય સદ્ભી તે રાજ્ય મૃત્યુચ્ચિન્તા ભયથી ભરેલી છે કાલ પલ કૃત્ય કરી યશોહીતિથી માન પામવું કે માનવું એમ સસારના પામર છવોની અભિરાધા છે તો ત્યાં મહા દીનતા ને કાંચાદાતનો ભય છે બળ પરાક્રમથી પણ એના જ પ્રકાગ્ની ઉત્કૃષ્ટતા પામરી એમ આહવું રહ્યું છે તો ત્યાં શત્રુનો ભય રહ્યા છે રૂપ મનિ એ ભોગીને મોહિની રૂપ ॥ તો ત્યાં તેને ધાગણું કરનારી સ્ત્રીઓ નિરતર ભયવાળી જ છે અનેક પ્રમદે શુધી ગઈ ની શાન્તજનન-તેમા વિનાશનો ભય રહ્યો છે, કાંઈ પણ સામારિક સુખનો શુભ્ર પ્રાપ્ત કરવાથી જે આનંદ લેખાવ છે તે બળ મનુષ્યની નિદાને લીધે ભયાનિત છે જેમાં અનંત પ્રિયતા રહી છે એરી કાષા તે એક સમયે કાગરૂપ સિંહના મુખમા પડાના ભયથી ભરી છે આમ સસારના મનોહર પશુ ચપલ સાદિયો ભયથી ભર્યા છે વિવેકથી પ્રિયારતા જ્યાં ભય છે ત્યાં પ્રવળ શોકજ છે, જ્યાં શોક હોય ત્યાં સુખનો અભાવ છે અને જ્યાં સુખનો અભાવ રહ્યા છે ત્યાં તેનો તિરસ્કાર કરવો યથોચિત છે

યોગોદ્ભવ ભર્તૃહરિ એકજ એમ કહી ગયો છે તેમ નથી મગાનુસાર સૃષ્ટિના નિર્માણ સમયથી ભવદરિથી ઉત્તમ, ભર્તૃહરિ સમાન, અને ભર્તૃહરિયા

કનિષ્ઠ એવા અસખ્ય તત્ત્વજ્ઞાનીઓ થઈ ગયા છે એવો કોઈ કાળ કે આર્થ દેશ નથી કે જેમા કેવળ તત્ત્વજ્ઞાનીઓનું ઉપજનું થયું નથી એ તત્ત્વવેત્તા ઓએ મમારમુખની દ્વરેક સામગ્રીને શેષરૂપ ગણ્યાની છે, એ એમના અગાધ વિવેકનું પરિણામ છે. વ્યાસ, વાલ્મીકિ, શંકર જોતમ, પાતંજલી, કપિલ, અને યુનનજ શુદ્ધોદને પોતાના પ્રવચનમા મામિક રીતે અને સામાન્ય રીતે જે ઉપદેશ્ય છે તેનું રહસ્ય, નીચેના શબ્દોમા કદાચ આવી જાય છે

“ અહો લોકો ! સસારરૂપી સમુદ્ર અનંત અને અપાર છે એનો પાર પામવા પુરપામનો ઉપયોગ કરો ! ઉપયોગ કરો ! ”

એમ ઉપદેશવામા એમનો હેતુ પ્રત્યેક પ્રાણીઓને શાશ્વત્ત કાર્યનો હતો એ સંધ્યા જ્ઞાનીઓ કરતા પરમ માન્ય રાખવા યોગ્ય સર્વજ્ઞ મહાવીરના વચન સર્વ રથજે એ જ છે કે સસાર એમત અને અનંત ગોરૂપ તેમજ દુઃખપ્રે છે અહો, ભગ્ન લોકો ! એમા માધુરી મોદિતી ન આણુતા એથી નિવૃત્ત થાઓ ! નિવૃત્ત થાઓ !

મહાવીરનો એ સમય માત્ર પણ સસારનો ઉપદેશ નથી એના સર્વજ્ઞ પ્રવચનોમા એણે એ જ પ્રદર્શિત કર્યું છે, તેમ તેનું સ્વાચરણથી સિદ્ધ પણ કરી આપ્યું છે અનનર્ણિ કાના, યરોદ્ધ જેની રાણી, અનંજ સામ્રાજ્ય સદમી, અને મહા પ્રતાપી રાજાનું પરિવારનો સમૃદ્ધ છતા તેના મોહને ઉતારી દઈ જ્ઞાનસ્થાનયોગપરાયણ થઈ એણે જે અદ્ભૂતતા ઘડાવી છે તે અનુપમ છે એનું એ જ રહસ્ય પ્રમશ કરતા પવિત્ર ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમા, આઠમા અધ્યયનની પહેલી ગાથામાં કપિન રાણીની સમીપે તરના લિલાપીના મુખકમળથી મહાવીર કહેવરાવે છે કે -

અધુવે અસાસયમિ સસાનમિદુષ્પપહિરાએ

કિનામદુષ્પતકમ્મય જેલાહુદુ ગાનગહેધ્યા,

અનુન અને અશાશ્વત સમારમા અનેક પ્રકારના દુઃખ છે, દુઃખ એવી શું કરણી કરૂં કે જે કરણીથી કરી દુર્ગતિ પ્રતિ ન જાઉં ? એ ગાથામા એ લખાથી પ્રશ્ન થતા કપિનમુનિ પછી આગળ ઉપદેશ ચલાવે છે

અધુવે અસાસયમિ—આ મહદ્ તત્ત્વજ્ઞાનપ્રાસાદિજ્ઞાન વચ્ચેના પ્રવૃત્તિ મુખ્ય યોગીશ્વરના સતત વૈરાગ્યવેગના છે અતિ શુદ્ધિશાળીને સમાજ પણ ઉત્તમરૂપે માન્ય રાખે છે જતા, તે શુદ્ધિશાળીઓ તેના ત્યાગ પ્રેરે છે એ

નવ-નવે મુનિદેવ ચ-૩ જે એ જાતે મેધ ગેરે મેડે
 મુનિ મેડે નદા મેડે નદે અભાન તિ મેડે નવે મેડે
 મેડે મેડે મેડે તન-મુનિની ની જનમુ નદે મેડે મેડે
 -૧૧૦૦ ૩૩ દાવ-નવદની મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે
 ૩ મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે
 નવદન મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે
 મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે
 મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે મેડે

સતત આ જે એક ન અને અનત ભરપૂર તાપ છે તે વખતે
 જે આપિ આપિ અને ઉપર જે એકો મુખ્ય થવ માટે પ્રયત્ન કરતા
 કરે ન ન ન છે સહ ન ન સમ હમ હમ સમી સમ કૃતિ
 સુખ સમયને મેળવ વિવેક નિરૂપના અભવ નમ્યુર અને મુનિ
 નેવન કૃતુ નેમ કૃપ નાન નાપ નવુરમ અણુ મા, વિષ, મે
 રોક અજાન મિથ્યત્વ એ સધાગતિ ત્યાગ કરે એ આમ સવદ્યને કે
 સ્વાન ન રીતે છે ન નેવ ને મરણ મા એ સાત વમાવેલ પામી નવે

‘ ૧૨૫ ભજો, નીતિ સમે, પરદો પદોપકાર, ’

ખરે! એ ઉપદેશ સ્વતિપાત જે એ ઉપદેશ આપવામા કાઠમે પ્ર
 પ્રાત્ની અને કાઠમે પ્રાત્ની પ્રાત્ની વિનસણવા દર્શાવી છે એ સત્તા દીકે
 તે સમયુક્ત દરવ ૧૨ તેવુ છે પરવુ સુખ ઉપદેશ તરીકે મમલુ જા
 થાત તે સિદ્ધાંત સાગમે પુષ પ્રથમ ૫ મેનો મરી થઈ પડે નિરૂતિને
 મેડે જે જે વિષે પૂર્વે જાણ્યા તે તે વિષેલુ ખરુ સ્વરૂપ સમજીને
 સર્વાંતે મરણમરૂપે મોધવામા એ રાજપુત વધી મેડે છે એ માટે એને
 નનત મનવદો રાજે જે!

એ સધાંત વિષેલુ અનુકરણ કરવાતું શુ પ્રોજન વા ૥ પરિણામ
 એનો વિવેક હવે સહમે સમજા ઉપદેશકે એમ કહેતા ચાન્યા છે કે
 એ પરિણામ મુક્તિ પ્રપ કરવી અને પ્રયોજન કુખી નિરૂતિ એજ
 માટે સર કરવામા સામાન્યરૂપે મુક્તિને અનુપમ જેવું કહી છે સતમા
 પ્રીતિપાત પ્રથમ મુનિદેવ ૥ છતાં અધ્યયનની ચોરીરૂપી આધાના નીમ
 નેમા ૩૫ છે જે—

કનિષ્ઠ એના અસખ્ય તત્ત્વજ્ઞાનીઓ થઈ ગયા છે એનો કોઈ કાળ કે આર્થ દેશ નથી કે જેમાં એના તત્ત્વજ્ઞાનીઓનું ઉપજનુ થયું નથી એ તત્ત્વવેતા ઓએ સસારસુખની દરેક સામગ્રીને જે રૂપ ગણાવી છે, એ એમના અગાધ વિવેકનું પરિણામ છે. વ્યાઘ્ર, વાલ્મીકી, શંકર, જૈનમ, પાતંજલી કપિલ અને યુવરાજ શુભોદને પોતાના પ્રવચનમાં માર્મિક રીતે અને સામાન્ય રીતે જે ઉપદેશનું છે તેનું સ્વરૂપ, નીચેના શબ્દોમાં વધક આવી જાય છે

“અહો લોકો ! સસારરૂપી સમુદ્ર અનંત અને અપાર છે એનો પાગ પામવા પુરુષાર્થનો ઉપયોગ કરો ! ઉપયોગ કરો ! !”

એમ ઉપદેશવામાં એમનો દેહ પ્રત્યેક પ્રાણીઓને ગોચરુક્ત કરવાનો હતો એ સધળા જ્ઞાનીઓ કરતા પરમ માન્ય ગમવા યોગ્ય સર્વજ્ઞ મહાવીરના વચન સર્વ સ્થળે એ જ છે કે સસાર એકાત અને અનંત રોપ તેમજ દુઃખપ્રદ છે અહો, બેન લોકો ! એમાં માધુરી મોહિની ન આણુતા એથી નિવૃત્ત થાઓ ! નિવૃત્ત થાઓ ! !

મહાવીરનો એક સમય માત્ર પણ સસારનો ઉપદેશ નથી એના સવળા પ્રવચનોમાં જોલે એ જ પ્રદર્શિત કર્યું છે, તેમ તેનું સ્વાચરણથી મિદ્ધ પણ કરી આપ્યું છે કે અનર્થના ધારા, યરોદા જેની રાણી, અન્ય સામાન્ય લક્ષ્મી, અને મહા પ્રતાપી સંજન પરિચારનો અમદ્ભૂતતા તેના મોહને ઉતારી દઈ જ્ઞાનદશનયોગપ્રગણ થઈ એણે જે અદ્ભૂતતા દર્શાવી છે તે અનુપમ છે એનું એ જ સ્વરૂપ પ્રકાશ કરતા પવિત્ર ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં, આઠમાં અધ્યયનની પહેલી ગાથામાં કપિલ કેરણીની સમીપે તરસા લિલાપીના મુખકમળથી મહાવીર કહેવરાવે છે કે -

અધુવે અસામયમિ સસારમિદુઃખપઉરાએ

કિનામદુઃખતકમ્ભય જેણાહુદુઃખા નગહેધ્યા.

અધુન અને અસામયન સસારમાં અનેક પ્રકારના દુઃખ છે, હું એની શું કરણી કરું કે જે કરણીથી કરી દુઃખતિ પ્રતિ ન જાઉં ? એ ગાથામાં એ ભવથી પ્રશ્ન થતા કપિનમુનિ પછી આગળ ઉપદેશ ચલાવે છે

અધુવે અસાસયમિ—આ મહદ્ તત્ત્વજ્ઞાનપ્રાસાદિશૂન વચનો પ્રવૃત્તિ મુક્ત યોગીશ્વરના સતત વૈરાગ્યવેગના છે અતિ બુદ્ધિશાળીને સસાર પણ ઉત્તમરૂપે માન્ય રાખે છે છતાં, તે બુદ્ધિશાળીઓ તેનો ત્યાગ કરે છે, એ

તરતના તો ગુનિયાત મમતકાર છે એ અતિ પ્રેમાર્થિનો અને પુત્રાર્થની ગુરુગા કરી મદદ મેળ સાધી અત્માના નિમિરપટ્ટો દાગ ? મસારો રોમખિંચ કહેવામાં તરવસા ઊભોની ભમજુ નથી પરંતુ એ મધ્યા તરવ નાનીઓ મધ તરવગાનચદ્રી ને જે કળાઓથી પૂર્ણ દોના નથી આજ કાળમાં મન મેલીલના વાત તરવગાનો માટે જે પ્રમાણ માટે છે તે મતદનન બનમા પડે છે કેવળ મમતમત છે મનવીરની તુલ્ય પ્રકારને જેના જે જે સાર નિય કરે થાય છે તેમજ નિરપદનથી ઉપદેશ આપીને જગત્કલિનીની પાની નામ કરી છે

સમારમાં જે એકાત અને અનત જગપૂર તાપ છે તે નજ પ્રકારના છે આધિ સાધિ અને ઉપાધિ એથી મુક્ત થવા માટે પ્રત્યેક તરવગાનીઓ કહેના આગ્યા છે સસાનયાગ, યમ દમ દવા યાનિ હામા ધૂનિ અપ્ર ભુત ગુરુ નો વિનય વિશે નિઃશ્ચિન્તા મદ્યપર, અમ્પૂર અને યોન જેનું મેળન કે તુ લેખ કોષ માન માસ અનુસાર અજુગમ, વિનય, દિસા, મોખ અનાન મિથ્યાત્વ એ સધાગતો ત્યાગ કરે આમ નરદર્શનનો સાર આમાન્ય રીતે છે નીચેના એ ચત્તુર એ માત્ર સમાયેશ પામી નવશે

“પ્રભુ જાને, નીનિ મજે, પન્ડો પડેપમર”

પરે એ ઉપદેશ ગુનિયાત છે એ ઉપદેશ આપવામાં કોઈએ કોઈ પ્રકારની અને માટે કોઈ પ્રકારની વિચલજતા દર્શાવી છે એ સવળા ઉદ્દેશ તો સમગ્ર દરેક થાય તેવું છે પરંતુ મુખ્ય ઉપદેશ તરીકે પ્રમજુ ભગ વાન તે મિલાર્થ રાજગો પુત્ર પ્રથમ પડેલા ધણી થઈ પડે છે નિરૂતિને માટે જે જે વિશે પૂર્વ જાણ છે તે તે વિશેનું ખરૂં અરૂપ સમજીને મસારો મમતમયરૂપે લેખસામા એ રાજપુત વધી ગયો છે એ માટે એને અનત ધન્યતા હોજે છે

એ મદદા વિશેનું અનુકરણ કરવાનું શુ પ્રયોજન વા શુ પરિણામ? એનો નિવેડો દ્રવે લઈએ સધળા ઉપદેશને એમ કહેના આગ્યા છે કે એનું પરિણામ મુખિ પ્રાપ્ત કરી અને પ્રયોજન દુખની નિરૂતિ એજ માટે મન દસનમાં સામાયરૂપે મુક્તિને અનુષ્ઠાને કહી જે મુખમાં દ્વિતીયાગના પ્રથમ શુભરૂપના છા અધ્યવનની ચોરીશમી માયાના રીત ગળુમાં મુકુ છે કે —

‘નિબાણ મેઠા જહ સબધમ્મા’

બધાવ ધમ્મા મુદ્ધિતને ત્રે સહી છે

સારારો મુદ્ધિત એજલે સસાન્ના સોકથી મુક્ત થવું પશ્ચિમમા નાન
‘રાનાકિ બનુ રમ નસ્તુઓ પ્રાપ્ત કરવી જેમા પરમસુખ અને પગમાનદ
નો સપ્પડ નિવાસ છે, જન્મ મરણની ચિટબનાનો અભાવ છે, સોકનો ને
દુખનો લાય છે એના એ વિજ્ઞાની વિષયનું વિવેચન અન્ય પ્રસંગે કરીશું

આ પછી વિનાદે માન્ય રાખવું જોઈએ કે તે અનત શોખ અને
અનત દુખની નિવૃત્તિ, એના એ જ માસારિક વિષયથી નથી રધિરથી
રધિરનો ડાવ જાતો નર્થ, પણ જળથી તેનો અભાવ છે તેમ શ્રુગારથી
ના શ્રુગારમિશ્રિતધર્મથી સારની નિવૃત્તિ નથી, એ જ માટે વૈરાગ્યજળનું
આવશ્યકપણું નિમગ્ન હરે છે અને એ જ માટે વીતગતતા રચનોમા
અનુરકત થવું ઉચિત છે, નિાન એથી વિપર્યય વિષયનો જન્મ નથી
પશ્ચિમે એ જ મુદ્ધિતનું દારણ છે એ વીતગત સંવિગતા રચનને વિવેક
સુદ્ધિથી અવલ, મનન ને નિર્માસન કરી હે માનવિ! આત્માને ઉજ્જવળ કર

અનિત્ય ભાવના

વિદ્યુતલક્ષ્મી પ્રભુતાપતંગ, આયુધ તે તો જળના તરંગ,
પુન્દરીચાપ અનગરંગ, શુ સર્વોએ ત્યા ક્ષણનો પ્રસંગ!

નક્ષત્રી વિજ્ઞાની જરી છે વિજ્ઞાનીઓ ઝગઝગો જેમ થઈને આવવાધ
જાય છે, તેમ લક્ષ્મી આવીને ચાલી જાય છે અધિકાર પતંગના રંગ જેવો
છે પતંગનો રંગ જેમ ચાર દિશની ચમકી છે, તેમ અધિકાર માત્ર થોડો
કાળ રહી હાથમાથી જતો રહે છે આયુધ પાણીના મોખા જેવું છે પાણીનો
હિલોગો આગે કે ગયો, તેમ જન્મ પામ્યા અને એક દેહમા રહ્યા કે ન
રહ્યા ત્યા ખીજ દેહમા પડવું પડે છે કામભોગ આકાશમા ઉત્પન્ન થતા
ઈંદ્રના ધનુસ જેના છે જેમ ધ્રુવનુખ્ય વર્ષાકાળમા થઈને ક્ષણવારમા લય
થઈ જાય છે, તેમ વૈાવના કમના રિકાર ફળિજૂત થઈ જરા વયમા જતા
રહે છે દુઃખમા હે છવ! એ સધળા વસ્તુઓનો મનુષ્ય લલુભગ છે એમા
પ્રેમમધનની સાગે મધાઈને શુ રાચવું? તાત્પર્ય કે એ સરળ ચપળ અને

વિનાશી છે તુ અખડ અને અરિનાલી છે માટે તારા જેવી નિતાવગ્નુને પ્રાપ્ત કરે.

પામર પ્રાણીઓ સસારના રમણત્ મુખસમુદાયને મદાનરૂપ માની બેગ છે તત્વજ્ઞાનરૂપી નશ્વતિ વડે સસારના મુખ મિથ્યા જણાય છે પામર ભણ્યો સસારમા મુખ માની બેમે છે અને બોમ યા તુ ય મણે છે પણ તે પરિણામે બે, પચાત્તપ અને અધોમતિને પામે છે રમણની ઝોઝ વરત્તનુ સત્યત્વ નથી તેમ સસારની ઝોઝ વગ્નુનુ સત્યત્વ નથી, જાન્ને અપમ અને શોકમય છે આનુ રિચારી બુદ્ધિમાન પુરમે આત્મત્રેયને ગોધે છે

અશરણુ ભાવના

સનકનો ધર્મ સુશાપ્ત જાણી, આરાધ્ય આરાધ્ય પ્રસાદ આણી, અનાથ ઝોઝાત સનાથ થાયે, એના નિના કોઈન બાધે રહાને

સર્વશ જિનેશ્વર દેવે નિરપ્ત નાથી બોધેમે ધર્મ ઉત્તમ શરણુરૂપ જાણીને મન, વચન અને ગાથાના પ્રભાવ વડે હે ચેતન! તેને તુ આરાધ્ય આરાધ્ય તુ કેવળ અનાથરૂપ છે તે સનાથ થઈસ એના નિના ભવાગ્રિ ભમણુમા તારી બાધ કાઈ સત્તાનાર નથી સસારના જે આત્માઓ મામિક સુખને કે અન શનને શરણુરૂપ માને તે અધોમતિ પામે તેમ જ સદૈવ અનાથ રહે

આ આપણો આત્મા જ દુ ખની કારેની વૈતરણીમે કરનાર છે, આપણો આત્મા જ કુર શાસ્ત્રમહીવક્ષના દુ ખનો ઉપજનનાર છે આપણો આત્મા જ મનનામિષ્ટ વરત્ત રૂપી દુધની દેવાવાગી કામધેનુ ગાપના સુખનો ઉપજનવનાર છે આપણો આત્મા જ નદનવનની પેડે આનદમરી છે આપણો આત્મા જ ડર્મનો પ્રનાર છે આપણો આત્મા જ તે કર્મનો ટાળનાર છે આપણો આત્મા જ દુ ખોપાજન કરનાર છે આપણો આત્મા જ સુખોપાજન કરનાર છે આપણો આત્મા જ મિત્ર ને આપણો આત્મા જ વૈરી છે આપણો આત્મા કનિષ્ઠ આચારે રિચન અને આપણો આત્મા જ નિમળ આચારે રિચન રહા છે

સસારમા ખવાઈ રહેની અનત અસદૃશ્યતાનો ત્યાગ કરી સત્ય શરણુ

રૂપ ઉત્તમ તરત્તાન અને પરમ સુલીનને સેવા અતે એ જ મુલ્તિના કારણરૂપ છે જેમ સ સારમા રહ્યા અનાથી અનાથ હતા તેમ પ્રત્યેક આત્મા તરત્તાનની ઉત્તમ પ્રાપ્તિ વિના સૈવ અનાથ જ છે! સનાથ થવા પુરપાર્થ કરવો એ જ શ્રેય છે!

એકત્વ ભાવના.

શરીરમા વ્યાપ્તિ પ્રત્યક્ષ થાય, તે હેમ અન્ધે લઈ ના ગકાય, એ ભોગવે એક સ્વ આત્મ પોતે, એકત્વ એથી નય મુશ્કેલ ગોતે.

શરીરમા પ્રત્યક્ષ દેખાતા રોગાલ્લિકના જે ઉપદ્રવો થાય છે તે સ્નેહી, કુટુંબી જાયા કે પુત્ર કોઈથી લઈ શકાતા નથી, એ માત્ર એ પોતાનો આત્મા પોતેજ ભોગવે છે એમા પ્રાપ્તિ પણ ભાગીદાર થતુ નથી તેમ જ પાપ પુણ્યા સિવાય નિપાતે આપણો આત્માજ ભોગવે છે, એ એકલો આવે છે, એકલો જાય છે, એવુ સિદ્ધ કરીને વિવેકને લલી રીતે જાણવાવાળા પુરુષો એકત્વને નિરતર શોધે છે * * *

દસ લાખ સુબટી સન્નામને નિરે જીતવા એ દુર્લભ ગણાય છે, તો પણ, એના નિમજ કરાસ પુરુષો અનેક મળી આવે, પણ એક સ્વાત્માને જીતનાર મગસા અનંત દુલભ છે તે દસ લાખ સુબટીથી વિજય મેળવનાર કરતા એક સ્વાત્માને જીતનાર પુરુષ પરમોત્કૃષ્ટ છે આત્મા જગતે યુદ્ધ ઉચિત છે બહિર યુદ્ધનુ શુ પ્રયોજન છે? જ્ઞાનરૂપ આત્મા વડે આદિક આત્માને જીતનાર મનુષ્યાન છે પાંચે ઉદ્ધિયોને, ક્રોધને, માનને, માયાને, તેમજ લોભને જીતના દોહિલા છે જેણે મનયોગાલ્લિક જીત્યુ તેણે સર્વ જીત્યુ

મદિને મદિને જે દસ લાખ ગાયના દાન દે તોપણ તે દસ લાખ ગાયના દાન કરતા સયમમદણુ તે પરમ શ્રેયુ કારણુ છે ગાયોનુ દાન નથી કરતો પરંતુ જે પુરુષ સયમને આરાધે છે તે, તે કળ્પા વિરોધ મગસા પ્રાપ્ત કરે છે * * *

જ્ઞાન અવિવેકી ગમે તેવા ઉગ્ર તપ કરે, પરંતુ શ્રુતધર્મસમ્યક્ તથા ચારિત્રધર્મની દૃષ્ટિ ન થાય એકાં કળા તે સોજ કળા જેવી રૂમ ગણાય!

એક પવન જેવા વચિત્ત સોના રપાના અસખ્ય પરંત હોય તોપણ લોભી મનુષ્યની તૃષ્ણા છીપતી નથી કિચિત્ માત્ર તે અતોય પામતો નથી

તુજા આગસના જેવી આત છે ધન રૂપ, ચતુષા દરશિઃ મધ્ય
લોક કરાવ એટલે લેખી મનુષ્યની તુજા ટાળવા સમથ તથા યોગી
એવી કનિષ્ઠા છે, માટે સતોત્રિનિશ્ચય તપને વિવંશી પુર ત આ રે છે
કામભોગ છે તે શન સરીખા છે કામનાથ છે તે રિય સરીખા છે,
કામભોગ છે તે સર્વના તુષ છે જેવી વાઙ્મયીકૃત રૂઢિ અપારાગિને
રિયે જાય છે તેમજ કાષ્ઠે કરીને અને માં કૃત્રી મારી મતિ કાય
છે માયાને મરીને સદ્ગતિનો વિનાશ નાન છે લોભ ધન આ લેખ પરલે
કનો લય હોય છે

અન્યત્વ ભાવના

ના મારા તન અપ દાતિ ગુરતી, ના પુત્ર કે બ્રાત્ર ના,
ના મારા ભૃગ એહિયો રુદ્ધન કે, ના ભાત કે ફાત ના,
ના મારા ધન ધામ ધોનન ધન, એ મોહજાણાતના
કે! કે! જીવ નિચાન એમજ સન, ન ચત્વન ભાવના

આ શરીર તે મારું તથી આ રૂપ તે મારું નથી આ મનિ તે મારી
નથી આ ભી તે મારી નથી આ પુત્ર તે મારા નથી આ ભાત એ તે
મારા નથી, આ દામ તે મારા નથી, આ રનેગીએ તે મારા નથી, આ
સખ વીઓ તે મારા નથી, આ ગોત્ર તે મારું નથી આ નતિ તે મારી
નથી, આ લગ્ન તે મારી નથી આ ના ભાત તે મારા તથી, આ વૈવન તે
મારું નથી અને આ મુખિ તે મારી તથી મારા એ મોહ અજ્ઞાનરૂપો
છે સિદ્ધગતિ સાધરા માટે હું કૃત્રી અત્વો ગોધ દેનારી નેરી ન અન્ય
ત્વભાવનાનો વિચાર કર, વિચાર કર

અશુચિ ભાવના

આજ મનને મળની, રોગ જન્ય નિરામ્ય ધામ,
કાયા એવી ગર્જીને, માન તરજીને કર સાધન આમ

મન ને મનની આબુરૂપ, રોગ અંતે જલ્દતાને રૂદ્ધતા ધામના જેવી
કાયાને મળી છે અત્યંત તેનું મિથ્યા માન તથા કરી મનરૂપ ની પેરે
તેને સમજ કર!

સ્થાપિત જેવા સંદેન લોહી પરથી મદ્દમદતા મદ્દા રોગની ઉત્પત્તિ જે કાયામા છે, પણમા વધુસી જરાનો જેનો સ્વભાવ છે, જેના પ્રત્યેક રોમે પોણા બન્ને રોગનો નિવામ છે, તેના આક્રમણ કરોડ ગમથી તે ભરેલી હોવાથી સવા પાંચ કરોડ ગમનો તે બકા છે (એમ વિવેકથી ચિદ્ધ છે) અન્તાત્તિની ન્યૂનાધિષ્ઠતાથી તે પ્રત્યેક રોગ જે કાયામા દેખાવ દે છે મગ, મૂત્ર, નર, હાડ, માત્ર, પચ્ચ અને મોગથી જેનું બધારણ ટકાય છે, ત્યારથી માત્ર જેની મનોહરતા છે, તે કાયાનો મોહ, ખરે વિભ્રમજ છે તે કાયામા અહો પ મર! તુ શુ મોહ છે? એ કિચિત્ શુનિધાન નથી

આમ છતાં પણ આગળ ઉપર મનુષ્ય દેહને મરં દેહોત્તમ મહેવો પડે એનાથી સિદ્ધગિનીની સિદ્ધિ છે એમ કહેવાનું છે ત્યાં આગળ નિશ્ચય થવા માટે અહીં નામ માત્ર બ્યાખ્યાન આપ્યું છે

આત્માના ગુણ કર્મનો જ્યારે ઉદય આવે ત્યારે તે મનુષ્ય દેહ પામ્યો મનુષ્ય એટલે બે હાથ, બે પગ, બે આંખ, બે કાન, એક મુખ, બે ઓઠ, એક નાનાગા દેહનો અધીશ્વર એમ નથી પણ એનો મમ શુદ્ધોગ છે જે એમ અવિરેક દેખાડીએ તો પછી વાનરને મનુષ્ય મનુષ્યમા રો દોષ? એ મિથ્યાગએ તો એક પૂજી પણ વધારે પ્રાપ્ત થયું છે પણ નહીં મનુષ્ય ત્યનો મમ આમ છે વિવેકશુદ્ધિ જેના મનમા ઉત્તર પામી છે તેજ મનુષ્ય બાકી બધાય એ સિવાયના તે દ્વિપાત્રે પશુજ છે મેધારિ પ્રરો નિરતર એ માનવત્વનો આમજ મમ પ્રકાશે છે વિવેકશુદ્ધિના ઉદય વડે મુક્તિના ગજમાગમા પ્રવેશ દનાય છે અને એ માર્ગમા પ્રવેશ એ જ માનવ દેહની ઉત્તમતા છે તો પણ સ્મૃતિમાન યવુ યથોચિત છે કે તે દેહ કેવળ અશુચિ મય જ છે એના સ્વભાવમા અન્યત્વ નથી

સ સાર ભાવના નિવૃત્તિ યોગ.

અનત સૌખ્ય નામ દુખ ત્યા રહી ન મિત્રતા!
અનત દુખ નામ મૌખ્ય પ્રેમ ત્યા-નિચિનતા!
ઉપાડ ન્યાય નેત્રને નિહાળે! નિહાળ તુ,
નિવૃત્તિ શિષ્યમેન ધારી તે પ્રવૃત્તિ બાળ તુ

પિતે યતિપણ અગીયાર કરુ મહા દુર્લભ છે ટ્રાગ મદ સધવણુના ધણી કાપર પુત્રે યતિપણ પામવુ તેમ પાળવુ દુર્લભ છે જેમ ાગવે કરી મે પર્વત તોળવો દુલભ છે તેમ નિશ્વળપણથી નિ સકતાથી દશરિધિ યતિધમ પાળવો દુષ્કર છે ભુજાએ કરી રાયજી-રમણુ-સમુદ્ર જેમ તરવો દુષ્કર છે તેમ જે નથી ઉપસમવત તેને ઉપસમરૂપી સમુદ્ર તરવો દેહિલો છે

વિષયની મતિ ન હોય તેને સયમ પાળવો કષ્ટએ દુષ્કર નથી આ આત્માએ શારીરિક અને માનસિક વેદના અસાતારપે અનતવાર સહી છે- બોગની જી મતા દુખથી ભરેની સયને ઉપભવનારી અતિ રૂઢ વેદના આ આત્માએ બોગની છે જન્મ, જરા મરણ એ ભયના ધામને ચતુર્ગતિરૂપ સસારાટનીમા ભમના અતિ તાદ્ર દુખ પણુ આ આત્માએ બોગન્યા છે આત્મચાગ્નિ અનધારણુ કરતા તપ પરિસહાદિકના બદિદુ ખને દુખ માન્યુ છે અને મહાઅધોગતિના પરિભ્રમણરૂપ અનત દુખો બદિભેદભાવથી સુખ માયુ છે એ જો કેરી ભ્રમચિત્રતા છે! આત્મચરિતનુ દુખ તે દુખ નહીં પણ પરમ સુખ છે આ પશ્ચિમાને અનત સુખનરગપ્રાપ્તિનુ મારણુ છે તેમ જ બોધવિનાશાદિકનુ સુખ તે ટાણિક અને બદિદેશનસુખ તે ટ્રાગ દુખ જ છે પશ્ચિમાને અનત દુખનુ કારણુ છે

વર્ષ ૧૭ મું.

૨

કર્મના અમલકાર.

૧. તમને કેટલીક આમાન્ય વિચિત્રતાઓ કહી વાંચે છું, એ ઉપર વિચાર કરજો તો તમને પરભવની શક્તિ દર્શાયે

એક સુદર પતંગે પુષ્પસ્થાના સંચલ કરે છે, એકને કાટન ગોડી પણ મળતી નથી એ બાનભાનના બોજનોથી તૃપ્ત રહે છે એકને કાગી ભાંગના પણ સાસા પડે છે એક અગણિત તદ્દમીના ઉપનોગ લે છે, એક ટુંગી બદામ માટે આતુર થઈને ઘેર ઘેર બટકે છે એક મધુરા વચનોથી મનુષ્યના મન દરે છે, એક અનાયક જેવો ચળે રહે છે એક સુદર વજ્રાવકારથી નિભૂપિત થઈ દૂરે છે એકને ખગ શિયાળામાં ફાટેલું કપડું પણ એકવાન મળતું નથી એક રોગી છે, એક પ્રભા છે એક છુદ્દિનાળી છે, એક જડમગ્ન છે એક મનોહર નયનનાળો છે, એક અધ છે એક લૂનો છે, એક પામગો છે એક કીર્તિમાન છે, એક અપવિત્ર ભોગવે છે એક લાખો અનુવરોપર હુકમ અધારે છે, એક તેટનાના જ દુનિયા સદન દરે છે એકને જોઈને આનંદ ઉપજે છે, એકને જોનાં વમન થાય છે એક સપૂર્ણ ઇદ્રિયોનાળો છે, એક અપૂર્ણ છે એકને દિન દુનિયાલું લેશ પણ જાન નથી, ને એકના દુખોનો કિનારો પણ નથી

એક ગર્ભાધાનથી દરારો, એક જન્મ્યો કે મુઓ, એક મુઓતો અન તરો, એક મો નાનો જલ્દ થઈને મરે છે

કોઈના મુખ, ભાષા અને ગિયતિ સરખા નથી મુખી રાજ્યગાની પર ખમા ખમાથી વધનાય છે, ને સમર્થ નિદાનો ધજા ખાય છે!

આમ આખા જગત્વી વિચિત્રતા બિન બિન પ્રકારે તમે જુઓ છો, એ ઉપરથી તમને કઈ વિચાર આવે છે? મેં કશું છે છતાં વિચાર આવતો હોયતો કહે તે શા નડે થાય છે?

પાતાના બાપેના શુભારુનું મોં પરે ડોહાડે આખો મસાર ભરેલો
પડે છે પરલન નહીં માનનાર પોતે એ રિવાર તા વડે કર છે? એ રિવારે
તો આપણી આ તાત એ પ્રજા માન્ય રાખે

માનવદેહ.

આ સસાર બહુ દુઃખમાં ભરેલો છે એમાંથી તાતીઓ તરીને પાર
પામવા પ્રયાગ્ન કરે છે મોક્ષને સાધી તેઓ અનત સુખમાં વિરાજમાન
થાય છે એ મોક્ષ બીજા ટાઇ દેહથી મગનાર નથી દેવ તિરથ કે નરક
એ એકે ગનિથી મોક્ષ નથી માત્ર માનવદેહથી મોક્ષ છે

ત્યારે તમે પૃથ્વી કે સપ્તમા માનવિયોનો મોક્ષ કેમ થતો નથી?
એનો ઉત્તર પણુ કહી કે હું જેઓ માનવપણુ સમજે છે તેઓ
સસારશોખને નગી જાય છે માનવપણુ રિદ્ધાનો એક કણ / કે, જેનામાં
વિવેકશુદ્ધિ ઉદય પામી હોય અને તેઓ તે રૂ સત્યામત્યનો ગિયુ મમ
શને પરમ તરન ઉત્તમ આચાર આ સર્વમનુ સેવન કરીને અનુપમ
મોક્ષને પામે છે મનુષ્યના શરીરના દેખાર ઉપરથી રિદ્ધાનો તેને મનુષ્ય
કહેતા નથી પરંતુ તેના રિવેકને લઈને કહે છે એ હાથ, મે પગ,
એ આખ એ માન, એક મુખ મે હોઠ આ એ નાક એ જીને હોય
તેને મનુષ્ય કહેવું એમ આપણે સમજી નહીં જો એમ સમજીએ તો
પછી વાતરાને પણ મનુષ્ય ગણવો જોઈએ, એણે પણ એ પ્રમાણે સર્વજ
પ્રાપ્ત થઈ છે વિશેષમાં એક પુઠ્ઠુ પણુ છે ત્યારે શું એને મહા મનુષ્ય
કહેવો? નહીં માનવપણુ સમજે તેજ માનવ કહેવાય

તાતીઓ કહે છે કે એ ભવ બહુ દુઃખ છે અતિ પુણ્યના પ્રમાણથી
એ દેહ માખો છે, માટે એથી છતાંજે આત્મસાચક કરી લેવું અવશ્ય ત
કુમાર, ગજસુકુમાર જેના નાના નાગકો પાત્ર માનવપણાને સમજવાથી
મોક્ષને, પાત્રના મનુષ્યમાં જે શક્તિ વધારે છે તે શક્તિ વડે કરીને મરે
નમન હાથી જેના પ્રાણી પણુ વસ કરા લેછે, એ જ શક્તિ વડે જો તેઓ
પોતાના મનરથી હાથી પો વસ કરી ને તો કેવું કે રાજ્ય થાય?

કોઈ પણ અન્ય દેહમાં સદ્વિવેકનો ઉદય થતો નથી અને મોક્ષના

રાજમાગ મા પ્રવેશ થઈ શ તો નથી એથી આપણને મળેનો એ બહુ દુર્લભ માનવદેહ સફળ કરી લેવો અવસરો છે કેટલાક મૂર્ખો દુરાચારમા, અસાનમા, નિયમમા અને અનેક પ્રકારના મદમા, મળેનો માનવદેહ યથા શુભાવે છે, અમર ડાસ્તુમ દારી મેમે છે એ મામના માનવ મણુવ, બાકી તો વાનરરૂપ જ છે

મોતની પણ આપણે નિશ્ચય જાણી શકતા નથી, માટે જેમ મને તેમ ધર્મમા ત્વરાથી સાવધાન થવું

સત્ત્વેવતત્ત્વ.

જલ્પ તરવો આપણે અવસર જાણુવા જોઈએ જ્યાં સુધી તે તરવો સખંવી અસાનતા હોય છે ત્યાંસુધી આત્મહિત નથી એ જલ્પ તરવો તે સત્ત્વેવ, સત્ત્વર્મ, સદ્ગુરુ છે—આ પાકમા અત્તેવઅરૂપ વિષે કંઈક કહ્યું છું

જેઓને કેવળજ્ઞાન અને કેવળવૃદ્ધિન પ્રાપ્ત થાય છે કર્મના સમુદાય મહોત્પત્તિપોષધ્યાન વડે ત્રિશોધન કરીને જેઓ બાળી નાખે છે, જેઓએ ચંદ્ર અને શખથી ઉજ્જવળ એવું શુકલ ધ્યાન પ્રાપ્ત કર્યું છે ચક્રવર્તિ—રાજધિરાજ કે રાજપુત હતા તેઓ સસારને એકાત અનંત શોકતુ કારણ માનીને તેને ત્યાગ કરે છે કેવળ હ્યા, શાંતિ, ક્ષમા, નિરાગીત્વ અને આત્મસમૃદ્ધિથી ત્રિવિધ તાપને લય કરે છે સસારમા મુખ્યતા ભોગવતા જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાન પુત્રી, મોહિતી અને અતરાય એ ચાર કર્મ ભઙ્ગિમૂલ ઠરી જેઓ રસરસપથી વિદ્યાર કંઈ છે સર્વ કર્મના મૂળને જેઓ બાળી નાખે છે કેવળ મોહજનિત કર્મનો ત્યાગ કરી નિદ્રા જેની તીવ્ર વસ્તુ એકાત દાળી જેઓ પાતળા પડેના કર્મ રહ્યા સુધી ઉત્તમ સ્ત્રીનુ સેવન કરે છે, કર્મ મીઠમથી અકળાતા પામર પ્રાણીઓને પરમ શાંતિ મળના જેઓ શુદ્ધ બોધમીત્રનો મેઘરાશ જેની વાણીથી વૈરાગ્યપૂર્વક ઉપદેશ કરે છે, કેઈ પણ સમયે ઠિચિત્ત માન પણ મસારી વૈભવનિવાસનો રસમાંથી પણ જેને રહ્યા નથી, કર્મદળ ક્ષન મ્યાં પ્રથમ ધીમુખવાણીથી જેઓ હ્રસ્વસ્થતા ગણુ ઉપદેશક કરતા નથી પાત્ર પ્રકારના અતરાય, હાસ્ય, રતિ, અરતિ, લય, લુપ્તપ્રેસા, શોક, મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન, અગ્રવાધ્યાન, રાગ, દ્વેષ, નિદ્રા, અને

૨૨૩૧૧ ગુજરાતે છે અને તાગી રહે છે ૨ માગગગગગ ગુર મે ૨૨
મ છે તે સમર મમુ ને પોતે તરી રાક નદી પરગુ કષ ૫૦૧ ઉદ્યોગ
કરી રાકે ૩ પગગગગગ તે પોતે ગુર ગો પરને પા ગુગગે ૩
૨૨૫૫ ગુર મા ૧ ગિગગગ ગગગગગ ગામનગા છે ગાગી ને પ્રગગગા તે
ગગા ને કગગગગગગી ગિગ ગગગ છે ગાગગે ગમગ ગગગ ગગગગગ
ગગગે અને ગગગગી ગગગ ગગી રાકે છે ગુર ગે ગગગ ગોગ તે ગ
મમુ મા ગગગગગ ગગ ગગગગગગગ ગેગગી પાર ગગગે ગગગગગ ગે
ગગગગગ ગેગગગગગગગ ગગગગગગ ગગગગ ગગગ ગગ ગગગ ગે
ગગે ગગગ ગગગે ગગે ગગ ગગગગી ગગગ ગગી કે ગેગા ગુર ગ ગગગ ગગ
ક ગા ને ગગગ ગિગગગ ગગગગ ગી ગાગેગી ગાગા ગગગે તે ગે ગગગગગ
અન ગીગગે માગ ગગગ ગામિગીગી ગગગગગી ગાગી ગેગ, ગિગગ ગ
ગગગગ ગગા ગેગ ગાગીગ પ્રગગગ પાગગ ગગગ ગગગ ગેગ, ગાગ ગ
ગિગગગી અને ગગગગ ગેગ, ગિગગી ગાગગા ગિગગ ગેગ ગમ ગાગે
૧ માગ ગગીગેગ ગિગગ ગગગ ગેગ ગિગ ગગગ પાગગા ગગગ ૧ ગેગ, ગ
ગીમાગ પગ ગગ ગેગ ૧ ગેગ ગગ પ્રગગગ ગાગગ ગગી ગાગગ ગેગ
ગુગગા ગેગગે ગગગગ ગગગ ગગગ

ખરી મહત્તા

કેટલાક મદખીની કરી મરતા મરે છે એમ માગે છે કેટલાક મદખાન કેક
થી મરતા મરે છે એમ માને છે, કેટલાક પુત્ર વગેરે કરીને મદખા મરે છે એ
માર્ગ કેટલાક અધિકારથી મદખા મરે છે એમ માને છે પણ એ એમનું માન
વિવેચના જોના મિથ્યા છે એઓ જેમાં મદખા દરાવે છે તેમાં મદખા નથી, પ
શુન્ય છે - કદમીથી સારા સારા ખાત પાન, મન, અનુચરોપર આજ્ઞા, વે
એ સનશુ મરે છે અને એ મદખા એમ તમે માનતા દર્શાવે પણ એટલે
એ મદખા માનવી જોઈતી નથી નદમી અનેક પાપવડે કરીને પેદા થાય
આના પત્રી અભિમાન, મેગાનતા, અને મૂતા આગે છે કુટુંબસમુદાય
મદખા મેગરાસ માટે તેનું પાસજી પોતાનું કરનું પડે છે તે વગેરે પાપ
દુઃખ સદન કરતા પડે છે આજે ઉગાધિથી પાપ મરી એનું ઉત્તર

પડે છે પુનથી કઇ સાક્ષત નામ નહેતુ નથી એને માટે પણ અનેક પ્રમાણના પાપ અને ઉપાધિ વેદના પડે છે, છતાં એથી આપણ મગજ તુ યાય છે? અધિકારથી પરત નતા કે અમલમદ આવેછે આ એથી જીવન, અનીતિ, લાચ તેમજ અન્યાય કરવા પડે છે, કે યાય છે કદા ત્યારે એમાંથી મદત્તા ગાની યાય છે? માત્ર પાપજન્ય કર્મની પાપી કર્મ વડે કરી આત્માની નીચ ગતિ યાય છે, નીચ ગતિ છે ત્યાં મદત્તા નથી પણ લાપુતા છે

આત્માની મદત્તા તો સત્યચયન, દયા, ક્ષમા, પરોપકાર અને સમતામાં રહી છે લક્ષ્મી છ એ તો કર્મ મદત્તા છે આમ જતા વદમીથી સાણા પુરો દાન કે છે, ઉત્તમ નિદાશાગાઓ સ્થાપી પરદુ ખલજન યાયછે એક પરદોની સ્ત્રીમાં માત્ર વૃત્તિ રોષી પરસ્ત્રી તરફ પુનોભારથી જીવેછે કુટુંબ વડે ટરીને અમુક સમુદાયનું દિતકામ કરેછે પુત્ર વડે તેને સ સાર ભાર આપા પોતે ધર્મમાર્ગમાં પ્રવશ કરે છે અધિકારથી કદાપણ વડે આચરણ કરી, ગજન પ્રજા બનેતું દિત કરી ધર્મનીતિનો પ્રવશ કરે છે એમ કરનાથી ટેલીક મદત્તા પમાય ખરી જતા એ મદત્તા ચોકસ નથી મરણુલય માથે રહ્યો છે, ધારણા ધરી રહે છે યોગેની યોજના કે નિવેક વખતે હૃદયમાંથી જતા રહે એવો સ સારમોદ છે એથી આપણે એમ નિ સશય સમજનું કે સ ત્યચયન, દયા, ક્ષમા, અભયર્થ અને સમતા જેવી આત્મમદત્તા કોઇ સ્થળે નથી શુદ્ધ પચમદાનતધારી લિખુકે જે રિદ્ધિ અને મદત્તા મેળવી છે તે અભિજ્ઞ જેવા ચક્રવર્તીએ લક્ષ્મી, કુટુંબ, પુત્ર કે અધિકારથી મેળવી નથી, એમ માફ માનવું છે!

ચાર ગતિ

૭૧ સાતાવેલીય, અમાતાવેલીય વેદતા તુભાશુભ કર્મના ફળ ભોગવના આ'સ સારવનમાં ચાર ગતિને વિશે ભગ્યા કરે છે, તો એ ચાર ગતિ ખચિત જાણવી જોઈએ

૧ નરકગતિ—મહારભ, મદીતપાન, મામમદાણ ઇત્યાદિ તીવ્ર દિ સ ના કરનાર જીવો અત્યાર નરકમાં પડે છે ત્યાં લેશ પણ સાતા, નિશામ કે સુખ

ઉતરે છે, તેમ પાનરૂપી જળ પામીને સમાર ઉડા ઉતરે છે એવે પ્રાચીન પદ્યો કરતો જાય છે

૨ સસારને બીજી ઉપમા અગ્નિની છાન્ને છે અગ્નિથી કદિને જન મહાનાપની ઉત્પત્તિ છે, એમ સસારથી પણ નિરિધ તાપની ઉત્પત્તિ છે અગ્નિથી મળેલો જન જેમ મહા વિનિવાટ કરે છે, તેમ સસારથી મળેલો જન જનન દુઃખરૂપ નગકયા અસહ્ય નિતવિવાટ કરે છે અગ્નિ જેમ મળેલ વસ્તુનો ભક્ષ કરી જાય છે, તેમ સસારના મુખમાં પડેનાનો તે ભક્ષ કરી જાય છે અગ્નિમાં જેમ જેમ થી અગ્નિ ઇંધન હોમાન છે તેમ તેમ તે જ્વલિત પડે છે, તેરીજ રીતે સસારમાં ત્રીન મોહિનીરૂપ થી અને વિવિધરૂપ હતા હોમાન તે જ્વલિત પડે છે

૩ સસારને ત્રીજી ઉપમા અધમારની છાન્ને છે જેમ અધકામાં સારાં અર્પણ જાન કરાવે છે, તેમ સસાર સત્યને અમરૂપ નતાવે છે જેમ અધકારમાં પ્રાણીઓ આમતેમ ભટકી વિપત્તિ ભોગવે છે તેમ સસારમાં જોવાન થકને જનન આત્માઓ મૃત્યુમૃતિમાં આમતેમ જાય છે જેમ અધમારમાં કાચ અને હીરાનું જાન થતુ નથી, તેમ સસારરૂપી અધકારમાં વિવેક અવિવેકનું જાન થતુ નથી જેમ અધમારમાં પ્રાણીઓ છતી આખે અધ જની જાય છે, તેમ સસારમાં કૈલી સકિતએ તેઓ મોહાધ જની જાય છે અધકારમાં જેમ ધુન-કલ્યાણિકનો ઉપદ્રવ વધે છે, તેમ સસારમાં જોનાં માનસિકનો ઉપદ્રવ વધે છે એમ અનેક ભેદ જોતાં સમાર તે અધમાર રૂપ જણાય છે

૪ સસારને ચોથી ઉપમા શક્ટચક્રની એટલે ગાડાના પૈડાની છાન્ને છે આનંદ શક્ટચક્ર જેમ ફરતુ રહે છે, તેમ સસારમાં પ્રવેશ કરતા તે ફરતા રહે છે શક્ટચક્ર જેમ ધરી નિના ચાલી શકતુ નથી તેન સસાર મિથ્યાત્વરૂપી વરી વિના ચાલી શકતો નથી શક્ટચક્ર જેમ આગવડે કરીને રહ્યું છે તેમ સસાર શકા પ્રમાણદિક આરાથી ટક્યો છે અનેક પ્રકારનાં એમ શક્ટચક્રની ઉપમા પણ સસારને લાગી શકે છે

સસારને જોટની અધિપતિ આપો એટલી થોડી છે એ ચાર ઉપમા આપજો જાણી હવે એમાંથી તત્ત્વ લેતુ યોગ્ય છે

૧ સાગર જેમ મજબુત નાન અને માહિતગાર નાવિકથી તરીને પાગ પમાય છે, તેમ સ સારભાગ સદ્ધર્મથી નાન અને સદ્ગુણથી નાવિકથી પાગ પામી શકાય છે. માગમાં જેમ ડાહ્યા પુરુષોએ નિર્વિન રમ્તો ગોધી ઢાળ્યો હોય છે, તેમ જીનેશ્વર ભગવાને જે તત્ત્વજ્ઞાનરૂપ ઉત્તમ રાહ બતાવ્યો છે તે નિર્વિન છે.

૨ અગ્નિ જેમ સવને બહા કરી બળે, પરંતુ પાણીથી છુઝાઇ જાય છે તેમ વૈશમ્યજ્ઞથી સ સારઅગ્નિ છુઝી શકાય છે.

૩ અધકારમાં જેમ દીવો તપ જવાથી પ્રભાસ થઇ જોઇ શકાય છે, તેમ તત્ત્વજ્ઞાનરૂપી નિષ્કાંક્ષ દીવો સ સારરૂપી અધકારમાં પ્રગટ કરી સત્ય વસ્તુ બતાવે છે.

૪ જેમ રાકટચક્ર મળી વિના ચારી રાખતુ નથી, તેમ સ સારચક્ર રાગ દ્વેષમિના ચારી રાખતુ નથી.

જેમ એ સમાર રતુ ઉપમા વડે નિઃસરણુ અનુપાન સાચે કહ્યું તે આત્મહિનૈયીએ નિઃતર મનન કવું અને બીજાને મોહવું.

સત્સંગ

મત્સંગ એ સર્વ સુખતુ મળે સત્સંગનો નાબ મર્યો કે તેના પ્રમાર નડે વાંછિત સિદ્ધિ ધર્મ જ પડી છે. મમે તેવા પરિત્ર થવાને માટે સત્સંગ એક સાધન છે. સત્સંગની એક ધડી જે લાભ છે તે, કુલ મના એક કોટયા વધિ વર્ષ પછી લાભ ન દર રાકતાં અધોગતિમય મહા પાપો કરાવે છે, તેમજ આત્માને મતીન કરે છે. મત્સંગનો સામાન્ય અર્થ એટલો કે ઉત્તમનો સહરામ જ્યાં સારી હવા નથી ત્યાં રોગની વૃદ્ધિ થાય છે, તેમ જ્યાં સત્સંગ નથી ત્યાં આત્મરાગ વધે છે, દુર્ગંધથી કટાણીને જેમ નાકે વસ્ત્ર આડુ દહએ છીએ તેમ કુસગરૂપ સહવાન બધ કરવો એ અવશ્યતુ છે. સમાર એ પાપ એ- પ્રારનો સંગ છે, અને તે અનત કુસગરૂપ તેમજ દુષ્પ્રભાસ હોવાથી ત્યાગવા યોગ્ય છે. મમે તે જાતનો સહરામ હોય, પરંતુ જે નડે આત્મસિદ્ધિ નથી તે સત્સંગ નથી. આત્માને સત્ય રંગ બગાડે તે સત્સંગ મોહનો માગ બતાવે તે મંત્રિ ઉત્તમ સાત્ત્વમા

ચેતના

જેમ રિવેક એ ધર્મનું મળતરન છે, તેમ યના એ ધર્મનું ઉપતરન છે. રિવેકથી ધર્મતરન મહત્ત્વ કરાય છે અને યનાથી તે તરન શુદ્ધ ગાળી ગમાય છે, - તે પ્રમાણે પ્રવર્તન કરી શકાય છે, પાત્ર સમિતિરૂપ યના તો મુડ બદલે પરંતુ મદરથામીથી તે મર બાવે પાળી શકાતી નથી હતાં જેટલા ભારાશે પાળી શકાય તેમવા ભારાશે પણ આદ્યાત્મીકી પાળના નથી જિનેશ્વર ભગવાને બાધેલી રચના અને સુદૃઢ દવા પ્રત્યે જ્યાં મે રમગી છે, ત્યાં તે બહુ દોષપૂર્વક પડે છે, એ યનાની ન્યૂનતાને લીધે છે ઉતાવળી અને વેગભરી ચાત, પાળી ગળી તેજા મ ખોળો રાખવાની અપૂર્ણ રિધિ, મનસ્વિક દુષ્કર્મો વગર ખ ખેચ, વગર જોડે ઉપયોગ અનાજમા રમેવા સદૃશ જનુઓની અર્જુ તપાસ, પુજના પ્રમાણના રમર રહેવા દીધેલા મમ અરવ-૭ રાખેના ઓગ. આમણમાં પાળીનું મેળવું, ઓગનું રાખી મૂકવું પાળલા રમર ધમધમની થળી નીચે મુકવી એથી પોતાને આ લોકમા અગ્રવચ્છતા અમરડ અનારાગપતા દર્શાવિક ફળ થાય છે અને પરમોક્ષમાપનું દુખવાની મહાપાપના કારણ થઈ પડે છે એમલા માટે મહેવાનો ભોધ એ કે, સામવામા બેસવામા, ઉઠવામા જમવામા અને બીજા દરેક પ્રકારમા યના ઉપયોગ કરવો એથી દરેક અને બાવે બને પ્રકારે લાભ છે ચાત ધીમી અને મહીર રાખી, ધર ૨૫-૭ રાખના, પાળી રિધિ સદિત મળાવતુ, મનસ્વિક ખ ખેરીને નાખવા એ કાઈ આપણને અમરડ પડતું કામ નથી તેમ તેમા વિરોધ વખત જતો નથી એના નિયમો લાખન કરી દીધા પછી પાળવા કુશલેન નથી એથી બીજાના બસ ચાત નિરપરાધી જનુઓ મને છે પ્રત્યેક મમ યનાપૂર્વક જ કરવું એ રિવેક પુરુષ કલ ૧ છે

રાત્રી ભોજન

અહિ સાર્વિક પદ્મજાનન જેનું ભગવાને રાત્રિનોજનનત્યાગનત કંથુ છે રાત્રિમા જે ચારે પ્રમરના આધાર છે તે અવ્યક્તરૂપ છે જે જાતિનો આધારનો રમ હોય છે, તે જાતિના તમસ્કાય નામના કુન તે આધારમાં ઉતરન થાય છે રાત્રિનોજનનમાં એ સિરાય પણ અનેક દોષ રવા છે

ગત્રે જમનારને સોઈને માટે અગ્નિ અજ્ઞાતવે પડે છે, ત્યારે સમાપની
હીતપર ગ્રેયા નિગ્ધતાથી સુદ્ધ જતુઓ નાગ પામે છે ઇવનને માટે
આણેલા કાગડિમા રહેલ જતુઓ રાત્રિયે નહીં દેખાવાથી ત્રણ પામે છે,
તેમજ સપના ઝેરનો, કરોગિયા ધી વાળનો અને મનુષ્યોદિક સુદ્ધ જતુનો
પણ ભય રહે છે, વખતે એ કુટુંબાદિકને ભય કર રોગનુ કારણ પણ થઈ
પડે છે

ગત્રિભોજનનો પુરાણાદિક મતમા પણ આમાન્ય આનારને ખાતર
ત્યાગ કર્યો છે, ઝતા તેઓમા પરપરાની મિથી કરીને રાત્રિભોજન પેગી
મથુ છે, પણ એ નિષેધક તો છે જ

શરીરની આદર એ પ્રકારના કમળ છે તે સૂર્ય ૥ અગતથી સમાય
પામી જાય છે, એથી કરીને રાત્રિભોજનમા સુદ્ધ ૭૧ ભક્ષણુરૂપે અદ્ભુ
થાય છે જે ભદ્રારોગનુ કારણ છે આવો રોગે સ્થિતે આયુર્વેદનો પણ
મત હ સત્પુરુષો તો વિવેક એ ઘડી રહે ત્યારે રાત્રી કરે અને એ ઘડી
વિવેક અપા પહેલા કોઈ પણ જાનનો આદાર કર નહીં રાત્રિભોજનને
માટે વિશેષ વિચાર મુનિસમાગમથી કે સાત્ત્વથી નજીવો એ સમઘી બ
સુદ્ધ બેદો જાણના અવસ્થના છે

ત્યારે પ્રકારના આદાર રાત્રિને વિશે ત્યાગતાં મદત્ત કા છે, એ
ગિનનયન છે

સર્વજીવની રક્ષા.

દયા જેવો એકે ધર્મ નથી દયા એજ ધર્મનુ સ્વરૂપ છે જ્યાં દયા
નથી ત્યાં ધર્મ નથી જગનિતળમા એવા અનર્થઘટક ધર્મમતો પડ્યા છે
જેઓ એમ કહે છે કે, હવે હજુના લેશ પાપ થતુ નથી, મનુ તો
મનુષ્ય દેહની રક્ષા કરો તેમ એ ધર્મમતવાળા ઝનુની તથા માનુ કે
અને દયાનુ લેશ સ્વરૂપ પણ જાણના નથી એઓ જો પોતાનુ હ વપત
પ્રકાશમા મુકીને પ્રિયારે તો અવસ્થ તેમને જણાશે કે એ સુદ્ધમા સુદ્ધ જતુને
હજુવામા પણ મહા પાપ છે 'જેવો અને માગે આત્મા પ્રિય છે તેવો તેને પણ
તેનો આત્મા પ્રિય છે' 'હુ માગ લેશ રસન ખાતર કે લાન ખાતર

મેં આ અમજાતા ડોને દણ છું, એ મને કેટલું મધુ અનત દુખનું કારણ થઈ પડશે? આ આ સાત્વિક વિચારો તેઓમાં જુદિનું બીજું પણ નહીં હાવાથી તેઓ કરી શકતા નથી પાપમાં? પાપમાં નિવર્તન મળે છે વેદ અને રેખ્યુવાદિ પથોમાં પણ સદૃશ દયા સંનધી માત્ર વિચાર તેઓમાં આવતો નથી, તોપણ એઓ કેવળ દયારી નહીં મમનના કરતા મધુ ઉત્તમ છે રચન ડોની ક્ષામા એ ઠીક સમજા છે પરંતુ એ સધળા કરતા આપણે જે આગમશાસ્ત્રી કે જ્યાં એક પુણ્ય પાપની દુભાસ તો પાપ છે, - એ ખરે તત્ત્વ સમજવા અને વન-વાત્તાનું દિસાથી તો વનનું વિરક્ત રહ્યા છીએ! મનતા પ્રયત્નથી જીવ જમાડીએ છીએ! વળી ચાહીને જીવ હાગવાની આપણી લેગ ઈ-છા નથી અનતમાય અભક્ષથી બહુ કરી આપણે વિરક્ત જ છીએ આ કાળે એ સધળા પુણ્યપ્રનાપ સિદ્ધાંત જૂપાગતા પુત્ર મતાવીગતા કહેવા પરમતત્ત્વમોધના યોગમળથી વધે છે મનુષ્યો ગિદ્ધિ પામે છે, સુદર મ્મી પામે છે આજ્ઞાકિન મુન પામે છે, જદોલો કેકુનપરિવાર પામે છે, માનપ્રતિષ્ઠા તેમજ અધિકાર પામે છે, અને તે પામવા કંઈ દુલભ તથી પરંતુ ખરે ધમતત્ત્વ કે તેની શ્રદ્ધા કે તેનો યોગ અમલ પણ પામનો મદ્ય દુલભ છે એ રિદ્ધિ ક્ષત્યાદિક અરિવેકથી પાપનું કારણ થઈ અનત દુખમાં લઈ જાય છે પરંતુ આ યોગી શ્રદ્ધાભાવના પણ ઉત્તમ પદવીએ પહોંચાડે છે આમ દયાનું સત્પરિજ્ઞાન છે આપણે ધમ તત્ત્વનુકૂળ કુળમાં જન્મ પામ્યા છીએ, તો હવે જેમ અને તેમ વિમળદવા મય વર્તનમાં આવવું વાગવાર લક્ષમાં રાખવું, કે સર જીવી રક્ષા કરવી મીઠાને પણ એવોજ સુકિતપ્રકૃતિથી બોધ આપવો તત્ત્વમોધને માટે યૌક્તિક ન્યાયથી અનાય જેવા ધર્મમતવાદીઓને શિક્ષા આપવાનો વખત મને તો આપણે જેવા ભાગ્યશાસી!

અભરદાન આત્માના પરમસુખનું કારણ છે

અલ્પાર્થ વિષે સુભાષિત

નિરખી નર્યાવના, લેશ ત વિવધનિવાન
મણે કાઢની પતંગી તે ભગવાન સમાન
આ સધળા સસારની, રમણી નારાકર
એ ત્યાગી, ત્યાગ્ય બધું, કેવળ મોહરવર

એક નિપયને જીતના, જીત્યો સૌ સંસાર,	
નૃપતિ જીતતા જીતિયે, દગ, પુર ને અધિકાર	૩
નિપયરૂપ ચાકૂરથી, ટળે જ્ઞાન ને ધ્યાન,	
લેશ મદીરાપાનથી, છાકે જ્યેષ્ઠ અજ્ઞાન	૪
જે નર વાક નિશુદ્ધથી, ધરે શિવજ મુખનાય,	
હન તેનો હન પર્જો ગહે, તત્ત્વનર્ચન એ બાધ	૫
મુગ્ધ શીવજસુરતર મન વાણી ને દેહ,	
જે નરનારી સેનશે, અનુપમ-દૂળ લે તેહ	૬
પાન વિના વસ્તુ ન રહે, પાત્રે આત્મિકજ્ઞાન	
પાત્ર થના મેવો સત્તા, અહ્યર્થ મતિમાન	૭

પ્રમાદ

ધર્મની આના રતા, ઉપમાદ, આજસ, કપાય એ સધળા પ્રમાદના નક્ષો છે

ભગવાને ઉત્તરગધ્યપનસૂત્રમા ગૌતમને કહ્યું કે, 'હે ગૌતમ! મનુષ્યનું આયુષ્ય ડાબતી અણી પર પડેના જળના મિદુ જેવું છે, જેમ તે મિદુને પડતા વાર લાગતી નથી તેમ આ મનુષ્યાયુ જતા વાર લાગતી નથી' એ બોધતા કાવ્યમાથી બોધી કહી અસ્તર સ્મરણમા રાખવા જેની છે 'સમય ગાયમ મા પમાએ' એ પવિત્ર વાક્યના બે અર્થ થાય છે એક તો હે ગૌતમ! સમય એટલે અવસર પામીને 'પ્રમાદ ન કરવો અને બીજો એ કે મૈયાનુમેયમા ચાલ્યા જતા અસંખ્યાનમા ભાગનો જે સમય કહેવાય છે તેટલો નખત પણ પ્રમાદ ન કરવો, કારણ દેહ ક્ષણભંગુર છે કાળશિકારી માથે ધનુષ્યબાણ ચલાવીને ઉભો છે, લીધો કે લેશે એમ જાળ થઈ રહી છે, ત્યા પ્રમાદથી ધર્મકર્તવ્ય કરવું રહી જશે

અતિ વિચક્ષણ પુરુષો સંસારની સર્વોપાધિ, ત્યાગીને, અટોરાત ધર્મમા સાનધાન થાય છે, પણનો પણ પ્રમાદ કરતા નથી વિચક્ષણ પુરુષો અહો નનના યોડા ભાગને પણ નિરતર ધર્મકર્તવ્યમા ગાજે છે, અને અવસરે અવસરે ધર્મકર્તવ્ય કરતા રહે છે પણ મૃ પુરુષો નિદ્રા, આદાર, મોજ

શોખ અને વિચ્છા તેમજ રગરાગમા આયુ નીત કરી નાખે ઈ એવું પરિણામ તેઓ અધોગતિરૂપ પામે છે

જેમ બને તેમ મત્ત અને ઉપયોગથી ધર્મને સાધ્ય કરવો યોગ્ય છે સાઃ ધડીના અહોરાત્રીમા વીસ ધડી તો નિદ્રામા ગાળીએ છીએ બાકીની ગાળીશ ધડી ઉપાધિ, ટેનપ્પા અને રજ્જવામા ગાળીએ છીએ એ પ્રતા એ સાઃ ધડીના વખતમાથી એ આઠ ધડી વિશુદ્ધ ધર્મસ્ત અને માટે ઉપ યોગમા તદ્દએ તો બની શકે તેવું છે, એનું પરિણામ પણ કેવું સુદર થાય!

વિવેક

જ્ઞાનદર્શનરૂપ આત્માના સત્યભારપદાથને અજ્ઞાન અને અર્ગનરૂપ અસત્ નરતુએ ઘેરી લીધા છે એમા એની બધી મિથતા ઘટ ગઈ છે કે પરીક્ષા કરની અતિ અનિ દુનજ છે સ સારના સુખો અનતિવાર આત્માએ જોગ્યા છતાં, તેમાથી દળ્યુ પણ મોત ટળી નહીં, અને તેને અમૃત જેવો ગણ્યો, એ અવિવેક છે કારણ સ સાર કડવો છે કડવા વિપાકને આપે ॥ તેમજ વશગર જે કડવા રિખાનુ આપય છે તેને કડવો ગણ્યો આ પણ અવિવેક છે જ્ઞાનદર્શનાદિ શુભો અજ્ઞાન સનને ઘેરી તદ્દ જે મિથતા કરી નાખી છે તે જોગખી જાવઅમતમા આવવું એનું નામ વિવેક છે

વિવેક એજ ધમનુ મૂળ અને મર્મરક્ષક કહેવાય છે તે અપ છે આત્મસ્વરૂપને વિવેક વિના જોગખી શકાય નહીં એ પણ સત્ય છે જ્ઞાન શીત ધમત વ અને તપ એ મધ્યા વિવેક વિના ઉત્પ પામે નહીં એ યથાય ॥ જે વિવેકી નથી તે અજ્ઞાની અને મદ છે તેજ પુરુષ મનમે અને મિથ્યા જનમા લપગાઇ રહે છે

જ્ઞાનીઓએ વૈરાગ્ય શા માટે જોખ્યા?

સ સાગના સ્વરૂપ સબધી આગળ કેવુંક કહેવામા આવ્યું છે, તે તમને લગમા દશે

જ્ઞાનીઓએ એને અનંત એ મય, અનંત દુ મય, અનંતવરિયન, યગરિયન, અને અનિત્ય કહ્યો છે આ વિશેષણો લગાડવા પહેલાં એમણે સમાર સમધી સપૂર્ણ પ્રિયાર કરેલો જણાય છે અનંત જવનુ પર્યટન, અનંત-ગાનુ અગ્નન, અનંતજીવનનો વ્યાધાન અનંતમરણ, અનંતરોક એ વડે કરીને સસારચક્રમા આત્મા જમ્યા કરે છે આત્માને ઇત્વારણા જેની તુલ્ય દેખાતી સસારમોહિનીએ તટસ્થ લીન કરી નાખ્યો છે એ જેવું સુખ આત્માને કવાય ભાસતું નથી મોહથી સત્યસુખ અને એનું સ્વરૂપ જોવાની એણે આકાંક્ષા પણ કરી નથી જેમ પતંગનો દીપક પ્રત્યે મોહ છે, તેમ આત્માનો સમાર સજધે મોહ છે જ્ઞાનીઓ એ સસારને ક્ષણભર પણ સુખરૂપ કહેતા નથી એ સમારની તલ જોટલી જમ્યા પણ ટેર વિના રહી નથી એક બૂડથી કરીને એ ચક્રવર્તી મુઠી ભાવે કરીને મરખાપણ રહ્યું છે, એટલે ચક્રવર્તીને સસારસજધમા જોટનો મોહ છે, તેટલો જ બનકે તેથી વિશેષ બૂડને છે ચક્રવર્તી જેમ સમગ્ર પ્રજા પર અધિગાર ભોગવે છે તેમ તેની ઉપાધિ પણ ભોગવે છે બૂડને એમાનુ કશુંએ ભોગવતું પડતું નથી અધિગાર-ગત્તા ઉતરી ઉપાધિ વિશેષ છે ચક્રવર્તીના પોતાની પત્નિપ્રત્યે જોટનો પ્રેમ છે, તેટલોજ નહકે તથા વિશેષ બૂડનો પોતાની બૂડથી પ્રત્યે પ્રેમ રહ્યો છે ચક્રવર્તી ભોગથી જોટલો રમ લે છે, તેટલો જ રસ બૂડ પણ માની બેઠું છે ચક્રવર્તીના વૈભવની જોટની બહોળતા છે, તેટલી જ ઉપાધિ છે બૂડને એના વૈભવના પ્રમાણમા છે બન્ને જન્મ્યા છે અને બન્ને મરનાના છે આમ અનિ સૂક્ષ્મ વિચારે જેતા ક્ષણિકતાથી, રોગથી, જગથી બન્ને ગ્રાહીત છે ક્રમે ચક્રવર્તી સમર્થ છે, મહા પુખ્તશાળી છે, મુખ્યપણે સાતાવેદનીય ભોગવે છે, અને બૂડ બિચાર અસાતાવેદનીય ભોગની રહ્યું છે બન્નેને અસાતા-સાતા પણ છે, પરંતુ ચક્રવર્તી મહા સમર્થ છે પણ જે એ જીવન પર્યંત મોહાય રહ્યો તો સવળી બાજુ દારી જના જેવું કરે છે બૂડને પણ તેમજ છે ચક્રવર્તી શનાકા પુરુષ દેખાથી બૂડથી એ રૂપે એની તુનના ચતી જ નથી, પરંતુ આ રમરૂપે છે ભોગ ભોગવવામા પણ બન્ને તુલ્ય છે બન્નેના શરીર પર, માસાત્મિકના છે અસાતાથી પરાધીન છે સસારની આ ઉત્તમોત્તમ પદવી આવી રહી ત્યાં જનારે આનુ દુખ, આવી ક્ષણિકતા, આવી તુલ્યતા, આવું અધપાડું આદિ ગયા છે, તો પળી ખીજે સુખ શા માટે ગણતું જોઈએ? એ સુખ

નથી હતા સુખ મળ્યો તો જન, કેમકે જે મુખ જવર ના અને દુઃખ ૧૬
 દુઃખજ છે અનન તાન, અનન રોક, અનન દુઃખ નેહને દર્શાવે
 એ સસારને પુક દીધાં કે તે સત્ય છે એ જણી પાંડુ વાળી ૧૭
 નથી ત્યાં દુઃખ, દુઃખ ૧૭ દુઃખ જ છે દુઃખનો એ સમુ છે

વૈગય એ ધર્મનુ સ્વરૂપ છે

એક વજ્ર સોનીથી કરીને રાખ્યું, તેને જો વેલીયાં ધોષો તે વ
 હજી ધધ રાકનાર નથી પરંતુ વિશેષ રમ્યા છે તે પાણીથી એ વસને
 ધોષએ તો તેની તે મીનતા જવાનો સવાર છે એ દાદાનપર્યાં અ
 પર વિચર નહોતે આત્મા અનામિયથી સમારથી તોડી મીનતા થયો
 કે મીનતા રામ રામ ઉતરી ગયું છે એ મીનતા આપણે સમાર વ
 દાગવા ધારીએ તો દળો રાકે નહીં લોહીથી જેમ લોહી ધોવાનું નથી, તેમ
 મુમારથી કરીને વિષયજન્ય આત્મમીનતા દળનાર નથી, એ જો નિષ્ક
 રૂપ છે આ જગતમાં અનેક ધર્મ મનો આવે છે, તે સમી અપરૂપને
 વિચાર કરતા આમગયા આટલું વિચારતું અસ્થનું છે કે જ્યાં સીમા
 ભોમવાનો ઉપદેશ કર્યો હોય લક્ષ્મીલીલાની શિક્ષા આપી હોય, રામ, રમ
 શુભતાન અને એશ્વરારામ રસાનું તત્ત્વ જતા પુ હોય ત્યાં આપણા
 આત્માની સર્વ ગાત્રિ નથી કારણ એ ધર્મ મત મણીએ તો આખો સસાર
 ધર્મ મત મુકત જ છે પ્રત્યેક મુલરથનું મર જોઈ દોળનાથી ભરપૂર હોય છે
 ઉપદેશ, એ રમ રામ તાન ત્યાં જગત પડ્યું હોય છે અને તે મર
 ધર્મ મારે કહેતું, તો પછી અર્થ સ્થાનક કયું? અને જેમ વર્તીએ ધીએ તેમ
 વર્તવા બોલે પછી કયું કોઈ એમ કહે કે, પેના ધર્મ મદિરમાં તો પ્રભુની
 ભક્તિ થઈ શકે છે, તો તેઓને માટે ખંડૂરક આટોનાજ ઉતાર દેવાને
 કે તેઓ પરમાત્મતાને અને તેની વૈરાગ્યમય ભક્તિને જાણના નથી તે મને
 તેમ હો પછી આપણે આપણા મૂળ વિચાર પર આપણું જોઈએ તત્ત્વતાની
 દૃષ્ટિએ આત્મા સસારમાં રિસાઈ મીનતાથી પર્યટન કરે છે, તે મહા
 નતાને ઘન નિરુદ્ધ ભાવજથી હોવો જોઈએ આત્મવસ્તુ અલ્પતા કહેવા
 તત્ત્વરૂપ સાચું અને વૈરાગ્યથી જગથી વિષમ આત્મા રૂ ૧૫૫૨ ૫૦ ગાખી

ધોનાર તે નિમ્ન થયું છે આખા જોડાચળ ન હોય તો ના સાહિત્યો
કર્ત કરી શકત નથી, માટે વેરા અને વેર્મનું સ્વરૂપ કાઢી શકાય. યદિ અર્હત-
પ્રણીત તત્ત્વ વં ૧૨૫૪ જોડે છે, તો એ રૂપી જળ અને તેજ ધર્મનું ૨૨૩૫
એમ ગણુનું

અમુલ્ય તત્ત્વવિચાર

મુ પુનર્જા પુનર્થી શુભ દેહ માનવનો મળ્યો
તોયે અરં ભવ્યકો આટો નહી એકે ટળો
સુખ પ્રાપ્ત કરતા સુખ ટળેજે હેશ એ લક્ષ લહો,
લક્ષ્ય લક્ષ્ય લાયકર ભાવમરણે કા અલો રાચી રહો,
લક્ષ્મી અને અધિભાગ વધતા, શુ વધ્યુ તે તો કહો,
શુ કુટુંબ ૩ પરિનારયા વધનાપણ, એ નય મૂલો
વવનાપણ સસાલુ નર દેહો હારી જવો,
એનો વિચાર નહી અહોરોડો એક પગ તમને હવો ॥
નિર્દોષ મુખ નિર્દોષ આનંદ, તો ગમે ત્યાંથી લવો,
એ દિવ્ય શક્તિમાન જેથી જીજીરથી નાતો ॥
પર વસ્તુમા નહિ મુઝવે, એની દયા મુજને રહી,
એ ત્યાગનો સિદ્ધાંત કે પશ્ચાત્ત્ત્વ ખ તે સુખ નહી
હુ 'ગણુ' હુ? આથી થયો? શુ સ્વરૂપ છે મારું ખડ ?
તોના સખધે વળગણુ છે? રાખુ કે એ પરહર ?
એના વિચાર વિવેકપૂર્વક શાત ભાવે જો કર્યા,
તો સવ અતિમકંઠાનના સિદ્ધાંતતત્ત્વ અનુભવ્યા
તે પ્રાપ્ત કરવા વચન કેનું સત્ય કેવળ માનવું ?
નિર્દોષ નરનું કથન માનો, "તેહ" જેણે અનુભુ
રો આત્મ તારો આત્મ તારો શીઘ્ર એને આજણો
સર્વાત્મમા અમદિત્તિ હો આ વચનને હૃદયે વખો

જિતે દિયેતા

જ્યાં મુઘી જીમ ગાદિટ બોજન ચાહેછે, જ્યાં મુઘી નાસિમ મુગધી ચાહેછે
જ્યાં મુઘી કાન વારાંગનાના ગાવન અને ગાગિત ચાહેછે, જ્યાં મુઘી આખ
વનોપવન જોરાનું લક્ષ રાખેછે, જ્યાં મુઘી ત્રણ મુગધી લેપન ચાહેછે, ત્યાં
મુઘી તે મનુષ્ય નિરાગી, નિર્મથ, નિષ્પરિમદી, નિરાગી અને ક્ષત્રયાદી
થાઈ શકે નથી મનને વલ કરવું એ સર્વોત્તમ છે એના વડે મધ્યગી ઇન્દ્રિયો
વગર શકાય છે મન જીતવું બહુ દુષ્ટ છે એક અમરમા અસખ્યાત
યોજન આનાર અથ તે મન છે એને ચક્રાનું બહુ દુષ્ટ છે એની ગતિ
ચપલ અને ન જાણી શકાય તેની છે મનનાનીઓએ જાનપી લગામ વડે
શરીરે એને સ્થમિત રાખી મરંમ જલ કર્યો છે

ઉત્તરાર્ધનસૂત્રમાં નમિરાજ મહરિએ ગાદિ પ્રત્યે એમ કહ્યું છે કે લાખ
સુખને જીતનાર કષ્ટક પાયા છે પરંતુ સ્વાત્માને જીતનાર બહુ દુર્લભ ॥
અને તે દશ લાખ સુખદને જીતનાર કરના અત્યુત્તમ છે

મનજ સર્વાપાધિની જન્મશાળા ભૂમિકા છે મનજબધ અને મોક્ષનું કારણ
છે મનજ સર્વ સસાગી મોક્ષની રૂપ છે એ વશ થતાં આત્મચરણને પામવું
લેશ માત્ર દુર્લભ નથી

મન વડે ઇન્દ્રિયોની લોહપતા છે બોજન, વાગિત સુગધી, સ્ત્રીનુનિરીક્ષણ
મુદ્રા વિલેપન એ સધળું મનજ મામે છે એ મોક્ષ આડે તે ધમને સભારવા
પણ દેવું નથી સભાવા પછી સાવધાન થવા દેવું નથી સાવધાન થવા પછી
પનિતતા કરનામા પ્રવૃત્ત થાય છે એમા નથી કાવત્રુ ત્યારે સાવધાનીમાં કષ્ટ
ધૂનતા પહોંચાડે ॥ જોએ એ ન્યૂનતા પણ ન પામતા અડગ રહીને મનને
જીતે છે, તે સવ સિદ્ધિને પામે છે

મન અમરમાત્ર કોઈથીજ જીતી શકાય છે નહીં તો મુદરથાત્રમે અભ્યાસ
કરીનેજ જીતાય ॥ એ અભ્યાસ નિર્મયનામા બહુ સમ્પદ છે ॥ જતાં સામાન્ય
પરિચર માગીએ તો તેનો મુખ્ય માગ આ છે કે, તે જે દુરસ્થા કરે તેને
ભૂતી જવી તેમ કરવું નહીં તે જ્યારે શબ્દરૂપસાદિ વિનાસ હરે ત્યારે
આપવા નહીં હુમમા આપણે એથી દોરાવું નહીં, પણ આપણે એને
દોરવું અને દોરવું તે પણ મોક્ષમાગ મા જિતે દિયેતા વિના મરં પ્રમારની

ઉપાધિ ઉભી જ રહી છે ત્યાગે ન ત્યાગ જેવો થાય છે, લોખન્દગ્ગએ તેન સેનવો પડે છે, માટે અબ્યામે કૃતીને પણ મનને જીતીને સ્વામિનતામા લઈ અનસ્ય આત્મહિત કરતું

વિનયવડે તત્વની સિદ્ધિ છે.

સદ્વિદ્યાને સાધ્ય કે વા વિનય કન્વે અસ્થનો છે આત્મવિદ્યા પામના નિર્ગુણ શુદ્ધનો જે વિનય જરીએ તો કેતુ મગજદામક થાય.

વિનય એ ઉત્તમ વર્તીકરણ છે હિતરાધ્યયનમા હાગવાને વિનયને ધર્મનું મૂળ કહી વર્ણવ્યો છે શુદ્ધનો, મુનિનો વિદ્વાનનો, માતાપિતાનો અને પોતાથી વડાનો વિનય કરવો એ આપણી ઉત્તમતાનું કારણ છે

ગીન.

જે વડે વસ્તુનું ગ્રાપ જાણીએ તે જ્ઞાન જ્ઞાન રાખ્દનો આ અર્થ છે હવે યથામતિ વિચારાતું છે કે એ જ્ઞાનની કઈ આવશ્યકતા છે? જે આવશ્યકતા છે, તો તે પ્રાપ્તિના કઈ સાધન છે? જે સાધન છે, તો તેને અનુકૂળ દેશ, કાન, ભાન છે? જે દેશકાળાદિ અનુકૂળ છે, તો કયા સુધી અનુકૂળ છે? પ્રિયોપ વિચારમા એ જ્ઞાનના ભેદ કેટલા છે? જાણનારૂપ શું છે? એના વળી ભેદ કેટલા છે? જાણવાના સાધન કયા કયા છે? કઈ કઈ વાટે તે સાધનો પ્રાપ્ત કરાય છે? એ જ્ઞાનનો ઉપયોગ કે પરિણામ શું છે? એ જાણવું અવશ્યનું છે

૧ જ્ઞાનની હી આવશ્યકતા છે? તે વિષે પ્રથમ વિચાર કરીએ આ અનુદેશ રજગ્વાત્મક લોખ વિષે, અનુગુનિમા અનાદિકજથી સકમસ્થિતિએ આ આત્માનું પર્યટન ॥ મેધાનુમેય પણ સુખનો ન્યા ભાન નથી, એના નરક, નિગોત્તરિક સ્થાનક આ આત્માએ બહુ બહુ કાળ વારવાર મેનન કર્યા છે અસલા દુ ખોને પુન પુન અને કહો તો અનતિવાર સહન કર્યા છે એ ઉત્તાપથી નિરતર તપતો આત્મા માન સ્વકર્મરિપાકથી પર્યટન કરે છે પર્યટનનું કારણ અનત દુ ખ જ્ઞાનાવરણીવાદિ કર્મો છે, જે વડે કરીને આ મા સ્વરૂપને પામી શકતો નથી, અને ત્રિપવાદિક મોહબદ્ધનને ગ્વગ્વ માતી રહ્યા છે એ સધળાનું પરિણામ માત્ર ઉપર કહ્યું તે જ છે કે અનત દુ ખ અનત

ભાવે કરીને સારું મને તેનું અગ્નિ, અને તેનું મેં રાવક અને મને તેનું મેં પતા, જે દુષ્ણ અનતકાળથી અનનિવાર સારન કરું પશું, તે દુષ્ણ રથુ તે માત્ર અનાનામિ કમથી એ અનાનામિ મળવા ન? નાનની પશિપૂર્ણ આવશ્યકતા છે

૨ હવે નાનગ્રાપ્તિના આધારો વિશે કંઈ વિચાર કરીએ અહીં પર્વાપ્તિ વડે પરિપૂર્ણ આત્મગાન આપ્યું થયું નથી એ માટે થતો ૧૭ પર્વાપ્તિપુરત જે દેહ, તે આત્મગાન આપ્યું હો શકે એવો દેહ તે એક માનવદેહ છે આ અથગે પ્રથમ ઉદ્ધર્મ કે માનવદેહ પામેના એક આત્મા એ છે તો તે સત્પણ આત્મગાન મં પામતા નથી? એના કારણે માપણે માની શકીશું કે જોએ મ પૂર્ણ આત્મગાને પામ્યા છે તેઓના સ્વિત રચનામૂલની તેઓને શ્રુતિ નહોં દોર શ્રુતિ વિના મન્દાર નથી જે મન્દાર નથી, નો પછી મ્દાર ક્ષાથી હોય? અને ત્યાં એ મોંકે નથી ત્યાં નાનગ્રાપ્તિ શાની દોર? એ માટે માનવદેહની સાથે સત્સવચનામૂલની ગ્રાપ્તિ અને તેની શ્રદ્ધા એ પજુ સાધનરૂપ ૩ અકર્મભૂમિ કે કવગ અના રજૂમિમા સવચનામૂલ મળવા નથી તો પછી માનવદેહ શુ ઉપયોગનો? એ માટે થતો અ રજૂમિ કે જે કમજમિ છે, તે પજુ એક સાધનરૂપ છે તત્ત્વની શ્રદ્ધા ઉપજવા અને બોધ થવા માટે નિમિત્ત થ શુની આવશ્યકતા છે ૬૫ શ્રીને જે કુળ મિથ્યાત્વી છે, તે કુળમાં થયેનો જન્મ પશુ આત્મગાનગ્રાપ્તિની હાનીરૂપ છે કારણ મર્મમનભે એ અનિદુ મળાયક છે પરપરાથી પૂરજોએ મદલુ કરેતું જે દર્શન તેજ સપ છે એવી આવના જ રાવ છે એથી કરીને પજુ આત્મગાન અટકે છે એ માટે જનુ કુળ ગ્રાપ્તિ થયું એ પણ ગાનગ્રાપ્તિમાં એક સાધન છે આ સધળું ગ્રાપ્તિ કરવા માત્ર ભાગ્યસાગી થયું તેમા સદ્ગુણ એને પુણ્યનું નથી પુણ્ય કલ્યાણ ઉત્તમ સાધનો છે એ ત્રીતીય સાધનને કલ્યા

૩ જે સાધન છે તો તેને અનુકુળ દેશમળ ૩ કે જેમ? એ ત્રીજા મેં તો વિચાર નીએ જ્યાં નમા મદારિદેદ ૬૦ કમજમિ અને તેમાં પજુ અર્થભૂમિ એ રેશભાને અનુકૂળ છે જિનાશુ જન્ય તમે મધળા આ કાળે ભારતમાં છે માટે ભારત દેશ અનુકૂળ છે કાળગાન પ્રમાણે મતિ અને શ્રુત ગ્રાપ્તિ કરી સમય એટલી અનુકૂળતા છે કારણ આ દુ સમ પંચમ

કાળમા પગમારણિ, મનપથ અને પ્રેરણ એ પરિત્ર જ્ઞાન પરપરામ્નાયથી નિરૂપે છે, એટલે કાળની પગિપૂર્ણ અનુકૂળતા નથી

૪ દેશનાગણિ જે અનુકૂળ છે, તો કયા સુધી કે? એનો ઉત્તર એવ રહેતુ સિદ્ધાન્તિક મતિજ્ઞાન, જ્ઞાનજ્ઞાન, 'મામાન્ય મતથી' કાળભાવે એકવીસ દ્વંતર નર્પ રહેનાતુ, તેમાથી અઢી મદ્દસ ગયાં, બાળ સાગ્રાઅનર દ્વંતર વર્ષ ગલા એટલે પચમજાગની પૂર્ણતા સુધી મગની અનુકૂળતા છે દેશમળ તેથી પગિપૂર્ણ અનુકૂળ છે

હવે વિશેષ વિચાર કરીએ

૧ જ્ઞાનની આવશ્યકતા શી છે? એ મદ્દ વિચારતુ આવનન પુન વિશ્વેષતાથી કરીએ મુખ્ય અવસ્ય સ્વસ્વપગિયતિની શ્રેષ્ઠિયે ચન્વા માટે છે, જેથી અનત દુખનો નાશ થાય દુખના નાશથી આ માનું અધિ મુખ છે અને સુખ નિગતર આત્માને પ્રિય જ છે, તથા જે સ્વસ્વપિદ સુખ કે તે આત્માનુ એધિક સુખ છે દેશકાળમારને લઈને ત્રદા, જ્ઞાન ઈં ઉત્પન્ન ગવાની જગ તેટના માટે પણ 'જ્ઞાનની આવશ્યકતા છે સમ્યક્ જ્ઞાન સદિત ઉચ્ચગન, ત્યાથી મદ્દાવિદ્દમા જ્ઞાનવદેદે જન્મ, ત્યા સમ્યક્ જ્ઞાનની પુન ઉન્નતિ તત્તજ્ઞાનની નિરૂપના અને વૃદ્ધિ, એટલે પગિપૂર્ણ આત્મસાધન, જ્ઞાન અને તેનુ સત્ય પરિણામ કેનગ સન દુખતો અભાવ, એટલે 'અખ, અનુપમ, અનત, શાશ્વત, પરિત્ર મોતની પ્રાપ્તિ થાય છે આ પ્રમાણે જ્ઞાનની આવશ્યકતાના કારણ છે

૨ જ્ઞાનના બેદ કેટલા છે, એનો વિચાર કરુ છુ 'એ' જ્ઞાનના બેદ અનત છે, પરતુ સામાન્ય દંટા પણ સમજાયા એટલા માટે થઈને મર્દજ ભગવાને મુખ્ય પાચ બેદ કલા છે તે જેમ છે તેમ કદુ છુ પ્રથમ મનિ, દ્વિતીય જ્ઞાન, ત્રીતીય અવધિ, ચતુર્થ મનપર્યાય, અને પાચમે અપૂર્ણસ્વરૂપ પ્રેરણ એના પાગ પ્રતિબેદ છે તેની નળા અતીન્દ્રિય સ્વરૂપે અનત ભગમળ છે

૩ શુ જાણવારૂપ છે? એનો હવે વિચાર કરીએ 'સ્વસ્વ સ્વરૂપ જાણતુ તેનુ નમ ત્યારે જ્ઞાન, ત્યારે સ્વસ્વો તો અનત છે એને કઈ પકિતથી જાણી? સન થવા પછી મર્દર્શિતાથી તે સત્યરૂપ, તે અનત વસ્તુનુ સ્વરૂપ મન બે? કરીને જાણે છે, અને 'હેજે છે પરતુ તેઓ એ

સર્વજ્ઞ શ્રીને પામ્યા તે કદ કદ વસ્તુને જાણુયો? અનત શ્રેણિયો ત્યાં સુધી જાણી નથી ત્યાં સુધી, મધ વસ્તુને જાણુતા જાણુતા તે અનત રમુઓને અનત રૂપે જાણીએ? આ શક્ય સમાધાન હવે કઠીએ જે અનત વસ્તુએ છે તે અનત ભાગે કરીને માની છે, પરંતુ મુખ્ય વસ્તુવચ્ચરૂપે તેની જે શ્રેણિયો છે જીવ અને અજીવ વિશેષવસ્તુત્વરૂપે નવ તરવ, કિંવા પદ્મની શ્રેણિયો જાણુનારૂપ થઈ પડે છે જે પકિતએ ચાતા ચતાં સર્વ ભાવે જાણુઈ લોકાનોકરૂપ દરતામવચ્ચરૂપ જાણી અને દેખી શકાય છે એટલા માટે થઈને જાણુવારૂપ પદાય તે જીવ અને અજીવ છે એ જાણુનારૂપ મુખ્ય જે શ્રેણિયો કહેવાઈ

૪ એના ઉપર સંલેખમા કહ્યું છું જીવ એ ચત ચત્સુએ એકરૂપ છે દેહરૂપે અને દ્રવ્યરૂપે અનતાનત છે દેહસ્વરૂપે તેના ઈન્દ્રિયાદિ જાણુવારૂપ છે તેની ગતિ, તિગતિ છત્યાદિ જાણુવારૂપ છે તેની સસગરિકિ જાણુવારૂપ છે તેમજ અજીવ તેના રૂપી પુદ્ગલ, આકાશાદિક વિચિત્ર ભાન કાળચક્ર ઈતિ જાણુનારૂપ છે જીવજીવ જાણુવાની પ્રકાશરે સવજ સર્વદર્શીએ નવ શ્રીરૂપ નવતરવ કલા છે

(૧) જીવ,	(૨) અજીવ,	(૩) પુખ્ત
(૪) પાપ	(૫) આસન,	(૬) સવર,
(૭) નિર્જરા,	(૮) નધ,	(૯) મોક્ષ

એમાંનાં કેટલાક માણરૂપ, કેટલાક જાણુનારૂપ અને કેટલાક ત્યાગનારૂપ છે એ સમજા તરવો જાણુવારૂપ તો છે જ

૫ જાણુવાના સાધન સામાન્ય વિચારમા એ સાધનો જે કે જાણુયા છે તેપણુ કદક વિશેષ જાણીએ જાગનાની આસા અને તેનું શુદ્ધ સ્વરૂપ થયાતપ જાણુવું કોઈક જ રૂપ જાણુ છે વિશેષ તો નિર્મથતાની શુરૂથી જ જાણી શકે નિરાગી જાતા સર્વોત્તમ છે એના માટે અકાલુ ખીજ રોપ નાર કે તેને પોષનાર શુર એ સાધનરૂપ છે એ સાધનાકિને માટે સારની નિવૃત્તિ એટલે મમ, મ, યદ્યથર્થાદિક અન્ય સાધનો છે એ સાધનો પ્રાપ્ત કરવાની વાત જીએ તો પણ ચાલે

૬ એ જ્ઞાનનો ઉપયોગ કે પરિણામ શુ છે તે પ્રશ્નના ઉત્તરનો આશય ઉપર આવી ગયો છે, પણ કાળમેદે કદ કહેવાતુ છે અને તે એટલું જ

કે, દ્વિસમા વિશેષ નહીં તો છેવટે બે ઘડીનો પણ નિયમિત વખત રાખીને જિનેશ્વર ભગવાનના યોગ તત્ત્વમોધની પર્ષટના કરે. વીતરાગના એક સિદ્ધાંતિ શબ્દપાથી જ્ઞાનાનરણીન કર્મનો બહુ ક્ષયોપશમ થશે, એમ હું વિવેકથી કહું છું.

અનુપમ ક્ષમા.

ક્ષમા એ અતરશત્રુ છતવામા ખડગરૂપ છે. પવિત્ર આચારની રક્ષા કરવામા બખ્ત છે. ગુદલાલે અસહ્ય હુ ખમા સમપરિણામથી ક્ષમા રાખ નાં છવ ભવસાગર તરી ભવ છે.

તત્ત્વના ઊંઘોના વચન છે કે, આત્મા માન સ્વભાવમા આવેલો બોધએ, અને તે આ થો તો મોક્ષ હથેળીમા જ છે. મનમુકુમારની નામાં દિત ક્ષમા જેવો શુદ્ધ બોધ કરે છે.

મતમતાતરણ મુખ્ય કારણ.

મહાવીર ભગવાનના શાસનમાં બહુ મતમતાતર પડી ગયા છે, તેનું મુખ્ય કારણ આ પણ એક છે કે, તત્ત્વજ્ઞાન ભણીથી ઉપાસક વર્ગનું લક્ષ ગયું માત્ર ક્રિયાભાન પર રાચતા રહ્યા, જેનું પરિણામ દૃષ્ટિગોચર છે. અગ્રેજોના રોધમા આવેલી પૃથ્વીની વસ્તી ભગભગ મોટા અનજની ગણાધ છે તેમા સર્વ ગચ્છની મળીને જૈનપ્રજા માત્ર વીશ લાખની ભગભગ છે એ પ્રજા તે શ્રમણોપાસકની છે એમાથી હુ ધાડ છું કે તવ તત્ત્વને પઠનરૂપે બે હજાર પુરૂષો પણ માડ ગણના હશે, મનન અને વિચારપૂર્વક ગણનારા તો આગળીને ટેરવે ગણી રાષ્ટ્રએ તેટલા પુરૂષો પણ નહીં હશે જ્યારે આવી પતીત સ્થિતિ તત્ત્વજ્ઞાન સબધી થઈ ગઈ છે, ત્યારેજ મત મતાતર વધી પડ્યા છે એક લોકિય કથન છે કે, "મો તાણે એક મત" તેમ અનેક તત્ત્વવિચારક પુરૂષોના મતમા મદુધા બિનના આનતી નથી.

પચમકાળ

કાળયકના વિનારો અવન્ય કરીને જન્યુતા મોજ છે જિજીવ્સે એ કાળયકના એ મુખ્ય બે કલા છે ૧ ઉત્તમપિણી ૨ અવમપિણી અંકા બે ના ૭ છ આરા' છે આધુનિક વસન કી રહતો 'આરો પચમમંગ કહેવાય ૩ અને તે અસપિંહીમંગો પાયમો 'આરો' છે અસપિંહી એટલે ઉત્તરતો કાળ એ ઉત્તમમાં કાળના પાયમા આરામાં કેવું વસન આ હારનહેત્રે થયું જોઈએ તો માટે સત્પુરોએ કેટલાક વિચારો જણાયા છે તે અવસ્ય જન્યુતા જેવા છે

એઓ પચમકાળનું સ્વરૂપ મુખ્ય આ આરામાં કહ્યું છે નિમ્નૈઃચત્રચત્ર પરથી મનુષ્યોની નહા સીખી થતી જશે ધમના મુગતલેમાં મતમનાનર વધશે પાખડી આ પ્રપચો મતોનું મકન થશે જનસમૂહની રૂચી અધર્મ જાણી વળી સત્યત્યા હળવે હળવે પરાભવ પામશે મોહાનિક દોષોની દહિ થતી જશે દબી જી પાષિક પ્રજો પૂજનરૂપ થતો દુઃક જ્ઞાતિના મનુષ્યો પોતાના હૃદમાં ફાંસી જશે મીઠા પશુ ધૂત વક્રા પવિત્ર મનાશે શુદ્ધ મહાયર્થાકિ શીતયુક્ત પુરો મનિન મેવારા આત્મિક જ્ઞાનના બેદો દહ્યાના જો હેતુ વગરની ક્રિયા વપતી જો અનાન ક્રિયા ખડુષા મેવાશે વ્યાગ વિષયોનાં સાધનો વગર જશે એકાગ્ર પક્ષે સત્તાધીશ થશે દુઃખારથી ધમ મનાશે

ક્ષેમાપના

હ જગતના' દુ જાનુ જૂની ગયો, મે તમારા અમૂલ્ય વચનોને લક્ષમાં લીધા નહોં તમારા કહેલા અનુપમ તત્ત્વોને મે વિચાર કયો નહોં તમારા પ્રજ્ઞાત દરેલા ઉત્તમ શાંધને સેવું નહોં તમારા કહેલા દયા શાંતિ, ક્ષમા અને પરિત્રા મે જોડાવ્યા નહોં હે' જગતના' દુ જાણો, આયડો-રજડો અને અનત સસારની નિટમનનામાં પડ્યા ॥ ૬ ॥ પાપી છુ ૭ જાંડુ મદો મત અને કર્મરજથી કરીને મીન છુ હે પગલામાં તમારા કહેલા તત્ત્વો વિના માગ મોક્ષ નથી દુ નિરતર પ્રપચમાં પડો છુ, અહા નથી અધ થયો છુ મારામાં નિવેકશક્તિ નથી અને દુ મૂ છુ નિરાશિત

હુ, અનાથ હુ નિરાગી પગમાત્રા હવે તમારૂં, તમારા ધર્મેનું અને તમારા સાધુનું મગ્ધું મુઠું હુ મારું અપાન ક્ષત થઈ, હુ તે મરે પાપથી મુક્ત થઉં, એ મારી અનિનાયા કે આગળ કરેના પાપોનો હુ હવે પશ્ચાત્તાપ કરૂં છું જેમ જેમ હુ સૂક્ષ્મ વિચારથી ઉડા ઉતરૂં છું, તેમ તેમ તમારા તત્ત્વના નમસ્કારો મારા સ્વરૂપનો પ્રકાશ કરે છે તમે નિરાગી નિવિહારી સન્નિયતાનંદ સ્વરૂપ, સન્નિયતાનંદી, અનંતતાની, અને ત્રિનોખપ્રકાશ છો હુ માત્ર મારા હિતને અથે તમારી સાક્ષીએ લક્ષ્યા યા છું એક પણ પણ તમારા કહેના તત્ત્વની ચકા ન થાય, તમારા કહેના રસ્તામાં અહોરાત્ર હુ રહું એજ મારી આમણા અને જનિ થાઓ હે સર્વજ્ઞ ભગવાન તમને હુ વિશેષ શુ કંદુ? તમારાથી કંઈ અભાવ્યુ નથી માત્ર પશ્ચાત્તાપથી હુ કર્મજન્ય પાપની લક્ષ્યા ધનું છું
ૐ શાનિ શાનિ શાનિ

વર્ષ ૨૨ મુ.

(૩)

(૧)

નિર્મથ પ્રણીત ધર્મ

નિરાગી પુરુષોને નમસ્કાર

નિર્મથ ભગવાનના પ્રણીતના પવિત્ર ધર્મ માટે જે જે ઉપમા આપીએ તે તે ન્યૂન છે આત્મા અનંતકાગ રખડ્યો, તે માત્ર એના નિરૂપમ ધર્મના અભાવે જેના એક રોમમાં દિવિત્ પલ્લુ અનાન મોહ કે અમમાધિ રહી નથી, તે સત્પુરુષના વચન અને જોષ માટે કંઈ પણ નહીં કહી શકતા, તેના જ વચનમાં પ્રચરતભાવે પુન પુન પ્રચરત થયું, એ પણ આપણ સર્વોત્તમ એન છે શી એની સૈવી! જના આત્માને વિકાસમય થવાનો અનંતાશ પણ રહેલો નથી શુદ્ધ, સ્ફટિત, પ્રીત્યુ અને મદ્યથી ઉન્નત થઈ શુદ્ધધર્મની

શ્રેષ્ઠિથી પ્રવાહરૂપે નીચેલા નિર્મથના પરિવ્રત્યનોની મને તમને નિકાળ
બ્રહ્મ રહો ! એ જ પરમાત્માના યોગ્યતા આમણ પ્રવાત્નના !

મોક્ષનો માર્ગ એકજ છે

નિગાળી પરમાત્માઓને નમસ્કાર

મોક્ષના માપ બે ૧થી જે જે પુણ્યે મોક્ષરૂપ પરમશક્તિને જીતકાળે પામ્યા,
તે તે સદગા સત્પુરુષો એક જ માર્ગેથી પામ્યા છે. તત્ત્વમાનકાળે પણ તેથી જ
પામે છે, ભવિષ્યકાળે પણ તેથી જ પામશે તે માગમા મતભે નથી, ઉન્નમતતા
નથી, ભેદભે ૧થી, માયામાન્ય નથી તે સત્ત્વ માગ છે, તે સમાધિ માર્ગ છે
તે સ્થિર માગ છે, અને સ્વાભાવિક શક્તિ સ્વરૂપે છે, સર્વ કાળે તે માર્ગ
જુ હોવાપણ છે માર્ગના મમને પામ્યા વિના કોઈ ભૂતકાળે મોક્ષ પામ્યા
નથી વતમાનકાળે પામતા નથી અને ભવિષ્યકાળે પામશે નહીં શ્રી જિને
સદ્ગત ક્રિયાઓ અને સદ્ગત ઉપદેશો એ એક જ માગ આપવા માટે કલા
છે ને તે માગને અર્થ તે ક્રિયાઓ અને તે ઉપદેશો પ્રદણ થાય તો સદ્ગત જ
અને એ માર્ગને જુની જઈ તે ક્રિયાઓ અને ઉપદેશો પ્રદણ થાય તો
તે સા નિષ્ક્રિય છે શ્રી મહાવીર જે વાટેથી તારાં તે વાટેથી શ્રી કૃષ્ણ નરશે,
જે વાટેથી શ્રી કૃષ્ણ તરશે, તે વાટેથી શ્રી મહાવીર નર્ચા છે એ વાટ મને
ત્યા બેગ, ગમે તે કળે, ગમે તે શ્રેષ્ઠિમા, ગમે તે યોગમા જ્યારે પમાશે
ત્યારે પરિવ્રત્ય શાશ્વત સત્પત્નના અનત અતીત્રિપ સુખનો અનુભવ થશે તે
વાટ સર્વ સ્થળે સંબંધિત છે યોગ્ય સામગ્રી નહીં મેળવરાથી જ ન પણ
એ માગ પામતા અનુક્રમ છે તથા અનુક્રમ અને અનુક્રમ હતા કોઈ પણ
ધમ સંબંધી મતભેદ રાખવો છોડી દઈ, એકાગ્રદ લાગથી સમ્યક્ યોગે
એ જ માર્ગ સંયોધન કરવાનો છે નિશ્ચય શુ કહેવું તે માર્ગ આત્મામા
રહ્યા છે આત્મત્વ પ્રાપ્તિપુરુષ નિર્મથ આત્મા-જ્યારે યોગ્યતા મળી તે
આત્મત્વ અપરો-ઉચ્ચ આપરો ત્યારે જ તે પ્રાપ્ત થશે, ત્યારેજ તેની વાટ
મળશે ત્યારેજ તે મતભેદાંક જશે મતભેદ રાખી કોઈ મોક્ષ પામ્યા નથી
નિયાતીને જેણે મતભેદને ટાળ્યો, તે અતર્હતિને પામી ક્રમે કરી શાશ્વત
મોક્ષને પામ્યા છે, પામે છે અને પામશે

(૩)

ચેતનશુદ્ધિ.

નિરાગી મહાત્માઓને નમસ્કાર.

કમ એ જડ વસ્તુ છે જે જે આત્માને એ જડથી જેટલો જેટલો આત્મપ્રતિષ્ઠા સમાગમ છે તેટલી તેટલી અજડતાની એટલે અધોધતારી આત્માને પ્રાપ્તિ દેવા, એમ અનુભવ થાય છે આશ્ચર્ય છે કે, પોતે જડ તે છતાં ચેતનને અચેતન મનાવી લાં છે! ચેતન ચેતનભાવ ભૂતી જડ તેને સ્વરૂપ જ માને છે, જે પુરુષો તે કર્મસંયોગ અને તેના ઉપર જીવન થયેલા સ્વરૂપ પધાર્થને નથી માનતા અને પૂર્વસંયોગો મતામાં છે તેને, અનધપણિયાને બોગરી રહ્યા છે તે આત્માઓ સ્વભાવની ઉત્તરેતર ઉપર શ્રેણિ પામી શુદ્ધ ચેતનભાવને પામશે આમ કહેવું સપ્રમાણ છે, કારણ અતીત કાળે તેમ થયું છે, વર્તમાન કાળે તેમ થાય છે, અનાગત કાળે તેમ જ થશે કોઈ પણ આત્મા ઉપીકર્મને બોધના સમત્તર શ્રેણિમાં પ્રવેશ કરી અનધ પળિયાને વર્તશે, તો અચિત્ત ચેતનશુદ્ધિ પામશે

આત્મા વિનયી (યદ), સરળ અને વ્યુત્તર ભાવ પામી, સદૈવ સત્પુ ના ચરણકમળ પ્રતિ હો તો, જે મહાત્માઓને નમસ્કાર કર્યો છે, તે મહાત્મા ઓની જે જાનિની શિદ્ધિ છે, તે જાતિની શિદ્ધિ સપ્રાપ્ત કરી શકાય અનત કાળમાં કા તો સત્પાત્રતા યદ નહી, અને કા તો સત્પુરુષ (જેમાં સદ્ગુણ, સત્સંગ અને સકથા એ રહ્યા છે) મળ્યા નથી, નહીં તો નિશ્ચય છે કે, મોક્ષ હથેળીમાં છે

(૪)

ધર્મવ્યાન.

સત્પુરુષોને નમસ્કાર

પરમાત્માને ધ્યાનથી પરમાત્મા થવાય છે, પણ તે ધ્યાન, આત્મા સત્પુરુષોના અગુણમળની વિનયોપાસના વિના પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી, એ નિર્ગ્રંથ ભગવદ્ગીતા સર્વોત્તમ વચનામૃત છે

સતપુરોની મુખ્યાનુનિતુ લક્ષ્યથી અનોખન કરતુ તેના મન, વચન, પ્રમાની પ્રત્યેક ચેટાનાં અદ્ભુત રહસ્યો ફરી ફરી પ્રિધ્યાસન કરવા તેઓએ સમ્મત કરેતુ સન સમ્મત કરતુ

આ માનીઓએ લક્ષ્યમા રાખેયુ-નિવાલને અથ મા ય રાખવા યોગ્ય, અદ્વાયોગ્ય, ફરી ફરી ચિંતનાયોગ્ય, દ્વલો દ્વલો-સમયે સમયે લીન થવા યોગ્ય-પરમ રહસ્ય છે, અને એજ મન ચાલેનો, સવ સતના લક્ષ્યનો, હાશરના ધરનો મમ પામનાનો મદા માગ છે અને સધર્મીનુ કારણ દોષ વિષમાન સતપુરુષની પ્રાપ્તિ અને તે પ્રત્યે અસ્થિત્ય બદા એ છે અધિક શુ લખયુ ? જાણે, જમે તો તેથી મોટે અથવા નહેવે એ જ મૂલ્યે, એ જ પ્રાપ્ત થયે છૂટકો છે સર્વ પ્રદેશો અને તો એ જ મમ્મત

વધ ૨૪ મુ

(૫)

(૭)

અપૂર્વની પ્રાપ્તિ

આનંદ મૂર્તિ સત્સ્વરૂપને અભેદભાવે નલે કાળ

નમસ્કાર કરૂ છુ

પરિભ્રમણ કરતો જીવ અનાદિમળથી અત્યાર સુધીમા અપૂર્વને પામ્યો નથી જે પામ્યો છે તે બધુ પૂર્વાનુપૂર્વ છે એ સરગાની વાસનાનો ત્યાગ કરવાનો અભ્યાસ કરસો દ' ગ્રેમથી અને પરમો લાસથી એ અભ્યાસ જ્યવત થયો, અને તે કાળે કરીને મદા પુરુષના યોગે અપૂર્વની પ્રાપ્તિ કરાવશે

સન પ્રગરની કિવાનો, યોગનો જ્યનો, તપનો આ તે સિરાયના પ્રગરનો લક્ષુ એવો રાખજો કે, આત્માને છોડ્યા માટે સજ છે, બધનને

માટે નથી, જેથી બધન થાય એ મધા (ખિયાથી કરીને સધના યોગાત્મક પર્યંત) ત્યાગવા યોગ્ય છે

(૮)

વ્યવહાર ચિંતા.

—કરના ફેડીરી, કયા ફિલ્ગોરી, સદા મગન મન રહેનાજી.

એ વૃત્તિ મુમુક્ષુઓને અધિભવિષ્ટ વર્દમાન કરવા જેવી છે, પરમાર્થે ચિંતા હોય એ પ્રિય જુને છે વ્યવહારચિંતાનું વેદન અતરૂથી ઓછું કરતું એ એક માર્ગ પામવાનું સાધન છે

તમે જેઓ સમજ્યા છો, તેઓ માગેને સાધ્ય કરવા વિરતર સત્પુરૂષના ચરિત્રનું મનન રાખજો, તેના પ્રિય પ્રસંગે અમને પૂછજો, સત્સાક્ષને અને સત્કથાને તેમજ સદ્ગતને સેવજો એજ બનામણું

[૬]

જે મોટા બધન.

છત્રને જે મોટા બધન છે એક સ્વઝદ અને ખીલું પ્રતિમધ ૨૫ ૫૬ ટાળવાની ધ્વજા જેની છે, તેણે જ્ઞાનીની આત્મા આરાધવી જોઈએ, અને પ્રતિમધ ટાળસની ધ્વજા જેની છે, તેણે સર્વ સગથી ત્યાગી થવું જોઈએ આમ ન થાય તો બધનનો નાશ થતો નથી જોનો ૨૫૭૬ છેદાયો છે તેને, જે પ્રતિમધ છે તે, અનસર પ્રાપ્ત થયે તરત નાશ પામે છે આદતથી રાક્ષા સ્મરણ કરવારથ છે

[૧૦]

મનુષ્યત્વના સફળપણા માટે નિવૃત્તિની આવશ્યકતા

ઉપાધિના યોગને લીધે શાસ્ત્રવાચન જો ન ચઈ શકતું હોય તો હમણું તે રહેવા દેવું, પરંતુ ઉપાધિથી થોડો પણ નિત્ય પ્રતિ અવકાશ લઈ ચિત્ત-વૃત્તિ સ્થિર થાય એની નિવૃત્તિમા બેસવાનું બહુ અનસ્ય છે, અને ઉપાધિમા પણ નિવૃત્તિનો લગ નખવાનું સ્મરણ રાખજો

જેટલો વખત આયુષ્યનો તેટલો જ વખત શુદ્ધ ઉપાધિનો રાખે તો મનુષ્યરત્ન સફળ થયું ક્યારે સલાવે ? મનુષ્યરત્નના સફળપણા માટે શુદ્ધ એ જ કલ્યાણકારક છે, એવો નિશ્ચય કરવો જોઈએ અને સફળપણા માટે જે જે સાધનોની પ્રાપ્તિ કરી ચોગ્ય છે, તે પ્રાપ્ત કરવા નિત્ય પ્રતિ નિશ્ચિત મેળવવી જોઈએ નિશ્ચિતના અભ્યાસ વિના શુદ્ધની પ્રવૃત્તિ ન ટોચે એ પ્રત્યક્ષ સમગ્રાય તેરી વાત છે

ધમને કેપે મિથ્યા વાસનાઓથી છુટતે બધન થયું છે, એ મહા લક્ષ રાખી તેરી મિથ્યા વાસના કેમ ટોચે એ માટે વિચાર કરનાનો પરિચય રાખશો

(૧૧)

જાણતા હો તેનું વિસ્મરણ કરજો

પરમાર્થ ઉપર પ્રીતિ થવામા સત્સંગ એ સર્વોત્કૃષ્ટ અને અનુપમ સાધન છે પણ આ મળમા તેવો જોગ બનવો બહુ વિકટ છે, માટે શુદ્ધ એ વિકટતામા રહી પાર પાડવામા વિકટ પુરૂષાર્થ કરવો ચોગ્ય છે — અને તે એકે “અનાદિ કાળથી જેટનું જાણ્યું છે તેટનું બધું જ અજ્ઞાન જ છે તેનું વિસ્મરણ કરવું ’

(૧૨)

મોક્ષ સ્થાન

तत्र को मोहः, कः शोक एकत्वमनुपश्यतः.

‘તેને મોહ શો ? અને તેને શોક શો ? કે જે સરત્ર એકત્વ

[પરમાત્મસ્વરૂપ] ને જ જુએ છે ’

વાસ્તવિક સુખ જે જનુલની દૃષ્ટિમા આ પુ હોત તો શાની પુરૂષોએ નિયત કરેતું એવું મોક્ષસ્થાન ઉર્ધ્વલોકમા હોત નહીં પણ આ જગત્તે મોક્ષ હોત શા માટે સર્વજ્ઞ મોક્ષ છે, આ વાત જે કે પરમાર્થ છે, તોપણ જ્યાં માયાપૂર્વક પરમાત્માનું ઘટન છે, એવું જગત્તે વિચારી પણ મૂકના જેવું તેનેપણ કંઈ લાગે છે માટે જોએ અસત્યતાને નહીંએ છીએ

(૧૩)

સત્પુરુષ

પુરાણપુરુષને નમોનમ

આ લોક ત્રિવિધ તાપથી આકુળ બાકુળ છે જાઝવાના પાણી લેના દોડી તૃણ છીપાવના છન્ડે છે-એવો દીન કે અજ્ઞાનને લીધે રૂપનુ વિરમગ્ન થઇ જવાથી ભવકર પરિભ્રમણ તેને પ્રાપ્ત થયું છે સમયે બમયે અતુન એ, જનગતિક રોગ, મરણાદિ ભય, રિયોગાદિ કુખને તે અનુભવે છે એની અવગણતાના આ જગતને એક સ પુરુષ જ સગલું છે સત્પુરુષની વાણી વિના કોઈ એ તાપ અને તૃણ ડેહી શકે નહીં એમ નિશ્ચય છે મારે, ફરી ફરી તે સત્પુરુષનું ચરણનું અમે ધ્યાન કરીએ છીએ

સ સાગ કેવળ અશાતામન છે જો કોઈ પણ પ્રાણીને અ પ પણ જાણ છે, તો તે પણ સત્પુરુષનો જ અનુરૂપ છે કોઈ પણ પ્રમારના પુખ્ત વિના જ્ઞાનાની પ્રાપ્તિ નથી અને એ પુખ્ત પણ સત્પુરુષના ઉપદેશ વિના કોઈએ જાણ્યું નથી, ધણે કાળે, ઉપદેશેનું તે પુણ્ય રહીને આધીન રહે પ્રવર્તે છે, તેથી જાણે તે અચાન્કથી પ્રાપ્ત થયેનું લાગે છે, પણ એનું મુળ એક સત્પુરુષ જ છે મારે અમે એમ જ જાણીએ છીએ કે, એક અશ જાણીએ છીએ પૂર્ણમામના સુધીની સર્વ સમાધિ, તેનું સત્પુરુષ જ કારણ છે આટલી નધી સમથતા છતાં જોને કંઈ પણ સ્પૃહા નથી, ઉન્મત્તતા નથી, પોતાપણુ નથી, મર્ડ નથી, ગારવ નથી, એના ૨ સત્પુરુષને અમે ૧૧ ફરી નામરૂપે અમરીએ છીએ

(૧૪)

અભેદ દશા

અભેદ દશા આ યા વિના જે પ્રાણી આ જગતની રચના જેવા છન્ડે છે, તે બધાનું છે એની જ્ઞા આપના મારે એ પ્રાણીએ તે રચનાના કારણ પ્રત્યે પ્રીતિ કરવી, અને પોતાની અકરૂણ વ્રાતિનો પાત્રિય કેવો મર્ડ પ્રકારે દર્શાવે એ રચનાના ઉપભોગની રૂપરેખાએ ત્યાગી જોવા છે, અને એન

થતા માટે સતપુરના શરણુ જેવું એક આપદ નથી આ નિશ્ચયવાનાં
મિત્રારા મોહાપ આખીઓ નહીં વાજીને તમે તાપની બળતા જોઇ પરમ
પ્રભુ આપે છે હે નાથ' છુ અનુમદ કરી એ તારી મનિમા બલિત
આપ' એ ઉદ્ધાર નીચે છે

(૧૫)

અર્થ મહાત્માઓનો લક્ષ એક 'મત્' છે

સર્વોત્તમ હરિને નમસ્કાર

'સત્' સત્ છે મરત છે સુગમ છે તેની પ્રાપ્તિ સર્વન હોય છે
'મત્' છે, કાળથી તેને બાધા નથી, તે સર્વનુ અધિગત છે વાજીની
અધ્ય છે તેની પ્રાપ્તિ હોય છે અને તે પ્રાપ્તિને ઉપાર છે —

ગમે તે સમદાય-દશનના મહાત્માઓનો લક્ષ એક 'સત્' જ છે
વા તોથી અકલ્પ્ય હોનાથી સુગાની એલે સમજા પુ છે જેથી તેઓના મ્થનમા
કષ્ટ બે નામે છે, યાસ્તનિક રીતે બે નથી

લોખ્તુ સ્વરૂપ સત કાગ એક ગિચિનિ નથી ક્ષણે ક્ષણે તે રૂપાતર
આપ્ત કરે છે અનેક રૂપ નવા થાય છે અનેક રિધિને કરે છે અને અનેક
નય પામે છે એક ક્ષણ પહેલા જે રૂપ બાલકાને જણાતું નહોતું તે રૂપાય
તે અને ક્ષણમા ધર્મ દીર્ઘ વિસ્તારવાગા રૂપ નય પામ્યા જતપ છે મહાત્મા
ની વિષમતાને તત્તુ લોકતુ સ્વરૂપ અચાનીના અનુમદને અર્થે કષ્ટ
રૂપાતરપૂવક કલ્પુ નાય છે પણ સર્વ કાળ જેની એક ગિચિનિ નથી એવું
એ રૂપ મત્ નહીં હોવાથી ગમે તે રૂપે વજીવી તે કાગે જાતિ દાગી છે,
અને એને લીધે સવન એ સ્વરૂપ હોય જ એમ નથી એમ સમજાવ છે
નાજીન તો તે સ્વરૂપને સાધનરૂપ માની જાતિમા પડે છે, પણ કાષ
જેમ છત એવી અનેકતાની કહેણીથી સુઝાઈ જઈ 'સત્' તરફ વળે છે
તત્તુ કરીને સર્વ સુમુખ્યો એમ જ મામ પામ્યા છે જાતિ તુ રૂપ
એવું આ જગત વારંવાર વજીવવાનો મોગ પુરવો એ જ હેતુ છે કે, તે
સ્વરૂપને વિચાર કરતા પ્રાપ્તિ જાતિ પામે કે 'મત્' છુ ? આમ અનેક પ્રકારે
કલ્પુ છે તેમાં શુ માનુ ? અને મતે શુ ક વાળકા ? એમ વિચાર તા

એને એ- (આતિ)નો વિષય મળી, જ્યાથી 'સત્'ની પ્રાપ્તિ હોય છે એવા સતના સંપૂર્ણ જગતે નથી એમ સમજી, તે મોઢી, શંભુપન્ન થઈ, 'સત્' પામી 'સત્' થઈ હોય છે

(૧૫)

‘અસત્’ અને ‘સત્’

અનંત કાળથી જીવને અસત્ વાસનાનો અભ્યાસ છે તેમા એક-મ ‘સત્’ સંબંધી સમજા સ્થિતિ થતા નથી જેમ મનિન પૃથ્વીને વિશે યથાયોગ્ય પ્રતિનિધિત્વન થઈ શકતું નથી, તેમ અસત્ વાસનાવાળા ચિત્તને વિશે પણ ‘સત્’ સંબંધી સમજા યથાયોગ્ય પ્રતિનિધિત્વ થતા નથી કવચિત્ અશી થાય છે, ત્યા પાછો અનંતકાળનો જે મિથ્યા અભ્યાસ છે તેના વિકલ્પમા પડી જાય છે, એટલે તે કનચિત્-સત્ના અશીષ આવના આવે છે ‘મત્’ સંબંધી સરકારોની દ્રવ્ય થતા મર્વ પ્રકારે સોકનજનની ઉપેક્ષા કરી મત્મજનો પરિચય કરવો શ્રેયસ્કર છે હોદ્દાવન્ત તો કોઈ મોટા કારણમા સર્વ પ્રકારે ત્યાગી પડે છે, સામાન્ય રીતે સત્મગનો હોઈ સમુદાયમા નિગમ્મર નથી, જેથી લગ્ન દુષ્કર્મ થતી નથી માત્ર ચિત્તને વિશે સત્મગના તાબો વિચાર કરી નિરંતર અભ્યાસ કરવો, તો ૫ માર્ગને વિશે દ્રવ્ય થાય છે

(૧૭)

‘સત્’ અને તેનું માહાત્મ્ય

‘સત્’ એ કંઈ દૂર નથી, પણ દર લાગે છે, અને એજ જીવનો મોહ છે

‘સત્’ જે કંઈ છે તે ‘મત્’ છે, સજ્જ છે, સુર્ગમ છે, અત્ સર્વેન તેની પ્રાપ્તિ હોય છે, પણ જેને આનંદરૂપ આનંદશુભ મર્ત છે તે પ્રાપ્તિને તેની પ્રાપ્તિ કેમ હોય? અધિકારના ગમે તેટલા પ્રયત્ન કરીએ! પણ તેમા માત્ર એવો પ્રયત્ન નહીં આવે કે જે અજવાળાપ, હોય આનંદશુભ

નિમિત્ત જેને છે એના પ્રાણીની રૂપનામાની કાળપણ ક પના 'સત્' જણાતી નથી અને 'સત્'ની નજીક સભાતી નથી 'સત્' છે તે પ્રાતિધી કેવળ નિર્નિશ્ચય (ન્યૂન) છે ક પનાથી પર (આગે) કે માટે જેની પ્રાપ્ત 'કર' રાની દ' મતિ થઇ છે, તેજે પોતે કાળ જાણતો નથી એના દ' નિશ્ચય નાગો પ્રથમ વિચાર મગ્ગે અને પછી સત્ની પ્રાપ્તિ માટે જ્ઞાનીને શરણે જવું તો જરૂર માગની પ્રાપ્તિ થાય

જા જે વચનો લખ્યા છે તે સર સુમુખો પરમ માધનરૂપ છે, પરમ મહાકર્ષક છે, અને એને નમ્યક પ્રકારે વિચારથી પરમપદને આપે એવા છે એમાં નિમિત્ત પ્રવચનની સમગ્ર દાલ્લાગી, પદ્ય સત્ત્વ મનોત્તમ તરફ અને જાણના બોધનું બીજ સદાયે મળુ છે માટે ફરી ફરીને તેને સભાગ્ને વિચારગ્ને, સમજગ્ને, મમના પ્રવલ કરગ્ને એને બાધ કરે એના મીલ પ્રમાણમાં ઉદામીન રહેજે એમાં જ મતિનો લડ કરગ્ને એ તમને અને કાષ્ઠ પશુ સુમુખને સુખ રીતે મહેતાનો અમારો મત્ર છે એમાં સત્ જ મળુ છે એ સમજના માટે ધર્મોજ નખત માગજે

(૧૮)

ભક્તિમા અકાળ અને અશુચિ દોષ

નેશ્વરને માને લ્લાસુધી ભક્તિનું પરમ સ્વરૂપ સમજાયુ નથી, તેમ વેષરિત થઇ નથી, ત્યાં સુધી ભક્તિમા પ્રવૃત્તા અમાળ અને અશુચિ

જે અને અશુચિનો વિસ્તાર મોટો છે, તેમાં પ્રકાશ નખ્યુ છે માત્ર, પ્રથમ પ્રકાર, એ સેવ્ય ભક્તિનો માટે યોગ્ય કાળ કે કિત તો સત્ર કાળે મે ર છે

તે મન એ સવ શુચિનું કારણ છે જાત્રમવાદિમહિત નન, યાથી એ શુચિ છે

(૧૯)

આત્માથિમા સુદૃઢ રહેણું

સુદૃઢ અભ્યાસથી આત્માર્થનું પ્રયત્ન કરું આત્મ-ત્યાગ પ્રાપ્ત થનામા ત્યુ કરાને વાર વગર પ્રમુખ પરિસદ આત્માનો રસભાવ છે પણ તે તે પરિસદ સાત ચિત્તથી વેત્તવામા આવે છે, તો લીર્વકાને થઈ શકના થોડા એનું કલ્યાણ માત્ર અલ્પકાળમા સાધ્ય થાય છે

તમે મા એના ગુદ આત્મ-ત્યાગથી વર્તેને કે નિયમ દ્રષ્ટિએ જોનાર માણુમેમાથી તથાને પોતાની તે દ્રષ્ટિનો કાળ જતા પશ્ચાત્તાપ કરવાનો વખત આવે

દૈન રાખીને આત્માથિમા નિભવ રહેને નિગમ ન થનુ આત્માથિમા પ્રયત્ન કરું

(૨૦)

મોક્ષનો માર્ગ

- ૧ છત્ર પોતાને જૂથી ગયો છે, અને તેથી સત્ સુખનો તેને પ્રિયો છે, એમ સર્વ ધર્મઅમત કથુ છે
- ૨ પોતાને જૂની ગસરપ અજ્ઞાન, જ્ઞાન મળનાથી નાશ થાય છે એમ નિશક માનવું
- ૩ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ જ્ઞાની પામેથી થવી જોઈએ, એ આધારિક સમ લય છે, જતા લોકો લજ્જાદિ ગરજોથી અજ્ઞાનીનો આશ્રય છોડતા નથી, એ જ અનતાનુમધી વ્યાથનુ મૂળ છે
- ૪ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ જેણે છૂટી તેણે જ્ઞાનીની છૂટાએ તર્કનું, એમ જિનાગમા સર્વ શસ્ત્ર કહે છે પોતાની છૂટાએ પ્રવર્તતા અના કિજાથી રખડ્યો
- ૫ ત્યાસુધી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનીની છૂટાએ એટલે આજ્ઞાએ નરી તર્કિય, ત્યા સુધી અજ્ઞાનની નિર્દિષ્ટ થવી સહનતી નવી
- ૬ જ્ઞાનની આજ્ઞાનુ આરાધન તે કરી શકે કે જે એક નિધાએ નન, મન ધનની આસક્તિનો ત્યાગ કરી તેની બક્તિમાં નેગાય

૭ જે કે જાની ભક્તિન કન્યા નથી, પરંતુ મોક્ષાભિલાષી તે કરી
 વિના ઉપદેશ પરિણમી નથી, અને મનન તથા નિદિધ્યાનનાં
 હેતુ થતો નથી માટે મુમુક્ષુને જાનીની ભક્તિ અવશ્ય કન્યા છે,
 એમ સત્પુરોએ કહ્યું છે

૯

૮ અકલમદેવએ અમલ્ય પુત્રોને ત્વગથી મોક્ષ થવાનો એ જ ઉપદેશ
 કર્યો હતો

૧૦ પગિશિન્ રાજને મુકદેવએ એ જ ઉપદેશ કર્યો છે

૧૧ અનતકાગ સુત્રી જીવ નિમજ્જે ચારી પરિશ્રમ કરે તો પણ પોતે
 પોતાથી જ્ઞાન પામે નહીં, પરંતુ રાનીની આરાધના આરાધક અત
 મુક્તિમા પણ કેવળજ્ઞાન પામે

૧૨ રાજમા કહેતી આત્માએ પરમા છે અને તે જીવને અધિકારી થતા
 માટે કહી છે મોક્ષ થવા માટે પ્રયત્ન રાનીની આરાધનાથી જોઈએ

(૨૧)

સસારી જીવોના ત્રણ પ્રકાર

આ જગતને વિશે સત્સત્ત્વની પ્રાપ્તિ અનુર્થકાગ જેવા મનને વિશે પણ
 પ્રાપ્તિ થવી ધણી દુર્લભ છે, તો આ દુષ્કર્મકાળને વિશે પ્રાપ્તિ પરમ દુર્લભ
 હોવી સહાનુ છે એમ જાણી જે જે પ્રકારે સત્સત્ત્વના વિચારમા પણ
 આત્મામા શુદ્ધિપ્રાપ્તિ થાય, તે તે પ્રકારે વર્તવાનો પુરુષાર્થ વારંવાર, વખતો
 વખત અને પ્રસંગે પ્રસંગે કર્તવ્ય છે અને નિરતર સત્સત્ત્વની ધ્યાન-અભ્યાસમા
 ઉત્તમતા-કરવામા મુખ્ય કારણ તેવો પુરુષાર્થ છે એમ જાણી જે કાંઈ
 નિશ્ચિનતા કરાવે હોય, તે તે કારણોનો વારંવાર વિચાર કરવો જોઈએ છે

અમને આ લખતા એમ રમરણ થાય છે કે ‘શુ કરવું’ અથવા
 ‘કાંઈ પ્રકારે થવું નથી,’ એવું તમારા મિત્રમાં વારંવાર થઈ આવતું હશે
 તથાપિ એમ થતે છે કે જે પુરુષ જીવ જાણે પ્રકારનો વિચાર અકલ્પ્ય
 ૨૫ જાણી આત્મક શાસ્ત્રને વિશે ઉત્તમાણ થાય છે તેને કંઈ નહીં જાણતા
 હતા તે જ વિચાર પગિણામમા જે પ્રવૃત્તિ થતે છે, અને કાંઈ પ્રકારે થવું

નથી એમ ભાસ્યમાન થયેલુ, તે પ્રગટ થયાનુ તે જીવને વિષે મારણ ઉત્પન્ન થાય છે અથવા કૃતકૃત્યતાનુ સાક્ષાત્ સ્વરૂપ ઉત્પન્ન થાય છે

દોષ કરે છે એવી સ્થિતિમા, આ જગતના જીવોના ત્રણ પ્રકાર જાની પુરૂષે દીધા છે, (૧) માછ ત્રણ પ્રકારે જીવ દોષ કે કન્યાશુનો વિચાર નથી કરી શક્યો-અથવા કરવાની જે સ્થિતિ તેમા બેભાન છે, એવા જીવોનો એક પ્રકાર છે (૨) અજ્ઞાનપણથી અમત્સંગના અભ્યાસે ભાસ્યમાન થયેના મોઢથી દોષ કરે છે તે કન્યાશુ સ્વરૂપ માનના, એવા જીવોનો બીજો પ્રકાર છે (૩) ઉપાધીનપણે માત્ર જેની સ્થિતિ છે-સર્વ પરસ્પરપનો માલી છે એવો બોધસ્વરૂપ જીવ, માત્ર ઉપાધીનપણે કર્તા કેખાય છે એવા જીવોનો ત્રીજો પ્રકાર છે એમ ત્રણ પ્રકારના જીવ-મમૂદ, જાની પુરૂષે દીધા છે ધણ મરી પ્રથમ પ્રકારને વિષે સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર, ધનાદિ પ્રાપ્તિ-અપ્રાપ્તિના પ્રકારને વિષે તદાગર પરિણામી જેના ભાસતા એવા જીવો સમાવેશ પામે છે જૂઠા જૂઠા ધર્મની નામક્રિયા કરતા એવા જીવો-અથવા સ્વજાત પરિણામી એવા, પગમાથ માર્ગે ચાલીએ ડીએ એવી શુદ્ધિએ પ્રદિત જીવો તે બીજા પ્રકારને વિષે મમાવેશ પામે છે સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર, ધનાદિ પ્રાપ્તિ-અપ્રાપ્તિ-આભિમાને વિષે જેને વેગવ ઉત્પન્ન થયો છે, અથવા થવા કરે, કે, સ્વજાત પરિણામ જેનુ ગણિત થયુ છે, અને તેના ભાવના વિચારમાં નિગત જેનુ રહેલુ છે, એવા જીવના દોષ તે ત્રીજા પ્રકારમા સમાવેશ થાય છે જે પ્રકારે ત્રીજો સમૂદ સાધ્ય થાય તે પ્રકાર વિચાર છે વિચારવાન છે તેને ધયાશુદ્ધિએ, સદ્મથે, સત્સંગે તે વિચાર પ્રાપ્ત થાય છે, અને અનુક્રમે ગૌરવદિત એવુ સ્વરૂપ તેને વિષે ઉત્પન્ન હોય છે આ વાત ફરી ફરી સૂતા તથા જાગના અને બીજો પ્રકારે વિચારવા-સંભારના યોગ્ય છે

(૨૨)

સમજવુ ને શમાવુ

જેમ છે તેમ આત્મસ્વરૂપ જાણુ તેનુ નામ સમજવુ છે, તેથી ઉપયોગ. અન્ય વિષય દિત થયો તેનુ નામ શમાવુ છે, વસ્તુતાએ મને એક જ છે જેમ છે તેમ સમજવાથી ઉપયોગ સ્વરૂપમા શમાયો. અને

આત્મા અભાવમય થઈ રહ્યો, એ પ્રથમ વાચ્ય “સમજીને સમાઈ રહ્યો” તેનો અર્થ છે

અન્ય પદાથના સયોગમા જે અધ્યાત્મ હતો અને તે અધ્યાત્મમા આત્માપણ માન્ય હતું, તે અધ્યાસરૂપ આત્મપણ સમાઈ ગયું, એ બીજું વાક્ય “સમજીને સમાઈ ગયા” તેનો અર્થ છે

પર્યાવાનરથી અર્થોત્તર થઈ શકે છે. નાસ્ત રમા ન-ને સાધ્યનો પ માથ એમ જ વિચારના યોગ્ય છે

જે જે સમજ્યા તેણે તેણે મારે તાઝ આદિ અદ્વૈત મમત્વ રામાની દીડું, કેમકે કોઈ પથ નિજસ્વભાવ તેવો દીડો નહીં અને નિજસ્વભાવનો અભિ-ત્ય અપાનાધર્મવશ, -દેવગ ન્યારો- જોડો, એટલે તેમા જ સમાવેશ પામી ગયા આત્મા શિવાય અન્યમા સ્વમાન્યતા હતી તે ટળી પરમાથે મોન થળ વાણીએ મરી આ આનુ છે’ એ આદિ કહેવાનું બનરાગ વ્યવહાર વચનાદિ યોગસુધી કવચિત્ રહ્યો તથાપિ આત્માથી આ મારે છે, એ વિકલ્પ દેવગ સમાઈ ગયો, જેમ છે તેમ અભિત્ય રાનુબનમોચરપદમા સ્તીનતા થઈ એ બનને વાકર લોકમાત્રામા પ્રવર્ત્યા છે, તે આત્મભવામાથી આન્યા છે જે ઉપર કથા તે પ્રકારે ન સમાયા તે સમજના નથી એમ એ સાધ્યનો માગ જૂન અર્થ થયો. અથવા જેટલે અમે સમાયા તેટલે અમે સમજના અને જે પ્રકારે સમાયા તે પ્રકારે સમજના એટલે વિભાગાય થઈ સમવા યોગ છે તથાપિ મુખ્યાથમા ઉપયોગ રત્તાનવો થઈ છે

અનત કાગળી મનનિવસ શાસ્ત્રવડોડનાં કાવ કરી કતા, સમજાનુ અને સમાવુ એ પ્રકાર આત્મામા આન્યો નહીં અને તેથી પરિભ્રમણનિવૃત્તિ ન થઈ

સમજવા અને સમાવાનું જે કોઈ ઐધ્ય કરે, તે સવાનુનરપ મા વર્તે તેનું પરિભ્રમણ નિવૃત્ત થાય સદ્ગુરની આસા નિચાર્યા નિના હવે તે પગ માર જાગો નહીં જાણારો પ્રતિષ્ઠા અસત્સંગ એ અને અવિચા તેનો રોવ કરો નહીં જેથી સમજાનુ અને સમાવુ તથા મેવનુ અકય ન બહુ એવો નિશ્ચય પ્રસિદ્ધ છે અનેથી આરબી ઉપર ઉપરની બ્રમિધ ઉપામે તો જીવ સમજીને સમાઈ એ નિસદેહ છે

અનત જ્ઞાતી પુરૂષે અનુભવ કરેવો એવો આ સામ્યત, સુગમ મોક્ષ-
માર્ગ હવેને વક્ષ્યમા નથી આપતો, એથી ઉત્પન્ન થયેનું જે સદિન આત્મા
તે પણ અરે શમાતીએ ડીએ સત્સંગ, સદિયા થી શમાવા સુધીના સર્વ
પદ અત્યંત સાચા છે, સુગમ છે, મુગોચર છે, સદ્ગુણ છે, અને નિઃશંક છે

(૨૩)

યોગ્ય વ્યવહાર

માયાનો પ્રપચ ક્ષણે ક્ષણે પાધત્તા છે તે પ્રપચમા તાપની નિવૃત્તિ
કોઈ કંપદ્રુમની છાંસ છે, અને કા કેવળ દશા છે, તથાપિ કંપદ્રુમની છાંસ
પ્રશસ્ત છે તે સિવાય એ તાપની નિવૃત્તિ નથી, અને એ કંપદ્રુમને વાગ્ન
વિદ્ ઓળખવા છવે જોએ થતું પ્રશસ્ત છે તે જોગર થવામા પાધત્તા
એવો એ માયાપ્રપચ છે જેનો પરિચય જેમ ઓછો હોય તેમ વર્તા નિના
જોગતાનું આવરણ લગ થતું નથી પગલે પગલે લપાળી અજ્ઞાનભૂમિના
મા છવ વગર વિચારે પાટ્યાનધિ યોજનો આત્મા હશે ત્યાં જોએતાને
અનકાશ કનાથી પોય? આમ ન થાય તેટલા માટે થયેના કાર્યના ઉપદ્રવને
જેમ શમાવાય તેમ શમાતી-સર્વ પ્રમતે એ વિષેની નિવૃત્તિ કરી, યોગ્ય
વ્યવહારમા આવનાનું પ્રયત્ન કરવું ઉચિત છે ન ચાનનાં કરવા ભ્રમજે,
અને તે પણ પ્રારબ્ધવશાત્ નિઃશંક બુદ્ધિથી એવો જ વ્યવહાર, તેને યોગ્ય
વ્યવહાર માનજે

(૨૪)

બ્રાહ્મી વેદના

જેને લાગી છે, તેનેજ લાગી છે, અને તેજેજ જાણી તેજ
“પિયુ પિયુ” પોકારે છે એ બ્રાહ્મી વેદના કહી કેમ જાય? કે જ્યાં વાણીનો
પ્રવેશ નથી વધારે તું કહેતું? લાગી છે તેનેજ લાગ્યાં છે તેનાજ અગ્રજુસગ્રથી
લાગે છે, અને લાગે છે, ત્યારે જ હટકો હોય છે એ નિના બીજો સુગમ
મોક્ષમાર્ગ છે જ નહીં, તથાપિ કોઈ પ્રયત્ન કરવું નથી, મોહ બળવાન છે

સત્સંગ એજ મોક્ષનું પરમ સાધન છે'

કાળ ૧૧ દોનથી જીવને જ્યાં શક્તિની સ્થિતિ ખરી જોઈએ, ત્યાં તે ખરી સખ્તો નથી સદ્ગતો પદ્ય કરીને લોપજ રહે તે માટે આ કાળને કમિયુગ કહવામાં આવ્યો છે, સદ્ગતો જોગ સત્પુરુષ વિના દોષ નહીં, મારણ કે 'અમત્'માં સત્' હોવું નથી ધણીને સત્પુરુષના દશનની અને જોગની આ કાળમાં અપ્રાપ્તિ દેખાવ છે જ્યારે એમ છે ત્યારે મદ્મરુષ સમાધિ મુમુક્ષુ પુરુષને કનાંયો પ્રાપ્ત દોષ? અને અમુક કાળ જાનીન થયા છતાં જ્યારે તેની સમાધિ પ્રાપ્ત નથી થતી, ત્યારે મુમુક્ષુના પજા કેમ રહે? ધણીને જીવ જે પરિચયમાં રહ છે તે પરિચયરૂપ પોતાને માને છે જોનો પ્રગટ અનુભવ પણ થાય છે કે અનાર્થ કુળમાં પરિચય કરી રહેનો જીવ અનાર્થરૂપે પોતાને દર્શાવે માને છે, અને આપત્તને વિશે મનિ કરતો નથી માટે મોટા પુરુષોએ અને તેને નહીં અમે પ્રેરો દ નિશ્ચય કર્યો છે કે જીવને મત્સંગ એજ મોક્ષનું પરમ સાધન છે

પોતાની ચોગતા જોવી છે, તેવી ચોગતા ધરાવનાર પુરુષોનો સંગ તે સત્સંગ કહેવા છે મોટા પુરુષના સંગમાં નિવાસ છે તેને અમે 'પરમ સત્સંગ' કહીએ છીએ કાગજુ એના જેવું કોઈ ક્ષિત્તરની સાધન આ જગતમાં અમે જોયું નથી, અને સાબળ્યું નથી પૂર્વે થઈ ગયેના મોટા પુરુષનું ચિંતન અધ્યાત્મકારક છે, તથાપિ સ્વરૂપસ્થિતિનું કારણ કોઈ થઈ શકતું નથી, કાગજુ કે જીવે શું કરવું? તે તો આ અમરણ્યથી નથી સમજાવતું પ્રત્યક્ષ જોગે વગર સમજાવે પશુ સ્વરૂપસ્થિતિ થવી સંભવિત જાનીએ જાણે, અને તેથી એમ નિશ્ચય થાય છે કે, તે જોગનું અને તે પ્રત્યક્ષ ચિંતનનું ફળ મેક્ષ હાય છે કારણ કે 'શક્તિમાન મોક્ષ તે સત્પુરુષ છે મોક્ષે ગયા છે એના (અધ્યત્મિક) પુરુષનું ચિંતન ધણી કાળે જાણાનુસાર મોક્ષાદિક ફળના દોષ છે સમ્યક્ત્વ પામ્યા છે એના પુરુષનો નિશ્ચય થશે અને જોગ્યતાના કારણે જીવ સમ્યક્ત્વ પામે છે

(૨૬)

નિ શકતાથી નિભયતા ઉત્પન્ન હોય છે, અને તેથીનિ સ-
ગતા પ્રાપ્ત હોય છે

પ્રકૃતિના વિસ્તારથી જીવના કર્મ અને ત પ્રજારની પ્રિયિતતાથી પ્રવર્તે
છે, અને તેથી દોષના પ્રકાર પણ આ ત ભામે છે પણ સરંધી મોટો દોષ
એ છે કે જેથી 'ત્રીન મુમુક્ષુના ઉત્પન્ન ન જ હોય અથવા 'મુમુક્ષુતા' જ
ઉત્પન્ન ન હોય

ધણું કરીને મનુષ્યાત્મા કોઈને કોઈ રમંભતમા દોષ છે, અને તેથી
તે ધમમતપ્રમાણે પ્રવર્તવાનું તે કરે છે, એમ માને છે, પણ એનું નામ
'મુમુક્ષુતા' નથી 'મુમુક્ષુતા' તે છે કે સર્વ પ્રકારની મોહાસક્તિથી મુજાઈ
એક મોક્ષને વિષે જ યત્ન કરવો, અને 'ત્રીન મુમુક્ષુતા' એ છે કે અનન્ય
પ્રેમે મોક્ષના માર્ગમા ક્ષણે ક્ષણે પ્રવર્તવું 'ત્રીન મુમુક્ષુતા' વિષે અત્ર જણા
વવું નથી, પણ મુમુક્ષુતા વિષે જણાવવું છે કે, તે ઉત્પન્ન થવાનું લક્ષણ
પોતાના દોષ જોડામા અપક્ષપાતતા એ છે, અને તેને વીધે ૨૫૨૭૬નો નાશ
દોષ છે ૨૫૨૭૬ જના થોડી અથવા ૧૯૫૫ હાની પામ્યો છે, ત્યાં તેટલી બોધ
બીજયોગ્ય ભૂમિકાબીજ થાય છે ૨૫૨૭૬ ત્યાં પ્રાપ્તે બ્યાપો છે, ત્યાં પછી
'માર્ગપ્રાપ્તિ' ને રોકનારાં ૧૯૫૫ કારણો મુખ્ય કરીને દોષ છે, એમ અમે
જણીએ છીએ આ લોભની અરૂપ પણ સુખેચ્છા, પરમ વિનયની આગ્રહ
અને પદાર્થનો અનિર્ણય, એ બધા કારણો ટાળવાનું બીજ હવે પત્રી કમીશુ,
તે પહેલા તે જ કારણોને અધિષ્ઠાથી કહીએ છીએ

આ લોકની અ પ પણ સુખેચ્છા—એ ધણું કરીને 'ત્રીન મુમુક્ષુતા'ની
ઉત્પત્તિ થવા પહેલા હોય છે તે હાનના કારણો નિશ્ચયપણે જ તે 'સત્' છે,
એવું ૬ થયું નથી અથવા તે પરમાનંદરૂપ જ છે, એમ પણ નિશ્ચય નથી
અથવા તો મુમુક્ષુતામા પણ કેટલોક આનંદ અનુભવાય છે, તેને લીધે માત્ર
તાતાના કારણો પણ કેટલીકવાર પ્રિય લાગે છે, અને તેથી આ લોભની અરૂપ
પણ સુખેચ્છા રહ્યા કરે છે જેથી જીવની જે વત્તા રોજાઈ જાય છે

વાસ્તવિક તત્ત્વ પામવાની કષ્ટ જોગવાની આગ્રહને લીધે 'પદાર્થ નિર્ણય'
ન થયો હોય, તો વિષ્ણુ વ્યાકુળ રહે છે, અને મિત્રતા સમતા આવે છે,

ક્રિત પાત્ર વિશે 'સત્'ની આનંદતા હોય છે જેથી મને કરી અપૂર્વ પાત્રને વિશે પરમ પ્રેમ આવતો નથી, અને એજ પરમ ચેતનાની દાનિ છે. અધિક શુ કદીએ? અનંત કાળે એજ માગ છે.

કમિયુગ છે, માટે કાલુષ્યર પશુ વસ્તુવિચાર નિતા ન રહેતું એમ મહાત્માઓની શિક્ષા છે.

વર્ધ રથ મું

(૬)

(૨૭)

સ્વરૂપમા તન્મયતા

અનંતકાળ થતાં સ્વરૂપનું નિર્મરણ હોવાથી અન્યભાવ છાને સાધારણ થઈ ગયો છે. દીર્ઘકાળસુધી સત્સંગમા ન્હી મોઢબૂમિકાનું સેવન થવાથી તે નિર્મરણ અને આ યભાનની સાધારણતા ટટે છે, અથાત્ આ યભાથી ઉદાસીન પણ પ્રાપ્ત હોય છે. આ કાળ નિયમ હોવાથી સ્વરૂપમા તન્મયતા રહેવાની ફરિયાદ છે, તથાપિ સત્સંગનું દીર્ઘકાળ સુધી સેવન, તે તન્મયતા આપે, એમા સંદેહ નથી થતો.

છાદગી અ પ છે, અને જ જાગ અનંત છે સખ્યાત ધન છે અને તૃષ્ણા અનંત છે ત્યા સ્વરૂપસ્મૃતિ સભાવે નહીં, પણ જ્યા જ જાગ અ પ છે, અને છાદગી અપ્રમત છે, તેમ જ તૃષ્ણા અ પ છે, અથવા નથી અને સરસિદ્ધિ છે, ત્યા સ્વરૂપસ્મૃતિ પૂર્ણ થતાં સભાવે છે અમૂલ્ય એવું જ્ઞાન, જાનપ્રપન્ને આવરેતું વસ્તુ જાણ છે.

(૨૮)

જનક વિદેહિ

માયા દુસ્તર છે, દુસ્ત છે કાલુષ્યરપણુ, -સમય એક પણ, એને આત્માને વિશે સ્થાપન કરવા ચેતના નથી. એની તીન દસા આ જે અત્યંત ઉદાસ પરિણામ ઉત્પાદિ શાય છે, અને તેના ઉદાસ પરિણામની જે પ્રવૃત્તિના-હરથપણા મહિતની-તે અનુપરિણામી કહેવા ચેતના છે જે બોધસ્પર્શ

સ્થિત છે તે, એમ કાંઈતાથી નતી શકે છે, કારણ કે તેની ચિકિત્સા પરમ છે વિદેહિપણે જનકરાજની પ્રવૃત્તિ તે અત્યંત ઉાસ પરિણામને લીધે રહેતી, ઘણું ડૂરીને તેમને તે સહજ સ્વરૂપમા હતી, તથાપિ એક માયાના દુરત પ્રસંગમા સમુદ્રને ત્રિષે જેમ નાન ચાત્રિકચિત્ ડોલાયમાન થાય, તેમ તે પરિણામનું ડોલાયમાનપણું સંભવિત હોવાથી, પ્રત્યેક માયાના પ્રસંગમા કેવળ જેની ઉદાસ અવસ્થા છે, એના નિજગુહ અષ્ટાવક્રની શરણુતા સિવકારી દોવાથી માગાને સુખે તરી શકાય એમ થતું હતું, કારણ કે મહાત્માના આલબનની એવી જ બાંધવતરતા છે

(૨૮)

ઉપાધિની જવાબામા સમાધિ

એતરફ ઉપાધિની જનાણા અન્યતી દોષ, તે પ્રસંગમા સમાધિ ગ્રહેવી એ પરમ દુષ્કર છે અને એ વાત તો પરમજ્ઞાની વિના થવી નિષ્કલ છે

આત્મજ્ઞાન યથાર્થ જેને સમજાય છે,—નિશ્ચય રહે છે તેને, એ સમાધિ પ્રાપ્ત હોય છે સમ્યક્-દર્શનનું મુખ્ય લક્ષણ વીતરાગતા જાણીએ છીએ, અને તેણે અનુભવ છે

(૩૦)

પૂર્ણકામતા.

—લેવેકી ન રહી દોર, ત્યાગિણેકી નાહિ ઓર,

ગાખી કહા ઉગર્યો જી, કારજ નખીતો હ?

સ્પષ્ટનું જ્ઞાન યથાર્થ પૂર્ણકામપણ પ્રાપ્ત થયું, એટલે હવે ખીજી કોઈ ક્ષેત્ર પણ ચેનાને માટે રહ્યું નથી સ્પષ્ટનો તો કોઈ કાળે ત્યાગ કરવાને મૂખ પણ ધર્યો નહીં અને જ્યાં કેવળ અવસ્થાસ્થિતિ છે, ત્યાં તો પછી ખીજી કંઈ રહ્યું નથી એટલે ત્યાગપણ પણ રહ્યું નહીં હવે જ્યારે તેનું દેવું, એ મનને નિવૃત્ત થઈ ગયું, ત્યારે ખીજી કંઈ નવીન કામ કરવાને માટે

શુ ઉગ્યુ ? અર્થાત્ જેમ થયું જોઈએ તેમ થયું, ત્યાં પડી બીજી લેણા દેવાની જ જાગ કયાથી હોય ? એટલે કહ છે કે, અહીં પૂર્ણકામના પ્રાપ્ત થઈ

(૩૧)

આરભ અને પરિગ્રહ

આરભ અને પરિગ્રહો જેમ જેમ મોડ મટે છે, જેમ જેમ તેને વિશેષી પોતાપણાનું અભિમાન મદપરિભ્રુમને પામે છે તેમ તેમ મુમુક્ષુતા વદ્ધમાન થયા કરે છે અનત કાળના પરિચયનાનું એ અભિમાન પ્રાપ્ત એકદમ નિવૃત્ત થઈ નથી તેટલા માટે, તન, મન ધનાદિ જે કંઈ પોતા પછે પતતા હોય છે તે જાણી પ્રત્યે અપણું કરવામાં આવે છે પ્રારે જાણી કંઈ તેને મદદ કરતા નથી પણ તેમાંથી પોતાપણું મટાડનાનું ઉપદેશો જે અને કરવા યોગ્ય પણ તેમજ છે કે, આરભ, પરિગ્રહો રાગવારના પ્રસંગે વિચારી વિચારી પોતાના થતા અટકાવના ત્યારે મુમુક્ષુતા નિર્મળ હાય છે

(૩૨)

સત્સંગમાં પણ ફળ આપનાર ભાવના છે

કાંઈ પણ પ્રકારે સત્સંગનો જેમ બને તો, તે ક્યાં રહેતું એ ક્ષત્રવ છે અને જે પ્રકારે જીવને મારાપણું વિશેષ થતા કરતું હોય, અથવા વધ્યા કરતું હોય, તે પ્રકારથી જેમ બને તેમ સંકોચાતું રહેતું એ, સત્સંગમાં પણ ફળ આપનાર ભાવના છે

(૩૩)

લોકસ્થિતિ.

આ લોકસ્થિતિ જેવી છે કે, તેમાં સત્યનું જ્ઞાન ન વુ પરમ નિષ્કટ છે રચના બધી અસત્યના આગ્રહની જ્ઞાનના કરાવનાનાગી છે

(૩૪)

પરમાર્થ ભાવના.

આ કાગળુ વિષયપણુ એવુ છે કે જેને વિષે ઘણા વખત સુધી સ સગળુ મેવન થયુ ટોચ તો જીવન વિષેથી લોભભાવના ઓછી થાય, અથવા કય પામે લોભભાવના આચરણને વીધે પરમાર્થભાવના પ્રત્યે જીવને ઉદ્દાસ રિણુતિ થાય નહીં, અને ત્યાસુધી લોકસહવાસ તે બનઅપ હોય છે.

સસગળુ મેવન જે નિરતરપણે ધરે છે, એવા પ્રમુખુ અને ન્યા સુધી તે જોગનો નિરહ રહે ત્યાસુધી, દુઃખાવે તે ભાવના ધરેલી પ્રત્યેક કાર્ય કરતા રિચારથી વર્તે, પોતાને વિષે લઘુપણુ માન્ય કરી, પોતાના જોવામા આવે તે દોષ પ્રત્યે નિવૃત્તિ ધરેલી, ચરવપણે વર્ત્યા કરતુ અને જે કાર્ય કરી તે ભાવનાની ઉત્પત્તિ થાય, એવી જ્ઞાનનાર્તા, કે જ્ઞાનરેખા કે નથુ કંઈ કંઈ રિચારતુ રાખતુ તે, યોગ્ય છે.

(૩૫)

અનાદિ કાળનો દષ્ટિભ્રમ.

અનાદિ પાત્ર વિષયની પ્રાપ્તિની દષ્ટિએ કરી જોના વિષે અન્યન વ્યાકુળપણે વર્તે છે, એવા જીવોતુ ન્યા વિશેષપણુ દેખાતુ છે, એને જે કાળ તે આ દુષ્કમ કળિયુગ નામનો કાળ છે તેને વિષે ચિન્દુષ્ટ જેને પરમાર્થને વિષે નથી થયુ, ચિત્ત રિક્ષેપ પામ્યુ નથી, સ્વેચ્છા સંવનન બે પામ્યુ નથી, બીજી પ્રીતિના પ્રમગે જેતુ ચિત્ત નથી, બીજા જે કારણો તેને વિષે જોના વિશ્વાસ વતતો નથી, એને જે દોષ હોય, તો તે આ કાળને વિષે 'બીજો શ્રી રામ' છે અને જેને સુખેદ આશ્ચર્ય વર્તે છે, કે એ ગુણોના કોઈ અશે સંપન્ન થવ અશક હોયો દષ્ટિ ગોચર થતા નથી.

મોટા આશ્ચર્યને પમાડનાગ એવા જળ, વન, મુર્ચ, અગ્નિ આદિ પાર્થોના જે ગુણો તે સામાન્ય પ્રમાર પદ જોઈ જોવાની દષ્ટિ આવતા નથી, અને પોતાતુ જે નાતુ થઈ અશક થઈ નીજે તેને વિ

કોઇ જાતનું જાણે આશ્ચર્યકારક અરૂપ દેખી અદ્વત્ય વર્તે છે એ જોઇ એમ થાય છે કે, લોકોને દષ્ટિવ્યમ અનાદિ કાળનો મટયો નથી દેખી મટે એવો ને ઉપાય, તેને વિષે જીવનું આ પ પછા જ્ઞાન ત્રસતવું નથી, અને તેનું ઓગળાણ મયે પણ સ્વેચ્છાએ વતનની ને જુદી તે વારવાર ઉત્પન્ન પામે છે એમ ધણા જીવોની સ્થિતિ જોઇ આ લોક અનતકાળ રહેવાનો છે એમ જાણો.

જગત્ જ્યાં સુવે છે, ત્યાં જ્ઞાની જાગે છે જ્ઞાની જાગે છે, ત્યાં જગત્ સુવે છે જગત્ જાગે છે, ત્યાં જ્ઞાની સુવે છે એમ શ્રી કૃષ્ણ કહે છે

(૩૬)

જ્ઞાની પુરુષની અવજ્ઞા

જ્ઞાની પુરુષની અવજ્ઞા બેઠવી તથા તેના પ્રકારના ત્રસગમાં ઉજમાળ થયું, જી જીવનું અનતસસાર વધવાનું કારણ છે એમ તીથ કર કહે છે તે પુરુષના શુભાશ્રમ કરવા, તે ત્રસગમાં ઉજમાળ થયું અને તેની આશામાં સરળ પરિણામે પરમઉપયોગદષ્ટિએ વતવું એ અનત સસારો નાશ કર નારુ તીથ કર કહે છે અને તે વાક્યો જિનાગમને વિશે છે ધણા જીવો તે વાક્યો શ્રવણ કરતા હશે, તથાપિ પ્રથમ વાક્યને અજ્ઞાન અને બીજા વાક્યને સજ્ઞાન કયું હોય, એવા જીવો તે કમિત જ જોનામાં આવે છે પ્રથમ વાક્યને સજ્ઞાન, અને બીજા વાક્યને અજ્ઞાન, એમ કહે અનતનાર કયું છે તેવા પરિણામમાં આવતા તેને વખત લાગતો નથી કારણ કે અનાદિ કાળથી મોહ નામનો મદિરા તેના આત્મામાં પરિપૂર્ણ પામ્યો છે મારે વારવાર ચિચારી તેના તેવા ત્રસગમાં મથકાકિન મથા બળરીય હપર દસિત કર્યા છે જે પ્રકાર, તે પ્રકારે વતવું થોગ્ય છે

પરમાર્થવૃત્તિનું ક્ષીણપણું

ચાલોને વિશે આ કાળને અનુક્રમે ક્ષીણપણુથોગ્ય ખેલો છે અને તે પ્રકારે અનુક્રમે થવા કરે જી એ ક્ષીણપણું મુખ્ય કરીને પરમાર્થસંબધીનું

ત્યુ છે જે કાળમાં અત્યંત દુઃખપણે પરમાર્થની પ્રાપ્તિ થાય, તે કાળ દુઃસમ હોવા યોગ્ય છે જે કે સત કાળને નિમે પરમાર્થપ્રાપ્તિ જેનાથી થાય છે, એના પુરુષોત્તમ જોગ દુર્લભજ છે તથાનિ આના કાળને વિશે તે અત્યંત દુર્લભ હોય છે જીવોની પરમાર્થવૃત્તિ ક્ષીણપરિણામને પામતી જતી હોવાથી તે પ્રત્યે જાતી પુરુષોના ઉપદેશનુ બળ એ હુ થાય છે, અને તેથી પરપરા એ તે ઉપદેશ પણ ક્ષીણપણાને પામે છે, એટલે પરમાર્થ માર્ગ અનુક્રમે ગ્યન-છે થતા જોગ કાળ આવે છે આ કાળને નિમે અને તેમાં પણ દમણા લગભગના મેદનાથી મનુષ્યની પરમાર્થવૃત્તિ નહીં ક્ષીણપણાને પામી છે એ નાત પ્રત્યક્ષ છે મનુષ્યોમાં જે સરળ વૃત્તિ હતી, તે અને આજની સરળ વૃત્તિ એમાં મોટો તફાવત થઈ ગયો છે ત્યાં સુધી મનુષ્યોની વૃત્તિને નિમે કંઈ કંઈ આસાદિતપણું, પરમાર્થની ધ્રુવ, અને તે સુધી નિશ્ચયમાં દૃઢતા એ જેના હતા તેના આજે ૧થી તેથી તેના આજે ઘણું ક્ષીણપણું થયું છે—જો કે હજી આ કાળમાં પરમાર્થવૃત્તિ કેરળ ગ્યન-છે પ્રાપ્તિ થઈ ૧થી, તેમ સત પુરુષરહિત જુમિ થઈ નથી, તોપણ મળ તે કરતા રધારે વિષમ છે—નહીં વિષમ-છે, એમ જાણીએ છીએ

(૮)

આતિગત સુખ

આતિગતપણે સુખસ્વરૂપ ભામે છે એવા સસારી પ્રસંગ અને પ્રકારમાં જના સુધી જીવને વહાલપ વળે છે ત્યાં સુધી જીવને પોતાનું સ્વરૂપ ભાસવું અસંભવિત છે, અને સત્સંગનું મહાત્મ્ય પણ તથાગતપણે ભાસ્યમાન થવું અસંભવિત છે ત્યાં સુધી તે સસારગત વહાલપ અસસારગત વહાલપને પ્રાપ્ત ન થાય, ત્યાંસુધી ખચિત કરી અપ્રમત્તપણે વારવાર પુરુષાચારો સ્વિકાર મોગ્ય છે આ વાત નજી કાળને નિમે અનિસ નાદ જાણી નિષ્કામપણે લખી છે

(૩૯)

એકાત્મવિચાર—કર્તવ્યરૂપ ધર્મ

દુઃખની નિવૃત્તિને સર્વ જીવ-ધ્રુવ છે, અને દુઃખની નિવૃત્તિ, દુઃખ

જ્યા થઈ ત્યા સુધીનો પ્રેમ કલેઠા છે મિદ્ધાત તમા પરિસીમાપણને
પમાડ્યો નથી

અનાદિથી હવને સારરૂપ આત પરિણિ પ્રાપ્ત થયથી અસમાપ
પગારૂપ કોઈ અસ પ્રતે તેને ગોપ થી ધણું કારણોત્તે નેમ પ્રાપ્ત થયે
તે અસાદિત પ્રગટવાનો લેખ પ્રાપ્ત થયો તો તે વિરામ એવી સમારપરિ
ણિ આડ તેને તે અસકાસ પ્રાપ્ત થયો નથી જ્યા સુધી તે અસકાસ પ્રાપ્ત
ન થાય ત્યા સુધી હરો સપ્રાપ્તિ જા. ઘનુ નથી, જ્યા મુખી તે પ્રાપ્તિ
ન થાય ત્યા સુધી હવને કઈ મુખ કહેતુ ધનુ નથી-નુ ખી કહેતો મટે
છે એમ ફેળી અપત અનત કહેજા પ્રાપ્ત થઈ છે જેને એવા આપણુકો
દુખ મગડવાનો માગ જાણ્યો છે, જે તે કહતા હતા, કહ છે ભરિયામો
કહેજો તે માગ એક હવનુ સ્વાભાવિકપણુ પ્રમથુ છે જેને રિતે, હવનુ
સ્વાભાવિક મુખ પ્રમથુ છે જેને રિતે એવો સાનીપુક તેજ તે અગાન
પરિણિ અને તેથી પ્રાપ્ત થયુ જે દુખપરિણામ તેથી આ માને સ્વાભા-
વિકપણે સમજાવી સમજા ચોગર છે, કહી સકસો ચોગર છે આ તે વચન
સ્વાભાવિક આત્મા જાણાડૂંક દોસથી, તે દુખ મગડી સકવાને બજવાન
છે મારે તે વચન જે કોઈ પાણુ પ્રકારે હરો જાણુ થય તે અડૂંબા
રૂપ જાણી તેમાં પરમપ્રેમ નત તો તત્કાલ અથવા અનુક અનુકમે આત્માનુ
સ્વાભાવિકપણુ પ્રમથ થાય

(૪૨)

ધ્યાનનુ એક સ્વરૂપ

જે પ્રકારે અત્રે મહેસામા આ ૩ હવ, તે પ્રકારથી પચુ સુગમ એવુ થવા
નનુ સારૂપ અહી લખ્યુ છે

- ૧ નિમજ એવા કોઈ પદાથને રિતે દિટિ સ્થપન કરવાનો અભ્યાસ
કરિને પ્રથમ તેને અગવળ સ્થિતિમા આણવો
- ૨ એવુ કેવુક અગવળાણ પ્રાપ્ત થયા પછી જમણા અશુને રિતે
સર્વ અને કાયા નશુને રિતે ચદ્ર સ્થિત છે એવી ભાવના કરવી
- ૩ એ ભાવના થયા સુધી તે પદાર્થના આકાશકિના દશનને આપે
નહી ત્યાસુધી સુદ્ધ કરવી

- ૪ તેની સુખતા થયા પછી ચક્રને જમણા ચક્ષુને વિષ અને મૂર્ધને વામ ચક્ષુને વિષે સ્થાપન કરા
- ૫ એભાવના, વ્યાસુધી તેપદાર્થના આકાશદિ દર્શનને આગે નહી ત્યા મુધી મુદ્રા મળી —આ, જે દર્શન કહ્યું છે તે ભાગમાન દર્શન મમજવુ
- ૬ એ મે પ્રકાશની ઉત્ક્ર સુલટ ભાવના સિદ્ધ થયે બુદ્ધીના મધ્ય ભાગને વિષે તે જન્મેનુ ચિતન કરવુ
- ૭ પ્રથમ ને ચિતન, દષ્ટિ ઉધાડી રાખી કવુ
- ૮ ઘણા પ્રકારે તે ચિતન ન થયા પછી નિષ્કલ રાખવી-તે પદાથના નાનની ભાવના કરવી
- ૯ તે ભાવનાથી દર્શન મુદ્રા થયા પછી તે જન્મે પદાર્થો એક આદ્ય કલમનુ ચિતન કરી હૃદયને વિષે અનુક્રમે સ્થાપિત કરા
- ૧૦ હવે ને વિષે એનુ એક અષ્ટદલકમલ માનવામા આવ્યુ છે, તથાપિ તે નિમુખમુખે નહ્યુ છે, એમ માનવામા આવ્યુ છે જેથી સન્મુખ મુખ તેને ચિતનવુ—અર્થાત્ સુલટ ચિતનવુ
- ૧૧ તે આદ્ય ભાગને વિષે પ્રથમ ચક્રના તેજને સ્થાપન કરવુ, પછી મૂર્ધના તેજને સ્થાપન કરવુ અને પછી અખડ દિશાકાર એવી અગ્નિની વ્યોતિનુ સ્થાપન કરવુ
- ૧૨ તે ભાવના કર થયે પૂણ્ય છે જેનુ જ્ઞાન, દર્શન અને આત્મચારિત્ર એવા શ્રી વીનરાગ તેની પ્રતિમા મહાતેજોમય સ્વરૂપે તેને વિષે ચિતનવી
- ૧૩ તે પરમ દિશા પ્રતિમા નહી જાણ, યુવા અને મદ્દ એવા દિશા સ્વરૂપે ચિતનવી
- ૧૪ સપૂર્ણ જ્ઞાન, દર્શન ઉત્પન્ન થયાથી સ્વરૂપસમાધિને વિષે શ્રી વીતરાગ દેવ આવ છે એમ ભાવવુ
- ૧૫ સ્વરૂપસમાધિને વિષે રિચન એવા તે વીતરાગ, આત્માના સ્વરૂપમા ન તદાગ્ર છે, એમ ભાવવુ

હવેને 'કર' રહ્યા કરે છે એ 'ગર' ને દોષ ઉપર જુલાના એના ને નણુ દોષ તેને વિશે સમાન છે, અને એ 'રો' દોષનું ઉપાત્તન કરણુ એનું તો એક 'સ્વછંદ' નામનો મહાદોષ છે, અને તેનું નિમિત્તકારણુ અસત્સંગ છે

વર્ષ રકામું.

(૬)

(૪૩)

કલ્યાણનો માર્ગ

માધ પણુ 'વ' પરમાર્થ પ્રત્યે મોન અંશપણે પણ પ્રાપ્ત મુનાના કાર-
ણોને પ્રાપ્ત થાય એમ, નિર્દેશણુ, કલ્યાણીનુ, એના નિપજાદિ તીર્થ કરાએ
પણુ કહ્યું છે, કારણુ કે સત્યુદ્યેના મુનુષ્યની, સનાતન એવી - કરણાવગ્યા
તેણે છે કે, સમયમાનના અનન્યારો આખો લોક આત્માવગ્યાપ્રત્યે હો,
સ્વરૂપપ્રત્યે હો, આત્મસમાધિપ્રત્યે હો, અન્ય અવસ્થાપ્રત્યે ન હો, અન્ય
સ્વરૂપપ્રત્યે ન હો, અન્ય અધિપ્રત્યે ન હો, ને જ્ઞાનથી સ્વાત્મસ્થ પરિણામ
હોય છે, તે જ્ઞાને સર્વ ઉવોપ્રત્યે પ્રગટ હો, અનર્વકસિપણે સર્વ શ્રવ તે
પાનપ્રત્યે સ્થિપણે હો, એવોજ જેનો કરુણાશીળો 'સદ્ગુરુ' સ્વભાવ છે, તે
સમ્રાટ સનાતન નતપુરોષોનો છે

કલ્યાણુ જે માટે થાય છે તે વાટેના 'મુખ્ય' એ 'કરણુ' જેવામા આવે
છે એવો તો જે સમ્રાટમા 'આત્માએ બધી' અસંગપણુંવાળી 'ક્રિયા હોય,
અને નિરતર જ્ઞાન યા ઉપર શ્રવેનુ ચિત્ત હોય, તેમા અનસ્ય કલ્યાણુ
કર-મોરતો તેગ અંશુએ છીએ એમ ને તેણે તો તે જ્ઞેગનો સભર થતો
નથી અત્ર તો લોકમાએ ઓધમ રાએ, માનાયે પૂર્વચે, મર્તના મહત્વાયે,
શ્રીવે નિર્વિપોતાપણુએ, કે એના બી ને 'કરણુથી' જેવતપણે વ્યાખ્યાનાદિ
કરણુ પ્રવર્તન ચર્ચાશ્રુ છે તે આત્માએ કંઈ રીતે નથી, આત્માએના
પ્રતિબંધપ છે, માટે જો તમે કંઈ પછા કરતા હો, તો તેનો ઉપાય કરવા
માટે બીજુ ને કરણુ મ્હોએ છીએ તે અસંગપણુંથી સધિય થયે કોઈ
વિમે પણ વ્યાણુ થના સર્વર છે અસંગપણું એવો આત્માએ સિવાયના

સગપ્રસંગમાં પડતું ની, અમારના સગીના અગ્રમાં ચાલચિત્તાર્થ પ્રસંગ,
 શિયાદિ કરનાના માર્ગે સખવો નહીં શિખ્યા કરવા, માથે મૂલવાસી
 વેદવાળો ફેરના નહીં દીના સે તો તાર કાચુ થ, એવા વાક્ય
 તીર્થ કરદેર કાલતા પાતા, તેનો તુ એક એનો પણ તો, કે એમ કરેતુ
 એ પણ તેનો અભિપ્રાય હતુ ન યસ પહેલાં તેને ની હા આપરી છે તે કરાણુ
 નથી એમાં તીર્થ કરદેર આપા વિચરથી વળા છે તેમાં આપણે હા મામ
 દીલા સેવાળો ઉપદેશ જારી રાખી તેને શિષ્ય કરીએ છીએ, તે માં શિખ્યાય
 છે, આ માર્થે નથી પુસ્તક છે તે જાનના આનંદને અથે, સર પ્રમાણના
 પોનાના મમત્વમારણિત રખાર તોજ આત્માય છે, નહીં તો મદાન પ્રતિષ્ઠ
 છે તે પણ વિચારનાયો છે આ શેન આપણુ છે, અો તે શેન ગાગરવા
 આનુમાસ ત્યા રહેવા માટે જે વિચાર કરનામાં આવે છે તે હા પ્રતિષ્ઠ
 છે તીર્થ કર દેર તો એમ કહે છે કે દ્રવ્યથી જ્ઞેયથી, કાળથી અને ભારથી
 એ ચારે પ્રતિષ્ઠથી જે આત્માય મતો હોય, અથવા વિર્મિય યરતુ હોય,
 તો તે તીર્થ કરદેરના માર્ગમાં નહીં પણ સમારના માર્ગમાં ર

(૪૪)

આત્માને જાણનાનો ઉપાય

આત્માને વિજાનથી અવકાશિત કરવાો અથે અને સ્વભાવમાં આનંદ
 કાશપો રહેવાને અથે કાઈ પણ મુખ્ય ઉપાય હોય તો આત્મામાં જોવા
 જાની પુરૂષનો નિષ્કામબુદ્ધિથી ભક્તિયોગશય સગ છે તે સ્વજ યનાને અથે
 નિગતિજ્ઞેયમાં તેવો જોગ પ્રાપ્ત થવો એ કાઠ મોટા પુખ્તનો જોગ છે, અને
 તેવો પુખ્તજોગ ધણા પ્રકારના અતરાયયોગો પ્રાપ્તે આ જગતને વિરો
 દેખાર છે

આત્મા કેવળ આત્માથીલે વર્તે એમ જે વિતરન મળતુ તે લક્ષ છે,
 શાસ્ત્રના પરમાર્થ રૂપ છે

આ આત્માપૂર્વે અનંતકાળ બનીત કરે, જાણે નથી તે ઉપરથી એમ
 લાગે છે કે, તે જાણનાનું કારં સરથી નિકટ છે અથવા તો જાણનાના
 તથારૂપ યોગો પરમ દુલ્લભજ છે જે ઉપે યોગે છે તે રૂપનું નિરતર ચિત્ત
 રણ ચાંચુ આવે છે એ વાન બહુ બહુ પ્રકારે વિચારનાયોગ છે — અો
 તેનો ઉપાય પણ બહુ પ્રકારે વિચારના યોગ્ય છે,

(૪૫)

દુઠા અનમપિણી કાળ.

જેને વિષે પરમાર્થધર્મની પ્રાપ્તિના મ જો પ્રાપ્ત થના અત્યંત દુઃસમ થાય, તે કાળને તીર્થ કર્તેવે દુઃસમ કહ્યો છે, અને આ કાળને વિષે તે વાત સ્પષ્ટ દેખાય છે. સુગમમા સુગમ એવો મ વાળુનો હિપ્પાન તે, જીવને પ્રાપ્ત થવો આ કાળને વિષે અત્યંત દુઃકર છે. મુમુક્ષુપણુ સરળપણ, નિવૃત્તિ, મત્સંગઆદિ આધનો આ કાળને વિષે પરમ દુલભ જાણી પૂર્વના પુણ્યોએ આ કાળને દુઠાઅનમપિણી કાળ કહ્યો કે અને તે વાત સ્પષ્ટ પણ છે. પ્રથમના ત્રણ સાધનોનો સંયોગ તો કર્યાનું પણ પ્રાપ્ત થવો, બીજા અમુક કાળમા સુગમ હતો, પરંતુ સત્સંગ તો સર્વ કાળમા દુલભ જ દેખાય છે, તો પછી આ કાળને વિષે સત્સંગ મુનમ વ્યાપી હોય? પ્રથમના ત્રણ સાધન ઝાઝી રીતે આ મળમા જીવ પામે તોપણ ધન્ય છે. કાળસબધી તીર્થ-મર્યાદા સત્ય કરવાને અથે આપો ઉદય અમને વત્તે છે, અને તે સમાધિપ વેવાપોન છે.

(૪૫)

જીવના લક્ષણો.

—સમતા, જમતા, બિન્ધતા, જ્ઞાયકતા મુખલાભ;
વેદકતા ચૈતન્યતા, એ સબ જીવ નિલાભ.

શ્રી તીર્થ મર એમ કહે છે કે, આ જગતમા આ 'જીવ' નામના પદાર્થને ગમે તે પ્રકારે કહ્યો હોય તે ત્રકાર તેની સ્થિતિમા હો, તેને વિષે અમારું ઉદામીનપણુ છે જે પ્રકારે નિરાનાધપણે તે 'જીવ' નામનો પદાર્થ અમે જાણ્યો છે, તે પ્રકારે કરી તે અમે પ્રગટ કહ્યો છે, જે સત્ય છે કહ્યો છે, તે સર્વ પ્રકારના બાધે કરી રહિત એવો કહ્યો છે, અમે તે આત્મા એવો જાણ્યો છે, જોયો છે, સ્પષ્ટ અનુભવ્યો છે, પ્રગટ તેજ આત્મા છીએ.

તે આત્મા 'સમતા' નામને લક્ષણે યુગ છે, વર્તમાન સમયે જે અસખ્ય પ્રદેશાત્મક ચૈતન્યગ્રંથિ તે આત્માની છે તે, તે પહેલાના એમ, બે, ત્રણ, ચાર, દશ, સખ્યાન, અનંત સમયે હતી, વત માને કે, હવે પછીના મળને વિષે પણ

તેજ પ્રકારે તેની સ્થિતિ છે કોઈ પણ કારણે તેનું અસખ્યાત પ્રદેશામકપણ, ચત-પણ, અરૂપીપણ, એ આદિ સમસ્ત સ્વભાવને છૂંવા પડતા નથી; એનું જે 'સમપણ'-'સમતા'—તે જોનામા લક્ષણ છે તે છત્ર' છે

પશુ, પક્ષી, મનુષ્યાદિ દેહને વિષે, શક્ષાદિ વિષે, જે દષ્ટ ગમણીપણ જણાય છે, અથવા જોનારકે તે અર્થ પ્રગટ મ્યુતિવાળા જણાય ॥ પ્રગ્ન સુ રપણા સમેત સામે છે, તે—'રમણીપણ'—'રમતા' છે વાળુ જોનું, તે 'છત્ર નામનો પદાર્થ છે—જોના વિદ્યમાનપણા વિના આનું કમલ મૂળપણ સમજવે છે એવું રમણપણ જોન વિષે છે,—ત લક્ષણ જોન વિશે કહે તે છત્ર છે

કોઈ પણ જાણીતું ક્યારે પણ, કોઈ પણ પાથરે પોનાના અવિદ્યમાન પણે જણે એમ બનનારોગ્ય નથી પ્રથમ પોનાનું વિદ્યમાનપણ કહે છે, અને કોઈ પણ પદાર્થનું મદન, ત્યાગાદિ કે ઉદાસીન જ્ઞાન ધરામાં પોતજ કારણ છે, બીજા પદાર્થના અમીકારમા—તેના અપમાન પણ જ્ઞાનમા પ્રથમ જો દાવ તોજ થઈ શકે એવો સર્વથી પ્રથમ રહેનારો જે પદાર્થ, તે છત્ર છે—તો ગણ કરીને એમણે તેનાવિના કોઈ કંઈ પણ જાણવા ઈન્ક, તો તે બનનારોગ્ય નથી માત્ર તે જ સુખ્ય હોય, તો જ બીજું કંઈ જાણી શકે ॥ એના જે પ્રગ્ન 'જીવતાધમ' તે જે વિશે છે, તે પદાર્થ ૧૩ તીર ૨૦ છત્ર'—હે છે

પ્રગ્ન આ જાડ પાથો, અર્થે છત્ર તે જે મલ્લ કરી જિન પડ છે, તે લાગણુ છ ॥ 'સમપણ' નામનો ગુણ છે મર્ત પણ સમરે જાનક રહિતપણે આ 'છત્ર પથ' પથ જાનબરી શક નહીં અને તે 'છત્ર નામનો પાથ સિવા બીજા મર્ત પણ પથને વિશે જાણકપણ સમજી શકે નહીં અનુ જે અત્યંત અજ્ઞાનનું કારણ 'જાણતા'—તે લક્ષણ જોમા છે તે પથ તીર્થ કરે 'છત્ર કલો છે

શીર્ષક પાથ વિષય સમજી અથવા સમાધિ આદિ જોગસમજી જે સ્થિતિના ગુણ સમજવે છે, તે જિન જિન કરી જોના માત્ર છત્રે તે સર્વને વિદ્ય સુખનું મારણ એજ એવો એ 'છત્ર' પાથ અમલ છે, તે સુખભાગ નામનું લગણુ માટે તીર્થ કરે 'છત્ર નું કણુ છે અને વ્યવહારપ્રકારે વિદ્યથી તે પ્રગ્ન જણાય છે જે નિર્ણય વિષે બીજા સર્વ પદાર્થથી ગદિતપણ છે, ત્યા પણ 'દુ સુખી છુ', એવું જે જ્ઞાન છે તે, બાળી રૂપો એવો જે છવ પાથ તેનું છે બીજું કોઈ ત્યા વિદ્યમાન નથી અને સુખનું બામરાપણુ

તો અત્યંત સ્પષ્ટ છે, તે જોવાથી લાગે છે તે, તે લક્ષણ 'જન' નામના પદાર્થ સિવાય બીજો કયાય જોયું નથી

આ મોળું છે, આ મીઠું છે, આ ખાટું છે, હું આ સ્થિતિમાં છું, રાંઠે દરે છું, તાપ પડે છે, હું ખીણું, હું ખ અનુભવ છું, જોવું ને સ્પષ્ટ જ્ઞાન-વેદનજ્ઞાન-અનુભવજ્ઞાન-અનુભવપણું તે જો કાંઈમા પશ્ચ દોષ તો તે આ 'જન' ને વિષે છે, અથવા જોવું તે લક્ષણ હોય છે, તે પદાર્થ 'જન' એજ તીર્થ કરાદિનો અનુભવ છે

'સ્પષ્ટ પ્રકાશપણું',—અનંત કોઈ તેજસ્વી દીપક, મણી, ચન્દ્ર, સૂર્યાદિની કાંતિ જોના પ્રકાશિના પ્રગટવા સમર્થ નથી, અર્થાત્ તે સર્વ પેંતપેનાને જણાયા અથવા જાણ્યા યોગ્ય નથી, જે પદાર્થના પ્રકાશને વિષે નૈમિષ્ય પણાથી તે પદાર્થો જાણ્યા જાય છે, તે પદાર્થો પ્રકાશ પામે છે, સ્પષ્ટ છે છે તે પદાર્થ જે કાંઈ છે તે જન છે અર્થાત્ તે લક્ષણ-સ્પષ્ટ પ્રગટ માન અચળ એવું નિરાપાધ પ્રકાશમાન ચૈતન્ય-તે 'જન'નું, તે 'જન' પ્રત્યે ઉપયોગ વાળતા પ્રગટ-પ્રગટપણે-દેખાય છે

એ જે લક્ષણો કહ્યા તે ફરી ફરી વિચારી 'જન' નિર્ણયને જાણ્યો જાય છે જે જાણ્યાથી 'જન' જાણ્યો છે, તે લક્ષણો એ પ્રમાણે તીર્થ કરાદિને કહ્યા છે

(૪૫)

સત્સંગ.

સન પરમાર્થના સાધનમા પરમ સાધન તે સત્સંગ છે—અનુગ્રહના ચરણ સમીપનો નિવાસ છે જ્યાં કાળમા તેનું દુઃખપણું દે અને આવા વિષમભાગમા તેનું અત્યંત દુર્લભપણું જ્ઞાની પુરોષે જોઈ શકે છે

જ્ઞાનીપુરોષની પ્રવૃત્તિ, પ્રવૃત્તિ જોવી હોતી નથી કદાચ પાશુને વિષે જેમ અગ્નિપણાને મુખ્ય ગુણ કહી શકાતો નથી તેમ, પ્રાણીની પ્રવૃત્તિ છે, તથાપિ જ્ઞાનીપુરુષ પશ્ચ નિવૃત્તિને કાંઈ પ્રકાર પશુ જેવું છે પૂર્વે આરાધન કરેલા એનાં નિવૃત્તિના ક્ષેત્રો, વન, ઉપવન, જોડ, સ્થળો અને સત્સંગમાં જ્ઞાનીપુરુષને પ્રવૃત્તિમા જોવા વારવાર સાબરી આવે છે, તથાપિ ઉદ્ધવમ્ પ્રાગ્બદ્ધને જ્ઞાની અનુસરે છે સત્સંગની સ્ત્રી રહે છે તેનો લગ્ન રહે છે પણ તે વખત અન્ય વખત નિયમિત નથી

ક પાણીને વિરે પ્રતિબંધરૂપ જે જે મારણો છે, તે જીવે વારવાર વિચારવા ધટે છે, તે તે કાનખોને વારવાર નિચારી મગકવા ધટે છે, અને એ માગે અનુસર્ણા વિના ક પાણીની પ્રાપ્તિ ધન્ય નથી મળ, વિશેષ અને અજ્ઞાન એ, અનાદિ ॥ જીવના જળ દેશ છે જાતી પુરૂષોના વચનની પ્રાપ્તિ થયે, તેનો યથોચ્ચાર નિચાર થાયથી અજ્ઞાનની નિર્મિતિ દોષ છે તે અજ્ઞાનની સતતિ જળમય દોષાચી તેનો રોધ થવાને અર્થે અને જાતીપુરૂષના વચનોનો યથોચ્ચાર નિચાર થવાને અર્થે મળ અને વિશેષ મળવા ધટે છે સગપણું ક્ષમા, પોતાના દોષનું જોડું, અપારજ, અત્ય પરિશ્રદ્ધ એ આદિ મળ મળવાના સાધન છે નાનીપુરૂષની અવત ભક્તિ, તે વિશેષ મટવાનું સાધન છે

જાતીપુરૂષના સમાગમનો અતરાય રહેતો હોય, તે તે પ્રસંગમા વારવાર તે જાતીપુરૂષની દશા, ચેષ્ટા અને વચનો મહારસા, નિરખરા અને વિચારા યોગ છે વળી તે સમાગમના અતરાયમા, - પ્રવૃત્તિના પ્રસંગોમા અત્યત આવધાનપણ રાખવું ધટે છે, કારણ કે એક તો સમાગમનું જળ નથી, અને બીજો અનાદિ અબ્યાસ છે જેનો, એવી સદ્બલમર પ્રવૃત્તિ છે જેથી જીવ આવરણપ્રાપ્ત હોય છે ધરનું, જાતિનું કે બીજા તેજ કામોનું કારણ પડ્યે ઉદાસીન ભાવ, પ્રતિબંધરૂપ જાણી પ્રવચન ધટે છે તે વારણોને મુખ્ય કરી કોઈ પ્રવર્તન કરવું ધન્ય નથી અને એમ થવા વિના પ્રવૃત્તિનો અવકાશ પ્રાપ્ત થાય નહીં

અત્માને ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારની કલ્પના વડે વિચારવામા લોકસદા એક સદા અને અસતસગ એ કારણે ॥ - જે કારણોમા ઉદાસીન થવા વિના નિઃસત્વ એવી લોકસજ્જી જપતપાદિ ક્રિયામા સાક્ષાત્ મોક્ષ થાય - પરંપરા મોક્ષ નથી, - એમ મા માનિના, નિઃસત્વ એના અસત્સત્ત્વ અને અસદૃશ્ય જે આત્મસ્વરૂપને આનરજુના મુખ્ય કારણ છે, તેને, સાક્ષાત્ આત્મપાતી જાણ્યાવિના, જીવને જીવના સ્વરૂપનો નિશ્ચય થવો બહુ દુષ્કર છે - અત્યત દુર્મળ છે જાતીપુરૂષના પ્રગટ આત્મસ્વરૂપને કહેતાં એવા વચનો પણ તે કારણોને સીધે જીવને સ્વરૂપનો વિચાર કરવાને જળમય થતા નથી હવે એવો નિશ્ચય કરવો ધટે છે, કે જેને આત્મસ્વરૂપ પ્રાપ્ત છે, પ્રગટ છે, તે પુરૂષવિના બીજો કોઈ તે આત્મસ્વરૂપ યથાર્થ કહેવા યોગ્ય નથી અને તે પ્રુરૂષથી આત્મા

જાળના પાણીના બીજને કોઈ દશ્યાલુનો ઉપાય નથી તે પુરુષથી આત્મા જાણના પાણીના આત્મા જાણ્યો છે એની કલ્પના, મુમુક્ષુ જીવે સર્વથા યાગ કરવી ધટે છે તે આત્માએ પુરુષના સત્સંગી નિરતર કામના રાખી, ઉત્તમીનપણે નોકધર્મસંનધી અને કમસંબધી પગિજાએ છૂટી શકાય એવી રીતે વ્યવહાર કરવો, જે વ્યવહાર ક્યામા જીવને પોતાના મદતાલિની ધરજા હોય, તે વ્યવહાર કરના યથાયોગ્ય નથી

સમાગમની કામના રાખી પરસ્પર મુમુક્ષુબાધઓનો સમાગમ બને તેટલો કરવો. જેટલું બને તેટલું પ્રતિભાથી પરિસ્થિતિ રાખવું સત્પુરુષના ચરિત્રો, અને માર્ગાનુમારી (ન્યુનતા, પ્રીતમ અખ્યા, કબીર આદિ) જીવોના વચનો, અને જેનો ઉદ્દેશ આત્માને મુખ્ય કહેના રિયે છે, એના પ્રયોનો પરિચય રાખવો, અને સા સાધનોમા મુખ્ય સાધન એવો શ્રી સત્પુરુષનો સમાગમ ગણવો.

શાગીરિક વેદના.

શારીરિક વેદનાને વેદનો ધમ જાણી અને બાધિતા એવા કમોનું ફળ જાણી સમ્યક્ પ્રકારે અભ્યાસાયોગ્ય છે ધણીવાર શારીરિક વેદનાનું બળ વિરોધ વર્તવું હોય છે, ત્યાં ઉપર જે કલો છે તે સમ્યક્ પ્રકારે જીવોને પણ રિધર રહેવો ઇચ્છુ થાય છે તથાપિ હૃદયને રિયે વારવાર તે વાતનો વિચાર કરના અને આત્માને નિન્ધ, અછેદ, જગમગજ્વાલિ ધર્મથી રહિત ભાવતા-વિચારના-કેટલીક ગીતે તે સમ્યક્ પ્રકારનો નિશ્ચય આવે છે મોટા પુરુષોએ અભ્યાસેના એના ઉપમર્ગ, તથા પરિસહના પ્રસંગોની જીવમા સ્મૃતિ કરી, તે રિયે તેમનો ગદેનો અખડ નિશ્ચય, તે ફરી ફરી હૃદયમાં રિધર કરનાયોગ્ય જાણવાથી જીવને તે સમ્યક્ પરિણામ ફળિજૂત થાય છે અને વેદના, વેદનાના ઇયમને નિહત થયે ફરી તે વેદના કોઈ કર્મનું કારણ થતી નથી બ્યાધિરહિત શરીરોના સમયમા જીવે જે તેનાથી પોતાનું જીવન પણ જાણી, તેનું અનિત્યાનિ સ્વરૂપ જાણી, તે પ્રત્યેથી મોહ, મમતાદિ ત્યાગ્યા હોય, તો તે મોહુ ત્રેય છે તથાપિ તેમનું જન્યુ હોય, તો કંઈ પણ બ્યાધિ ઉત્પન્ન થયે, તેવી ભાવના ભાવતા જીવને નિષ્કુળ એવું, પણ કરી, કર્મનિધન થવું નથી અને મહા બાધિની ઉત્પત્તિએ તો વેદનું મમત્વ જીવે જરૂર ત્યાગી નાનીપુ પના માર્ગની વિચારણાએ વર્તવું, એ કોઈ ઉપાય

જે તે દેહનું તેનું મમત્વ ત્યાગી કે ઓછું કરીને એ મદા દુઃખર વાત છે, તથાપિ જેનો તેમ કરના નિશ્ચય છે, તે તેને મોટે કિંમત ચાલે છે

જ્ઞાતુથી દેહાત્તિકથી કરી ઇવો આ મહત્ત્વ જાનું માધન કે વુ ક્યું છે, ત્યાગી તે દેહને વિશે અપરિણામિક એવી મમતા ભજવી મેળવે છે એટલે કે આ દેહના માં ઉપચાર કરના પડે નો તે ઉપચાર દેહના મમત્વાય કરવાની હજારો નદી, પશુ તે દેહે કરી ન પાપ પના આગનું આરાધન થઈ શકે છે એવો મોટા પ્રકારે તેમા રહેલો સામ, તે સાબને અધે અને તેવી જ બુદ્ધિએ તે દેહની વ્યાપિતા ઉપચારે પ્રવનવામા નાથ નથી જે કંઈ મમતા છે તે અપરિણામિક મમતા છે એને પશ્ચિમે સમના સ્વરૂપ છે પણ તે દેહની પ્રિયતમ, સાસારિક સંપત્તિમાં પ્રધાનનોગી એ દેવ છે તે ત્યાગવો પડે છે એમાં આત્મધ્યો કોઈ પ્રકારે પણ તે દેહમા બુદ્ધિ ન કરી એવી જ્ઞાનીપુરોના મામની શિવાજી આત્મત્યાગ નો તેના પ્રસંગે સજ્જ રાખવો મેળવે છે

સર પ્રકારે જાનીના શબ્દમા બુદ્ધિ રાખી નિશ્ચયજાતે, નિ મેળવવાને ભજવાની શિમા શ્રી તીથ કર જેણે મદા છે અને અમે પણ એ જ કદાએ જાએ મોટા પણ કા જે આ સસારમા કલેશિત મનુ મોગ્ય નથી અવિચાર અને અજ્ઞાન એ સર્વ કનેશન મોદનુ નો માટી મતિનુ કારણ છે સદ્વિચાર અને આ મજાન તે આત્મમર્ગનું કારણ છે તેનો પ્રથમ સાક્ષાત્ ઉપાય જ્ઞાની પુષ્પની આજ્ઞા વિચારવી એ જ જીવ્યાય છે

(૪૭)

એક આશ્ચર્ય.

જવાહરી લોખાનુ એમ માનુ છે કે, એક સાધારણ સેવારી જેવું, સારા રંગનું, પાણીનું અને ઘાટનું મારેક (મલ્લિકા) એવું રહિત હોય તો તેની કરોડો રૂપિયા કીમત મળીએ તો તે પણ ઓછું છે જે વિનાશ કરીએ તો તેમાં માત્ર આજનું કરુ, અને મનની હજારોની કપિત માન્યતા સિવાય બીજું કંઈ નથી તથાપિ એક આંખના દુન્યાની એમાં મોટી બુદ્ધીને માટે, અને દુલભ પ્રાપ્તિ કરણે જોવો તેનું અદ્ભૂત મદા મ કહે છે

અને અનાદિ દુર્નિભ-જેમા આત્મા કરી ગહે છે, એનું જે સત્સગરૂપ સાધન તેને વિશે કંઈ આશ્ચર્ય, રૂચિ નથી, તે આશ્ચર્ય નિચારવા યોગ્ય છે

(૪૮)

જ્ઞાની પુરૂષ તથા અજ્ઞાની પુરૂષનું વિલક્ષણપણું.

અનાદિકાળથી વિષયમયુક્તિ હોવાથી અને કેન્દ્રીક જ્ઞાનીપુરૂષની એટા અનાની પુરૂષના જેવી જ દેખાતી હોવાથી જ્ઞાનીપુરૂષને વિશે વિભ્રમયુક્તિ થઈ આવે છે, અથવા જીવથી જ્ઞાનીપુરૂષપ્રત્યે તે તે એકાનો રિકલ્પ આના કરે છે બીજી બાબુએથી જ્ઞાનીપુરૂષનો જે યથથ નિશ્ચય થયો હોય તો કોઈ રિકલ્પો ઉત્પન્ન કરનારાનો એવી જ્ઞાનીની ઉન્નતતાદિ ભાવનાથી એટા પ્રત્યક્ષ દીગમા આવે તો પણ બીજી બાબુના નિશ્ચયના બળને લીધે એટા અવિકલ્પ પાણને ભજે છે અથવા જ્ઞાનીપુરૂષની એટાનું કોઈ અગમ્યપણું જ એનું છે, કે અધુરી અગમ્યાએ કે અધુનું નિશ્ચયે જીવને વિભ્રમ તથા રિકલ્પનું કારણ થાય છે પણ વાગત વપણે તથા પુગ નિશ્ચયે તે વિભ્રમ અને રિકલ્પ ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય નથી, માટે આ જીવો અધુરો જ્ઞાનીપુરૂષ પ્રત્યેનો નિશ્ચય છે, એ જ આ જીવનો દોષ છે જ્ઞાનીપુરૂષ બધી રીતે અજ્ઞાનીપુરૂષથી એટાપણે સરખા હોય નહીં, અને એ હોય તો પછી જ્ઞાની નથી, એવો નિશ્ચય કરવો તે યથાય કાનજી છે, તથા જ્ઞાની અને અજ્ઞાની પુરૂષમા કોઈ એવા વિલક્ષણ કારણોનો ભે છે, કે જોથી જ્ઞાનીનું અજ્ઞાનીનું એટપણું કોઈ પ્રકારે થાય નહીં અજ્ઞાની છતાં જ્ઞાનીનું સ્વરૂપ જે જીવ મનાવતો હોય તે તે વિલક્ષણ પણાદ્વાગએ નિશ્ચયમા આવે છે માટે જ્ઞાનીપુરૂષનું જે વિલક્ષણપણું છે, તે તો પ્રથમ નિશ્ચય વિચરનાયોગ્ય છે, અને એ તેના વિલક્ષણ કારણનું સ્વરૂપ બધી જ્ઞાનીનો નિશ્ચય થય છે, તો પછી અજ્ઞાની જેવી કનચિત્ત જે જે જ્ઞાનીપુરૂષની એટા તેો વિશે નિવિકલ્પપણું પ્રાપ્ત હોય છે તેમ નહીં, તો જ્ઞાનીપુરૂષની તે એટા તેને વિશેષ ભક્તિ અને સ્નેહનું કારણ થાય છે

પ્રત્યેક જીવ—એટલે જ્ઞાની, અજ્ઞાની જે બધી અવસ્થામાં સરખા જ હોય તો પછી જ્ઞાની અજ્ઞાની એ નામ માન થાય છે, પણ તેમ હોવાયોગ્ય નથી

જ્ઞાનીપુરુષ અને અજ્ઞાનીપુરુષને વિષે અવસ્થા વિવિધજીવપણું મર્યાદા નિમિત્ત થયે જીવને સમજવામાં આવે છે, જેનું કષ્ટ સ્વરૂપ અને જીવ્યાનવાયોગ્ય છે, જ્ઞાનીપુરુષ અને અજ્ઞાનીપુરુષનું વિવિધજીવપણું મુખ્યત્વે જીવને તેમની એક જ જ્ઞાની અજ્ઞાનીપુરુષની દશાદ્વારા સમજાય છે તે દશાનું વિવિધજીવપણું જે પ્રકારે થાય છે, તે જીવ્યાનવાયોગ્ય છે એક તો મૂળદશા, અને બીજી ઉત્પત્તિદશા એવા બે ભાગ જીવની દશાના થઈ શકે છે

(૪૮)

જ્ઞાન

જે જ્ઞાનીપુરુષે સ્વપ્ન એવો આત્મા કોઈ અપૂર્વ લક્ષણે ગુણે અને વેદનપણે અનુભવે, અને તે જ પરિણામ જેના આત્માનું થયું છે, તે જ્ઞાનીપુરુષે, જો તે સુધારણા સમયે જ્ઞાન આપ્યું હોય તો તેનું પરિણામ પરમાર્થે પરમાર્થ સ્વરૂપ છે અને જે પુરુષ તે સુધારણાને જ આત્મા બોલે છે તેનાથી તે જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઈ હોય તો તે વ્યવહારે પરમાર્થસ્વરૂપ છે તે જ્ઞાન કોઈપણ પરમાર્થ-પરમાર્થસ્વરૂપ એના જ્ઞાનીએ ન આપ્યું હોય, તો પણ તે જ્ઞાનીપુરુષે, સંભારી સંસ્કૃત્ય આકર્ષે એવો જે જીવને ઉપદેશ કરે હોય તે જીવનું જ્ઞાન, તે પરમાર્થ વ્યવહારસ્વરૂપ છે અને તે સિવાય શાસ્ત્રાદિ જાણનાર સામાન્ય પ્રકારે માર્ગાનુસારી જેવી ઉપદેશક વાત કરે, તેવી શ્રદ્ધા તે વ્યવહારે વ્યવહારસ્વરૂપ છે સુગમપણે સમજાયા એમ આર પ્રકાર થાય છે પરમાર્થ-પરમાર્થસ્વરૂપ એ નિષ્ઠ મોક્ષનો ઉપાય છે પરમાર્થ-વ્યવહારસ્વરૂપ એ અનંતર-પરપર સમયે મોક્ષનો ઉપાય છે વ્યવહાર-પરમાર્થસ્વરૂપ તે, ધણી કાળે કોઈ પ્રકારે પણ મોક્ષના સાધનના કારણબૂત થવાનો ઉપાય છે વ્યવહાર-વ્યવહારસ્વરૂપનું જ્ઞાન આત્મપ્રત્યક્ષી નથી સંભવતું આ વાત હજી કોઈ પ્રસંગે વિશેષપણે લખીશું એટલે વિશેષપણે સમજાશે પણ આત્મી સહેતાથી વિશેષ ન સમજાય તો મુજારી નહીં લક્ષણથી, ગુણથી અને વેદનથી જેને આત્મસ્વરૂપ જાણાય છે તેને જ્ઞાનનો એ એક ઉપાય છે, કે જેથી આત્મપ્રદેશની સ્થિતિ થાય છે અને પરિણામ પણ સ્થિતિ થાય છે લક્ષણથી, ગુણથી, અને વેદનથી

જેણે આ મરુ પ જાગ્યું નથી, એવા મરુતો તે જાની પુરુષે બન વેળ
 જે આ જ્ઞાન હવે, તો અનુભવે નવખર્ચેના બોધ સુગમપણે થાય છે
 મુખ્યત્વે અને તેવું ઉપદેશ એ કેલે આજ કાલરૂપ છે, એમ તમે
 નિશ્ચયપણે નિધાનને જાણી પના તે પત્રીના જે માર્ગ તે ન દુષ્ટા એવો
 તમને પ્રસંગ થયો કે તેથી તેવા નિશ્ચય ના જાળવવા પુ છે પત્રીના માર્ગ
 જે દુષ્ટાનો તેવા બો તેન વિશે કેલ તે અદુન કાલજીવન નિવધ થયો હોય તો
 તે કોઈ પ્રતિ પાડો નિશ્ચય ફરજેન ઉપારદા થાય છે એવો અમારા
 આત્મામા લક્ષ રહે છે એક અજ્ઞાનપણે પરાની સ્થિતા કરે કે, પગ આસો-
 વધાસરોધ, નથી તેને કાળવનો હતું થયો, નથી અને એક જ્ઞાની આજા
 પૂર્વક શ્રમે રૂ મનો રોધ કરે છે તો તેને ને કાળથી જે નિરા અવે કે, તે
 માત્રાને પ્રગટનાં હેતુ થાય છે આત્માની સ્થિતા થવી એ એ પ્રતિ
 હાથી કલ્પવાત છે તેનો સુગમ ઉપાય મુખ્યત્વે એવા કાળથી થાય છે, માટે ન
 રેગેન વિષ તાવુ આધન છે સુખા મર્યાદાના પણ તે અજ્ઞાનને ફળિત થતી
 થી, એટલે કલ્યાણરૂપ થતી નથી તેમ તે બીજાનાનું ધ્યાન પણ અજ્ઞાનપણે
 કલ્યાણરૂપ થતું નથી, એવો વિગેન નિશ્ચય અમન બગા કરે કે જેને વેન-
 રહે આ મા જાળે કે તે જાણીપુરુષની આજ્ઞાએ તે કાલરૂપ થાય છે અને
 આત્મા પ્રગટવાનો અત્યંત સુગમ ઉપાય થાય છે એક બીજી અપૂર્વ જ્ઞાન પણ
 આ રથને લખવાનું સજે છે — આત્મા છે તે ચત્તરક્ષ છે તેની સમીપે જે
 જે વસ્તુઓ વિગેપણે રહી હોય તે તે વસ્તુ તેની સુગધના (૧) વિગેય બોન
 કરે છે જે મલ અનથી વિશેષ સમીપ હોય તે વૃક્ષમા ચત્તરક્ષ ગર વિશેષ
 પણે રુકુ છે જેમ જેમ આધેના ક્ષણ હોય તેમ તેમ સુગધ મલ પારણામ
 ને બાજ છે અને અમુક મર્યાદા પછી અસુગધરૂપ વૃક્ષમા ફળ આવે છે
 અર્થાત્ ચદન, પછી તે સુગધપરિણામ કરતું નથી તેમ આ આત્મા નિજા
 પરિણામને બજે જે ત્યાસુધી, તેને ચત્તરક્ષ કહીએ છીએ, અને સાથી
 તેને અમુક અમુક સુદમ વસ્તુનો સુગધ છે, તેમા તેની જાવા (૨) રૂપ
 સુગધ વિશેષ પડે છે, જેનું ધ્યાન જાનીની આજ્ઞાએ થવાથી આત્મા પ્રગટ
 છે પવન કરતા પણ સુધારસ છે તેમા, 'આત્મા વિશેષ સમીપપણે વર્તે છે
 માટે તે આત્માની વિશેષ જાવા (૨) સુગધનો ધ્યાન કરવાયોગ્ય ઉપાય છે
 આ પણ વિશેષપણે સમજવાયોગ્ય છે

‘નીનિ છે, એ નીનિ મૂકતા પ્રાણુ જાડ એરી દશા આ રો ત્યાગ, વૈરાગ્ય ખરા સ્વપ્નમા પ્રગટે છે અને તે જ જીવને અત્યુચ્ચના વાતનું તથા આત્મા ધર્મનું અદ્ભુત સામર્ય, મહાત્મ્ય અને દ્વન્વ સમગ્રતા ડ અને સર્વ જ્ઞાતિઓ નિજાણે રાવવાનો ભાગ સ્વયં સિદ્ધ થાય છે

જે જીવ કલ્પજાની આકાશ ગણે છે, અને જે પ્રાણુ સપ્તરશ્મિનો નિશ્ચય છે તેને પ્રથમ જ્ઞાતિમા એ નીનિ મૂખ્ય આધાર છે જે જીવ સત્પુરુષનો નિશ્ચય થયો છે એમ માન છે, તેને રિર કાર કહી તે નીતનું જે બજવાન પાત ન દોષ આ કલાજની યાચના કર તથા વાના કરે તો એ નિશ્ચય માન સત્પુરુષો વ રાજ બરોમર છે જે કે સત્પુરુષ તો નિરાકાક્ષી છે એટલે તેો ઉત્તરાનાપણ કહ છે નહીં પણ એના નમ પ્રાપ્તના જીવ, તે અપરાધ શોધ થાય છે આ વાત પર વાગવા તમારે તથા તમ ન મમામમને ઇ-છતા હોય તે મુમુક્ષુઓએ લક્ષ કરા છે કલ્પ વાત છે, માટે ન જાને, એ કરતા, મુમુક્ષુને આદતકારી છે, અને છોડી દેવાયોગ છે

(૫૪)

જીવની જૂલ

ચિંતારની ઉત્પત્તિ થયા પછી વર્તમાનસ્થાથી જેમ મહાત્માપુરુષે ફરી ફરી વિચાર કે આ જીવન આપણે કામથી ચારે ગતિ રિરે અનનથી અનતવાર જન્મનું મરણ થયા છતાં, હજુ તે જન્મ મરણાદિ સ્થિતિ કીજી થતી નથી, તે હવે કેવ પ્રકારે ક્ષણ કરવા? અને એની કંઈ જૂન આ જીવની જા કરી છે કે જે જૂલનું આત્મામુધી પરિજ્ઞમનું થયું છે આ પ્રકારે ફરી ફરી અત્યંત એકાગ્રણે સદ્ગોષ્ઠના વદ્ધ માનપરિણામે ચિંતારના વિચાર તા જે જૂન ભગવાનો દીકી છે, તે જિનાગ્રમમા કામ કામ કહી છે - કે જે જૂન જાણીને તેથી રહિત મુમુક્ષુ જીવ થાય જીવની જૂલ જોતા તો અનતરિશેષ નાગે છે પણ સર્વ જીવની ખીજજૂન જીવ તે હવે પ્રથમમા પ્રથમ ચિંતારવી ઘટે છે, કે જે જૂલનો વિચાર કમાથી સર્વે જૂનો વિચાર થાય છે અને જે જૂલના

મટનાથી સવે બન મટે છે કોઈ જન કદાપિ નાના પ્રાચીની જૂનનો વિચાર
હરી તે જૂનથી છુટવા ઈચ્છે, નોપણુ તે કસવ્ય છે, અને તેની અનક જૂનથી
છુટવા ઈચ્છા, મન જૂનથી છુટવાનું સગેજો કાગળુ થાય છે

(૫૫)

અધ્યત્તિઓના ઉપશમન તથા નિવર્તન કવચ

અધ્યત્તિઓને ઉપશમનનાનો તથા નિવર્તનનાનો જીવને અભ્યાસ-મતત
અભ્યાસ કત ન છે, મગલુ કે વિના વિચાર, વિના પ્રયાસે, તે દર્શિઓના
ઉપશમનુ, અથવા નિવર્તનુ ક્ષત પ્રકારથી ચાલે કાગળુરિના કોઇ માર્ગ સભ-
વતુ નથી તો આ હવે તે ધર્મિઓના ઉપશમન કે નિવર્તનનો કોઇ ઉપાય
કયો ન હાય એટલે તેજી અભાવ ન થાય, એ સ્પષ્ટ મલવરપ છે ધણીવાર,
પુત્રાદિ જાતિઓના ઉપશમનનુ તથા નિવર્તનનુ જીવે અતિમાન કયુ છે,
પણુ તેનુ કંઈ સાધન કયુ નથી અને હજુ સુધી તે પ્રમાણે જીવે કંઈ
ઠેકાડ કરતો નથી અર્થાત્ હજુ તેને તે અભ્યાસમા કંઈ રસ દેખાતો નથી,
તેમ કનારા લાગના છતાં, તે કનારા ઉપર પગ દઈ આ જીવે ઉપશમન,
નીવર્તનમા પ્રવેશ કરતો નથી આ સાત વારવાર આ કુષ્ટ-પરિણામી જીવે
વિચારનાયોગ છે-નિસર્જન કવચોએ કોઈ મીતે નથી

પુત્રાદિ સપતિમા જે પ્રકારે આ જીવે મોદ થાય છે તે પ્રકાર કેવળ
નીન્મ અને નિન્મયોગ છે હવે જો જગમ વિચાર કરે, તો સ્પષ્ટ દેખાય
એવું છે કે મધને મિથે પુત્રપદ્મ લાવી, આ જીવે માહુ ક્યાંમા મથ્યા રાખી
નથી, અને મિથે મિથે પિતાપદ્મ માનીને પણ તેમજ કયુ છે અને કોઈ
હવે હજુસુધી તે પિતા, પુત્ર થઈ શક્યા દીક્ષા નથી આ કહેતા આવે છે
કે આનો આ પુત્ર, અથવા આનો આ પિતા પણ વિચારતા આ વાત કોઈ
પણુ મળે ન બની શકે તેની, સ્પષ્ટ લાગે છે અનુત્પન્ન એવો આ જીવ
તેને પુત્રપદ્મે ગણવો કે ગણાવવાનું ચિત્ત રહેવું, એ મો જીવની મદતા છે,
અને તે મદતા માર્ગ પણ પ્રારે સત્સગની ઇચ્છાનાજી જીવે વટતી નથી

જાની પુરૂષની આજાનુ આગધન એ મિદ્ધિપદનો

મર્વ શ્રેય ઉપાય છે

જે જે સાધન આ શ્રવે પૂર્વકાને કર્યા છે, તે તે સાધન જાનીપુરૂષની આગાથી થયા જણાતા નથી એ વાત અદેશારદિન સાગે છે જે એમ થયું હોત તો જનને સસાગરિભ્રમણ હોય નહીં જાનીપુરૂષની આગા છે તે, જાવમા જવાને આગ પ્રતિનિધ જેરી છે હાજર જેને આત્માર્થ શિવાય બીજી કોઈ અર્થ નથી, અને આત્માય પણ સાધી પ્રારબ્ધવશાત્ જેનો દેહ છે એના જાનીપુરૂષની આના તે દુકન આત્માય મા જ સામા — વે પ્રેરે છે અને આ શ્રવે તો પૂર્વકાને કષ્ટ આત્માર્થ જાણ્યા નથી ઉતરો આત્માય વિસ્મરણપણે આત્મે આગે છે તે પોતાની કલ્પના કરી સાધન કરે તેથી આ માગ ન થાય અને ઉલટું “આત્માર્થ” સાધુ છું ” એવું કુદ્દ અભિમાન ઉત્પન્ન થાય કે જે શ્રવને સસારનો મુખ્ય દેવ છે જે વાત સરસ્વે પણ આગનીનથી તે શ્રવ માત્ર અમરથી કલ્પનાથી સાક્ષાત્કાર જેરી મળે, તો તેથી કલ્પણ ન થઈ શકે તેમ આ શ્રવ પૂર્વકાથી અથે આત્મે આગના કલ્પ પોતાની કલ્પનાએ આત્માર્થ માને તો તેમા સરળપણ ન હોય, એ સાદ સમજ શકાય એવો પ્રકાર છે એવે એમ તો જણાય છે, કે શ્રવના પૂર્વકાગતા બધા માટે સાધન—કલ્પિત સાધન—મટલા અપૂર્વ જ્ઞાન શિવાય બીજી કોઈ ઉપાય નથી અને તે અપૂર્વ વિચારરિતા ઉત્પન્ન થયા સંગત નથી, અને તે અપૂર્વ વિચાર, અપૂર્વ પુરૂષના આગધનરિતા બીજા કયા પ્રકારે શ્રવને પ્રાપ્ત થાય એ વિચારતા એમ જ સિદ્ધાન્ત થાય છે, કે જાનીપુરૂષની આગાનુ આગધન એ સિદ્ધિપદનો સર્વેય ઉપાય છે, અને એ વાત જવારથી શ્રવથી મનાય છે, ત્યારથી જ બીજા દોષનું હિનસમુદ્ધાન—નિવૃત્તિ—શર થાય છે

ઉત્તમ સાધન

સત્સંગ છે તે, કામ જાળવાનો જગવાન ઉપાય છે સર્વ જાનીપુરૂષ કામનુ શ્રત્તુ તે અત્યંત કુદ્દ કલ્પ—છે તે, સાદ સિદ્ધ છે, અને જેમ જેમ જાનીન

વચનોનું અનુમાદન થાય છે, તેમ તેમ કહક કહક ઠીપછી હાતા બનકે
અનુ વીં બળાન થઈ કામન મામથ્યે જાયી નાચ પ્રાય છે કામ
પ્રાપ્ત નાનીપુરુષના રચન માબળી જવે બળ્યુ નથી, અને બે બળ્યું
હોત, તો તે બે મિત્રે આ નીરસતા થઈ હોત

પ્રભુમકિતમા જેમ બને તેમ તત્પર રહવું મોક્ષનો એ ધુધા મુઠો
મને લાગ્યો છે મને તો મનથી પણ રચિ થઈને બેસી પ્રભુમકિત મળવું
કરી થોગ્ય છે

મનની ગિધરતા થવાનો મુખ્ય ઉપાય હમણા તો પ્રભુમકિત મળવું
આગળ પછી તે, અને તેવું જ છે, તથાપિ રત્નપણે એને વધી જાય
મધારે થોગ્ય લાગે છે

શમ, સ્વેગ, નિવે, આસ્થા અને અનુકંપા ઈતિ સત્કૃતિ
થોગ્યતા મેળવરી અને તો માત્ર વેળા મહાત્માના થોગે ધર્મ મળી રહે
મનુષ્યાએ, અને સદ્ગુણ એ, ઉત્તમ સાધન છે

જે વડે પૈરાયની શક્તિ થાય તે વાચન વિશેષ ઈતિ સત્કૃતિ
તરનો તાગ કરવો, અને જેથી મનમતાવરની શક્તિ થાય તે
નહીં અસત્સંગામાં રચિ ઉત્પન્ન થતી મટવાનો વિચાર થોગ્ય છે

(૫૬)

આર્તધ્યાન.

શ્રી જિન આત્મપરિણામની સ્વસ્થતાને 'સમાધિ' કહે છે, તે અનુભવવાને બે
અસ્વસ્થતાને 'અસમાધિ' કહે છે, તે અનુભવવાને બે
અસ્વસ્થ કાર્યની પ્રવૃત્તિ કરવો, અને આત્મપરિણામને મળવું એ
પ્રવૃત્તિ શ્રી તીર્થ કૃત જેવા બનવી કાલુ મળે છે, તે શક્તિ, સ્વેગ -

વિશે તે વાત સંબંધિત કરતી મુશ્કેલી ટેકા આપવા નથી કેમ પણ પરપણ્યને વિશે ઈચ્છાના પ્રતિષ્ઠા છે, અને કામ પણ પરપણ્યના વિશેષગતિ ચિંતા છે, તેને શ્રી જિન આત્મધ્યાન મહે છે - તેમા અદેશો ધરતો નથી

જેમની સંસારને વિશે સાતપણિતિ મનાય તેટલો આ જનાતની ન્યૂનતા શ્રી તીથ કરે કહી છે પરિણામ જડ હોય એવો મિદ્ધા નથી એતનને એતન પરિણામ હોય અને અએતનને અએતન પરિણામ છે ૧ એવા જને અનુભવ કયો છે કેમ પણ પદાથ પરિણામ કે પરાવર્તિના હોય તદ્દી એમ ની જિને કહ્યું છે - અને તે મત્ય છે શ્રી જને જે આ મ-અનુભવ કરો જિ અને પદાથના સ્વરૂપો સાક્ષાત્કાર કરી જે નિરપણ કયું છે તે સદા મુમુક્ષુ હવે પરમ ક રાજાને અર્થે નિશ્ચય કરી વિચારવાયે જ છે (જો કહે ન સવ પાથના ભાવો એક આત્મા પ્રગટ કરનાને અર્થે છે આ મોટામાત્રમા પ્રતિષ્ઠા મેની ઘટે છે એક આત્મશાંતિના અને એક આત્મશાંતિના આત્મશાંતિની એમ શ્રી જિને કહ્યું ■

આત્મા સાબળવો, વિચારવો નિશ્ચયસવો અનુભવવો એની એક વેદની શ્રુતિ છે અર્થાત્ જો એક એજ પ્રતિષ્ઠા પ્રમાણ આને તો હવ તરી પાર પામે એનું વામે છે બાકી તો માત્ર કેમ શ્રી તીથ કરે જેવા શાંતિ વિના, સવને આ પ્રતિષ્ઠા કરતા પ્રમાણનો વિચાર કરના અત નિશ્ચય થવો તથા આત્મસરસ્વતા થવી હુલસ છે

(૧૦)

સત્પુરુષની ઓળખાણ

હવેને શાંતિપુરુષનું ઓળખાણ થયે, તથાપ્રકારે અનંતાનુબધી કેધ, માન, માયા, લોભ મોહા પદ્ધતો પ્રકાર બનવાયેગ્ય છે, કે જેમ બની અનુક્રમે તે પરિધીશુપણાને પામે છે સત્પુરુષનું ઓળખાણ જેમ જેમ હવેને થાય છે તેમ તેમ મતાભિમદ દુરામદતાદિ ભાવ મોહા પદ્ધતિ બાધે છે, અને પોતાના

તેમ જોનાલક્ષી વિત્ત વગી આવે છે, વિકલાદિ ભાગમા નિરસપણ લાગે છે, કે ભુગુપ્ત સા ઉભવ થાય છે, જીવને અનિત્યાદિ ભાવના વિતરવા પ્રતે બળ વીર મુગ્ધા વિષે જે પ્રકારે ઘાનીપુરુષ સમીપે સાલજ્યુ છે, તેથી પણ વિશેષ બળવાન પરિણામથી તે પચ્ચવિપયાદિને વિષે અનિત્યાદિ ભાવ દૃઢ કરે છે, અર્થાત્ સત્પુરુષ મળ્યે, આ મ પુરુષ છે એટલું જાણી, સત્પુરુષને જાણ્યા પ્રથમ જેમ આત્મા પચ્ચવિપયાદિને વિષે રક્ત દ્વેષ તેમ, રક્ત, ત્યાર પછી નથી રહતો અને અનુક્રમે તે રક્તભાર મોળો પડે એના વૈરાગ્યમા જીવ આવે છે અથવા સત્પુરુષનો યોગ થયા પછી આત્મજ્ઞાન કાંઈ દુર્લભ નથી તથાપિ સત્પુરુષને વિષે, તેના વચનને વિષે તે વચનના આશરને વિષે, પ્રીતિ-ભક્તિ થાય નહીં ત્રાસુધી, આત્મનિયાર પણ જીવમા ઉદય આવનાયોગ નથી અને સત્પુરુષનો જીવને યોગ થયો છે, એવું ખરેખર તે જીવને ભામ્યુ છે એમ પણ કહેવું કહેવું છે જીવને સત્પુરુષનો યોગ થયે તો એની ભાવના થાય કે અત્યાસુધી જે મારા પ્રયત્નો ઝંનાજને અર્થે હતા તે સૌ નિષ્ફળ હતા, લક્ષ્મરના બાણની પેઠે હતા, પણ હવે સત્પુરુષનો અપૂર્વ યોગ થયો છે, તો તે મારા સર્વ સાધન સફળ થવાનો ઉત્તુ છે લોકપ્રસન્નમા મહાને જે નિષ્ફળ-નિર્નક્ષ-સાધન ધ્યા તે પ્રકારે, હવે સત્પુરુષને યોગે ન કરતા, જરૂર અતરા તમામા વિચારીને, હૃદ મનિષ્ઠામ મળીને જીવે આ યોગને, વચનને વિષે જાગૃત થવું યોગ્ય છે જાગૃત ગ્રહેષુ યોગ્ય છે, અને તે તે પ્રકારે ભાનીજીવને દૃઢ કરે, કે જેથી તેો પ્રાપ્ત જોગ અફળ ન જાય, અને સર્વ પ્રકારે એજ બળ આત્મામા વદ્ધ માન કરવું કે, આ યોગથી જીવને અપૂર્વ ફળ થના યોગ્ય છે તેમા, અતરાય કરનાર દુ જાણુ છું' એ મારું અભિમાન છે કુળધર્મને અને કરતા આગા ઝાંચે તે કિયાને, કેમ ત્યાગી શકાય એવો લોકલય સત્ પુરુષની લક્ષિત આદિને વિષે પણ લૌકિક ભાવ, અને કદાપિ કોઈ પચ્ચવિપયાકાં એના કર્મ ઘાનીને ઉદયમા રેખી તેવા ભાવનું પોતે આરાધવાપણુ, એ આદિ પ્રકાર છે તેજ, અનતાનુમંથી કોષ માન, માયા, લોભ છે એ પ્રકાર વિરોધ પણે સમગ્રવાયોગ્ય છે

(૧૧)

આત્મ-અનાત્મ વિવેક

આ આ મહાન છે, અને આ અન્યભાવ છે, એવું બોધબીજ આત્મ

નેરિયે પરિબ્રુમિત થયાથી અથવા અન્યો રિયે સહેજે ઉભીનતા હોવાના છે, અને તે ઉભીનતા અનુક્રમે તે અભ્યાસથી સાર્થક શુક્રપાણ્ય કરે છે

નિજ પરભાવ જોખે જાણ છે, એવા જાણીપુણ્યને ત્યાર પછી પાત્રના ક્રમોનો જે કંઈ પ્રસંગ ગમે છે તે પ્રસંગમાં નવનૈતા પ્રવર્તતા પશુ તેથી તે જ્ઞાનીનો સંબંધ છૂટકા કરે છે પણ તેમાં દિનશુદ્ધિ યથા પ્રતિનિધિ થતો નથી પ્રતિનિધિ થતો નથી એ વાત જોગ્ય નથી, કેમકે જ્ઞાનનું વિશેષ નિગમનપણ જ્યાં હોય ત્યાં જ પરભાવનો વિનય પરિચય તે પ્રતિનિધિપદ યથા આવશે પણ સંભવે છે અને તેમજ નાટક પણ જ્ઞાનીપુરુષો પણ થી જિજ્ઞે નિજનાતના પરિચયો પુરુષાચને વખાળે છે તેને પણ પ્રમાદ કન્યા નથી અથવા પરભાવનો પરિચય કરાવેલો નથી કેમકે કોઈ અરી પણ આત્મધારા તે તે પ્રતિનિધિપદ કહેવા યોગ્ય છે

જ્ઞાનીને પ્રમાણ શુદ્ધિ સંભવતી નથી, એમ જોકે સામાન્યપણે શ્રી જિજ્ઞાસિ મહાત્માએએ કહ્યું છે, તોપણ તે પદ જોયે શુભાશયથી સંભવિત ગણ્યુ નથી આગળ જતા અભવિત ગણ્યુ છે જેથી રિચારવાનું અને તો અભ્યર્ક કર્યુ છે કે, જેમ અને તેમ પરભાવના પરિચય કાચથી દૂર રહેતું નિષ્ક્રિય થવું થવું કરીને વિચારવાનું જવું તો એજ શુદ્ધિ રહે છે તથાવિ કોઈ પ્રારબ્ધવશાત્ પરભાવનો પરિચય નિગમનપણે ઉત્પન્ન હોય ત્યાં, નિજપદશુદ્ધિમાં ગ્રિય રહેતું નિષ્ક્રિય છે એમ ગણી, નિયમનિષ્ક્રિયશુદ્ધિની વિશેષ ભાવના કરવી એમ મોગ પૂરો છે એ કહ્યું છે

અપકાશમાં અન્યાયાધિ રિચિતિ થવાને અથ તો અત્યંત પુરુષાર્થકરી જીવે પરપરિચયથી નિષ્ક્રિય જ પડે છે હજીવે હજીવે નિષ્ક્રિય થવાનો કારણો ઉપર ભાર દેવા કરતા જે નમરે તરણે નિષ્ક્રિય થાય તે વિચાર કર્તવ્ય છે, અને તેમ કરતા અસાતા આપત્તિયોગ વેદના પડતા હોય તો તેને વેદીને પણ પરપરિચયથી લીધપણે દૂર થવાનો પ્રકાર કરવો યોગ્ય છે એ જ્ઞાન રિષ્મરણ થવા દેવાયોગ્ય નથી જ્ઞાનનું જળવાન તારતમ્યપણું થઈ તો જીવને પરપરિચયમાં કદાપિ આત્મશુદ્ધિ થતી સંભવતી નથી અને તેની નિષ્ક્રિય થયે પણ જ્ઞાનનું તે જોગ્યપણે વિદ્યાર કન્યાયોગ્ય છે પણ તેથી જેની આંખી દશા છે એવા જીવને તો અવરન પરપરિચયને છેદીને સત્સંગ કર્તવ્ય છે કે જે સત્સંગથી સહેજે અથવા અથવા ગિચિતિનો અનુભવ થાય છે

જ્ઞાનીપુરુષ, કે જેને એકાંતે વિચ તા પણ અતિમ વ મનવતો નથી, તે પણ સત્યમની નિ તર ઇચ્છા રાખે છે, કેમ? અને જે અ-ધ્યાયક સમાધિની ઇચ્છા હોય, તો મત્સ્ય જેવો કોઈ સરત ઉપાય નથી

(૧૦)

અહ વૃત્તિનો પ્રતિકાર

‘યોગસાધન’ જે જે યુગ્યોના વચનો છે, તે સૌ અહ વૃત્તિનો પ્રતિકાર કે યા પ્રત્યે જ પ્રવર્તે છે જે જે પ્રકારે યોગીની ભ્રાંતિ કલ્પાઈ છે તે તે પ્રકારે તે ભ્રાંતિ સમજી તે મનથી અભિમાન નિવૃત્ત કરવું એ જ મન તીર્થ ક્ષણે મહાત્માનું મહેતુ છે અને તે જ વાચ્ય ઉપર જીવે વિશેષ ફરી વિચાર થયાનું છે - વિશેષ વિચાર થાય છે અને તેજ વાચ્ય અનુપ્રેક્ષા-યોગ્ય મુખ્યપણે છે તે જ્ઞાની સિદ્ધિને અને સર્વ સાધન કલા છે અહ તાલિ વધવાને માટે નાભિક્રિયા જે મતના આગ્રહ માટે, સપ્રભાવ ચનાવવા માટે પૂર્ણ સાધન પામના અર્થે, ઘણા મહાપુરુષનો કર્ત ઉપદેશ છે નહીં અને તે જ માર્ગ કરવાની સનધા આજા જ્ઞાનીપુરુષની છે યોગીને વિરે ઉત્પન્ન થયેનો હોય એના મદિમાયોગ્ય શુભધી ઉત્પન્ન પામવું યત્ન નથી પણ અપ પણ નિજદોષ જેડીને ફરી ફરી પશ્ચાત્તાપમા પડવું ઘટે છે, અને વિનાશપ્રમાદે તેથી પાછું ફરવું ઘટે છે, એ ભવામણ જ્ઞાનીપુરુષના વચનોમા સર્વત્ર રહી છે અને તે ભાવ આપના માટે સત્સંગ મદ્દત્ત અને મર્યાદા સાધન કલા છે, - જે અનન્ય નિમિત્ત છે તે સાધનની આરાધના જીવને નિજરવરૂપ ઘરનાના હેતુપણે છે, તથાપિ જીવ જે ત્યાં પણ વચનાશુદ્ધિએ પ્રવર્તે, તો ઘણા દિવસ વ્યાખ્યાન થાય નહીં વચનાશુદ્ધિ એટલે સત્સંગ, સદ્ગુરુ આદિને વિરે ખરા આત્મભાવે મહાત્મ્યશુદ્ધિ ઘટે તે મહાત્મ્યશુદ્ધિ નહીં, અને યોગીના આત્માને અજ્ઞાનપણ જ વર્ત્યાં કર્યું છે, માટે તેની અલ્પજ્ઞતા-લબ્ધતા-વિચારી અમહાત્મ્યશુદ્ધિ નહીં, - તે સત્સંગ, સદ્ગુરુ આદિને વિરે આરાધના નહીં પણ વચનાશુદ્ધિ છે, ત્યાં પણ જીવ લબ્ધતા ધારણ ન કરે તો પ્રત્યક્ષપણે જીવ સવપરિભ્રમણથી ભ્રમ નથી પામતો એમ જ વિચારવાયોગ્ય છે, વધારે લક્ષ તો પ્રથમ જીવને જે આ થાય તો સર્વ સાધાર્થ અને આત્માર્થ મહેતુ સિદ્ધ થવા સંભવે છે

કંપનાના હેતુ છે અને તેની નિર્ગતિ ચર્ચ ત્યાં સદૃજ મોક્ષ છે, અને એજ નિર્ગતિને અથે સત્સમ-સત્પુરુષાદિ સાધન કહ્યા છે અને તે સાધન પાળ્ય ને પોતાના પુરુષ થી તેમા જોખન્યા મિત્રાય પ્રતાવે તોજ સિધ્ધ થવારે શુ કહીએ ? એજોજ સદૃષ જીવમા પરિણામ પામે તો તે મર્ત્ય નત ચમ, નિયમ, જપ યાના, લાભિ શાસ્ત્રજ્ઞાન આદિ કરી છૂટયા એમા કંઈ સશન નથી

(૧૫)

વિચાર દશા અને સ્થિતપ્રજ્ઞદશા

મે પ્રકારની દશા મુમુક્ષુ હાને વર્તે છે એક 'વિચારદશા' અને બીજી 'સ્થિતપ્રજ્ઞદશા' સ્થિતપ્રજ્ઞદશા વિચાર શા લગભગ પુરી થયે અથવા સંપૂર્ણ થયે પ્રગટે છે, તે સ્થિતપ્રજ્ઞદશાની પ્રાપ્તિ આ કાળમા કંઈજ છે, કેમકે આત્મ પરિણામો વ્યાપ્તરૂપ યોગ આ કાળમા પ્રધાનપણે વર્તે છે અને તેથી વિચારદશાનો યોગ પણ સદૃશ-સત્સમના અતરાયથી પ્રાપ્ત થતો નથી

આશ્રયભક્તિમાર્ગ

(૧૬)

તે પ-વિપયાદિ સાધનની નિર્ગતિ સર્વથા કરનાનું હાનું બળ ન આપતું હોય ત્યાર ક્રમે ક્રમે -દેશે દેશે-તેનો ત્યાગ કરવો ઘટે છે પરિબ્રહ્મ તથા મોહોપભોગના પદાર્થનો અલ્પ પરિચય કરવો ઘટે એમ કરનાથી અનુક્રમે તે ગૌર મોળા પડે અને આશ્રયભક્તિ દ્રવ્ય તથા જ્ઞાનીના વચનોનું આત્મા મા પરિણામ થઈ 'લીનજ્ઞાનદશા' પ્રગતી જીવે રૂકન થાય

જીવ કેઈકવર આવી વાતનો વિચાર કરે તેથી અનાદિ-અવ્યાસતુ બળ ધટતુ કંઈ પડે, પણ નિ નિ અત્યે પ્રસંગે પ્રસંગે અને પ્રગતિ પ્રવૃત્તિએ, ફરી ફરી વિચાર કરે તો અનાદિ અવ્યાસતુ બળ ધની અપૂર અવ્યાસની સિદ્ધિ થઈ સુવળા એવો આશ્રયભક્તિમાર્ગ સિદ્ધ થાય

(૧૭)

અર્થભેદ

આત્મા અત્યંત-સદૃશ-સ્વચ્ચતા પામે એ જ સર્વ જ્ઞાનનો સાગ્રી માર્ગ છે.

અનાદિ કાળની શ્રવે અવસ્થા નિગતર આરાધી છે જેથી અવસ્થા પ્રત્યે આનંદ તેને દુર્ગમ પડે છે, શ્રી જિને એમ કહ્યું છે, કે યથા પ્રવૃત્તિ કરણસુધી જીવ અનતીતર આત્મા છે, પણ જે મમત્તે અર્થભેદ ધવાસુધી આનંદવાનુ થાય ત્યારે ક્ષોભ પામી પાછો સત્મા પરિણામી થયા જોઈ છે અર્થભેદ ધવામા જે વીરગતિ નેષ્ટએ તે ધવાને અર્થેજ શ્રવે નિત્યપ્રત્યે સત્માગમ, સદ્ગુણાર અને સદ્ગુણનો પરિચય નિગતરપણે કરવો શ્રેયશ્રુત છે

(૧૮)

સમ્યક્ દર્શનના છ સ્થાનક.

અનન્ય શબ્દના આપનાર એના મહાગુરુ કેવળે અત્યંત ભક્તિથી નમસ્કાર

શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપને પામ્યા છે એવા જ્ઞાનીપુરુષોએ નીચે કહ્યા છે તે પદને સમ્યક્દર્શનના નિવાસના સર્વોત્કૃષ્ટ મ્થાનક કહ્યા છે

પ્રથમ પદ — “આત્મા છે” જેમ ઘટપટઆદિ પદાર્થો છે તેમ આત્મા પણ ॥ અમુક ગુણ દોરાને લીધે જેમ ઘટપટઆદિ હોવાનું પ્રમાણ છે, તેમ સ્વપદ્મપ્રકાશક એવી ચૈતન્ય-સત્તાનો પ્રત્યક્ષ ગુણ જેને વિશે છે એવો આત્મા હોવાનું પ્રમાણ છે

બીજું પદ — “આત્મા નિત્ય છે” ઘટપટઆદિ પદાર્થો અમુક કાળવર્તિ છે આત્મા ત્રિકાળવર્તિ છે ઘટપટઆદિ ‘સયાગેત્રી’ પદાર્થ છે આત્મા ‘સ્વભાવે કરીને’ પદાર્થ છે, કેમકે તેની ઉત્પત્તિ માટે કોઈ પણ સંયોગો અનુભવ યોગ્ય થતા નથી કોઈ પણ સંયોગી દ્રવ્યથી ચેતન-સત્તા પ્રગટ થતા યોગ્ય નથી, માટે અનુપન્ન છે અસંયોગી દોરાથી અવિનાશી છે, કેમકે જેની કોઈ અયોગથી ઉત્પત્તિ ન હોય તેનો કોઈને વિશે લય પણ હાવ નહીં

સત્યુત્પત્તિના ચુલ્બની વ્યાખ્યા કરવાને અશક્તિ છે કેમકે જેનો પ્રત્યુપમાગ ન થઈ શકે એવો પરમાત્વભાવ તે જેણે કંઈ પણ ધ્વજારિના માત્ર નિષ્ક્રિય કરુણાતીવતાથી આપ્યો, એમ ઠણા પણ જેણે નાથ છવને વિષે 'આ મારો શિષ્ય છે' અથવા ભક્તિનો કર્તા છે માટે 'મારો છે, એમ કદી જોયું નથી એના જે સત્યુત્પત્તિ તેને આવત ભક્તિએ ફરી ફરી નમસ્કાર હો

જે સત્યુત્પત્તિએ સદ્ગુણની ભક્તિ નરુપણ કરી છે, તે ભક્તિ માત્ર શિષ્યના કલ્યાણને અર્થે કદી છે, જે ભક્તિને પ્રાપ્ત થવાથી સદ્ગુણના આત્માની એકતાને વિશે દૃષ્ટિ રહે અપૂર્વ મુલ્ય દૃષ્ટિગોચર થઈ અન્ય સ્વરૂપ મટે, અને સહેજે આત્મબોધ થાય એમ જાણીને જે ભક્તિનું નિરૂપણ થયું છે, તે ભક્તિને અને તે સત્યુત્પત્તિને ફરી ફરી વિશાળ નમસ્કાર હો!

જો કદી પ્રગટપણે વર્તમાનમા કેવળજ્ઞાનની ઉત્પત્તિ થઈ નથી પણ જેના વચનના નિશ્ચયોગે શક્તિપણે કેવળજ્ઞાન છે એમ સ્પષ્ટ જાણ્યું છે, શ્રદ્ધાપણે કેવળજ્ઞાન થયું છે નિશ્ચય થાયે કેવળજ્ઞાન થયું છે પ્રવિણ જ્ઞાણે કેવળજ્ઞાન થયું છે, મુખ્ય નયના હેતુથી કેવળજ્ઞાન વત્ત છે તે કેવળજ્ઞાન-સર અન્યાયાધિ શુષ્કનું પ્રગટ કરનાર જેના પેઠે સદ્ગુણમાત્રાના પામવારો ન થયો તે સત્યુત્પત્તિના ઉપકારો સર્વોત્કૃષ્ટ ભક્તિએ નમસ્કાર હો! નમસ્કાર હો!

(૯૯)

અનતાનુબંધી કથાય

જે કથાય-પરિભાષથી અનત સસારો સબંધ થાય તે કથાય-પરિભાષાને જિનપ્રવચનોમાં 'અનતાનુબંધી' મહત્તા કીધી છે જે કથાયમાત્ર મયપણે અમરશબ્દ (માતા) બાવે તીનાપરોએ આત્માની પ્રગતિ છે તથા અનતાનુબંધીનો સબંધ છે મુખ્ય કરીને અદ્વૈત સ્થા છે તે સ્થાનકે તે કથાયનો વિશેષ સબંધ છે સર્વદેવ સદ્ગુણ અને સદ્ગુણને જે પ્રકારે નોંધાય, અવસ્થા થાય તથા વિમુખ્તભાવ થાય એ આદિ પ્રગતિથી તેમજ અસર્વદેવ, અસદ્ગુણ તથા અમધ્યમોનો જે પ્રકારે આ રહ્યાય, તે સબંધ

રૂપકૃત્યતા મા પ થાય, એ આદિ પ્રવૃત્તિથી પ્રવર્તતા અનતાનુબધી- કપાય સહવે છે, અથવા જ્ઞાનીના વચનમા સ્ત્રીપુત્રાદિ ભાવોને જે મયા । પડી ઝગ્ગના નિર્ધન સપરિણામ કહ્યા છે, તે પરિણામે પ્રવર્તતાં પશુ 'અનતાનુબધી' હોવાયોગ્ય છે અક્ષેપમા 'અનતાનુબધી કપાય' ની વ્યાખ્યા એ પ્રમાણે જણાય છે

જે પુરુષની જ્ઞાન શા સ્થિર રહેના યોગ્ય છે, એવા જ્ઞાનીપુરુષને પણ મસારપ્રસંગનો ઉદય હોય, તો જાગૃતપણે પ્રવર્તવું ધટે છે, એમ વીતગમે જુ છે, તે અન્યથા નથી અને આપણે સાંજે જાગૃતપણે પ્રવર્તવું કરવા મા કંઈ નિધિનના ગળીએ, તોતે સસારપ્રસંગથી બાધ થતા વાર ન વાળે, એવો ઉપદેશ એ વચનોની આત્મામા પરિણામી કરના યોગ્ય છે એમ । સમય ધન તો નથી પ્રસંગની 'સાવ નિવૃત્તિ' અશક્ય થતી હોય, તો પ્રસંગ સક્ષેપ રહો નહ, અને ક્રમે કરીને 'સાવ નિવૃત્તિપ' પરિણામ આણવું ધટે એ મુમુક્ષુપુરુષનો બુધિદાંધર્મ છે સત્સંગ-મત્સ્યાસના યોગ્યથી તે ધર્મનું આગધન વિરોધ પરી સહવે છે

(૭૦)

શ્રી મહાવીરનું મૌન વ્રત

જન્મથી જેને મતિ, ક્રુત અને અનધિ એ ત્રણ જ્ઞાન હતા, અને આત્મોપયોગી એવી વૈરાગ્યદશા હતી, અત્પકાળમા ભોગધર્મ ક્ષીણ કરી સયમને અદ્ય ક્રૂતા મનપર્વા નામનું જ્ઞાન પામ્યા હતા, એવા શ્રીમદ્ મહાવીરજીવાળી, તે છતાં પણ બાર વર્ષ અને સાડા ૭ માસ સુધી મૌનપણે વિચર્યા આ પ્રકારનું તેમનું પ્રવર્તન તે ઉપદેશમાર્ગ પ્રવર્તનતા કોઈ પણ ડ્રવે અન્યત્રપણે વિચારી પ્રવર્તવાયોગ્ય છે એવી, અષ્ટ સિદ્ધા પ્રતિબોધ છે તેમજ જિન જેવાએ એ પ્રતિબોધની નિવૃત્તિ માટે પ્રયત્ન થયું, તે પ્રતિબોધમા અજાગૃત રહેવાયોગ્ય કોઈ જીવ ન હોય એમ જણાનું છે તથા અનત આત્માર્થનો તે પ્રવર્તનથી પ્રકાશ કર્યો છે જેવા પ્રકાર પ્રત્યે વિચારનું વિશેષ મિથ્યપણ વર્તે છે —વર્તવું ધટે છે

મગી છે એટલે આ મા આત્મપણીથી થયો છે તેવા તાતીપુરણને પણ
 જ્ઞાતિથી ત્રા પાવવમાય છે, ત્યાસુધી જનશ્રુતિમા ગદેવુ રોગ છે, કેમ
 અવકાશ પાન રો અનાદિ વિષયમા જાણનો હતુ તમા પમુ અમે જાણ્યો છે
 આ પનપાતી ર્ઝા' જ્યાં છે ૧ થયા છે એક સતજગત્તર પગમ્ભાતને
 વિશેષ મપૂજુ જ્ઞાન, અને સપૂર્ણ જનશ્રુતિરૂપ ગુપ્તારથા છે એટલે ત્યા
 અનાદિ વિષયમા નિમજ્જિપણને પ્રાપ્ત થગથી કેમ પાડુ પ્રમાર ઉન્ના
 મમ થો જ નહીં તથાપિ તેથી ન્યૂન એવા રિસ્વાપિ ગુમ્ધાનકે રાતના
 એવા નતીને તો કાપે કાપે અને કાલે કાલે આ મમગતિ યોગ છે પ્રમા
 ગમ નૈકદૂર અશે ન્યૂન જગત છે એવા તાતીપુરણને પણ અનનકાળ પરિ
 જમણુ થકુ છે માટે જેની જરૂરારને રિા જ્ઞાનામ્ભાનુદ્ધિ થઈ તેવા
 પુ ૧ પન જે તેવા ઉ પનુ પ્રારમ્ભ દોષ તે તેનીમજે કાલે નિગતિ થિન
 વરી અને નિજ આરતી જનશ્રુતિ રાખરી આ પ્રમાર તાતી પુ ને મદા
 નતી એવા જી તીર્થાર્થકે જ્ઞામણુ દોષા છે તે ૧૨ી જેને મામા
 ગુમરી જાવગ્ધામા દબુ નવેશ થયો નથી એવા ૭ ને તો આ ૧૨ ન
 રાસારો રિગેર રિગેર નિગતમાલ રાખયો અને રિયગ્મગતિ રાખરી
 પાન છે એમ જાણુવરા જેનુ પણ ગેનુ નથી, કેમકે તે ને સમજાણુમા
 રાજા આવી થકે એનુ ૮

(૭૧)

મુમુક્ષુ જીવના લક્ષણો

—આત્મસ્મારના બારના જીવ વડે દરજા જ્ઞાન છે

શો રાજે રિપણુ કોણ એવા મુમુક્ષુ જીવના લક્ષણો તથા આ જિને
 નિરપણુ રોગ અથ સમ્બદ્ધિ જીવના લક્ષણો આગમરોગના રે, -તથાગપ
 તમ ન રાજ ને વાચરાપોગ છે -રિગારણે માનકે તા થા ૧૮ -આમાર્થ
 પણુ ૨૨ રાગોગ છે પાનાં સંપાપમમા એ કુ જા રિને, અ, મમ
 તરિને ૫૦ જાવ થરાને રિષ રેનુ ન્યૂનપાન રેખુ રિગાર અગપ્રમુખ
 મધંવરા ૧૧ ૧૭

વર્ષ ૨૯ મું

(૯)

(૭૬)

અણુગારત્વ

શુભેચ્છા, વિચાર, જ્ઞાન એ આદિ સર્વ ભૂમિકાને વિષે સર્વસમપરિવાગ બળવાન ઉપકારી છે એમ જાણીને, જ્ઞાનીપુરોએ ‘અણુગારત્વ’ નિરૂપણ કયું છે. યદ્યપિ પરમાયથી સર્વસમપરિવાગ યથાર્થ મોક્ષ થયે પ્રાપ્ત થવા યોગ્ય છે એમ જાણના છતાં પણ સત્સંગમા નિવ નિવામ થાય તો તેવો સમય પ્રાપ્ત થાયોગ્ય છે એમ જાણી, સામાન્ય રીતે જાણીસર્વસમપરિવાગ માનાપુરુષોએ ઉપદેશ્યો છે કે જે નિશ્ચિતને યોગે શુભેચ્છાવાન એવો જીવ સદૃશ્ય, સત્પુર અને સત્શાસ્ત્રની યથાયોગ્ય ઉપામના કરી યથાર્થ મોક્ષ પામે.

(૭૭)

જે અભિનિવેશ.

જે અભિનિવેશ આડા આવી ઉભા રહેતા હોવાથી જીવ ‘મિથ્યાત્વ’ નો ત્યાગ કરી શકતો નથી તે આ પ્રમાણે લૌકિક અને શાસ્ત્રિય ક્રમે પ્રીતે સ સમગમયોગે જીવ જ્ઞે તે અભિનિવેશ છોડે, તો ‘મિથ્યાત્વ’ નો ત્યાગ થાય છે એમ તારવા જ્ઞાનીપુરુષોએ શાસ્ત્રાદિ દ્વારાએ ઉપદેશ્યુ છતાં જીવ તે છોડાપ્રયે ઉપેક્ષિત શા માટે થાય છે ? તે માત્ર વિચારવાયોગ્ય છે.

(૭૮)

દુઃખનુ મૂળ

સર્વ દુઃખનુ મૂળ સયોગ (સજ્ઞ) છે એમ જ્ઞાનગત એકા તીર્થ ક્રમે એ કયું છે સમગ્ર જ્ઞાનીપુરુષોએ એમ દીકું છે જે સયોગ મે પ્રમાણ

(૮૨)

ત્યાગનો લક્ષ રાખવો

ઉત્કૃષ્ટ સપત્તિના ઠેકાણા જે ચક્રવર્ત્યાદિ ૫૦ તે સર્વ અનિત્ય દેખીને વિચારવાન પુરૂષો તેને છોડીને ચારી નીચ વા છે, અથવા પ્રારબ્ધોદયે વામ થયો તો પણ અશ્ચિંતપણે અને ઉદાસીનપણે તેને પ્રારબ્ધોદય સમજીને પડ્યા છે, અને ત્યાગનો લક્ષ રાખ્યો છે

(૮૩)

લક્ષિતમાર્ગ

મદાત્મા શુદ્ધ (ગીતમ), જ્યાં સમિદ્ર, સંસાર અને મૃત્યુ એ ત્રાગને એક આત્મજ્ઞાનની આનંદ ભર ઉપારે અછત દેખી, જેને વિશે તેની ઉત્પત્તિને હેતુ છે એવા મમારને છોડીને ચાલ્યા જતા દુરા શ્રી સુખમાર્ગ અનુત નામી પુરુષોએ એજ ઉપાય ઉપાર્યો છે, અને સર્વ જીવોને તે ઉપાય ઉપદેશ્યો છે તે આત્મજ્ઞાન દુર્ગમ્ય-પ્રાપ્તિ-દેખીને નિષ્કારણ કઠણાશીન એવા તે સપુત્રોએ લક્ષિતમાર્ગ પ્રદાર્યો છે જે સર્વ અશક્તો નિશ્ચય સરજીવ છે, અને મુગ્ધ છે

(૮૪)

સદ્ગુણ દેવ

સન દુષ્કર્મથી મુક્ત થવાનો મર્વેઉત્કૃષ્ટ ઉપાય 'આત્મજ્ઞાન'ને કલ્યા છે તે જ્ઞાતીપુરુષોના નયનો 'સાચા' છે—અત્યંત સાચા છે જ્ઞાતીપુરુષો તથા આત્મજ્ઞાન ન ચાપ, ત્યાજ્યથી આત્મતિક બંધનની નિવૃત્તિ ન દેખ એમા સશય નથી તે આત્મજ્ઞાન થતા પુરી જીવે 'શ્રુતિ'માન આત્મજ્ઞાન મરુપ' એમ સદ્ગુણદેવનો નિરતર આશ્રય અનરૂપ કરવા યોગ્ય છે એમા મગ્ય નથી તે આશ્રયનો વિરોધ હોય, ભારે, આશ્રયગ્રાહના નિત્ય કામ ર છે

(૮૫) ’

જ્ઞાનો કે વીતરાગનો ઝોળખાણ

મનુષ્યાદિને જગત્વાસી જીવો જીવે છે, તે દૈદિક સ્વરૂપથી તથા દૈદિક ચેટાથી જીવે છે એક બીજાની મુદ્રામા, આકારમા, તથા ઇદ્રિયોમા જે ભેદ છે, તે ચક્ષુઆદિ ઇદ્રિયોથી જગત્વાસી જીવ જાણી શકે છે અને ટેટતાકે તે જીવોના અભિપ્રાય પણ અનુમાનપૂર્વક જગત્વાસી જીવ જાણી શકે છે કેમકે તે તેના અનુભવનો વિષય છે પણ જ્ઞાનરૂપ અથવા વીતરાગ નથી, તે મુખ્યપણે દૈદિક સ્વરૂપ તથા દૈદિક ચેટાનો વિષય નથી અતઃત્તમગુણ છે અને અતરત્તમ ગાણજીવોના અનુભવનો વિષય ન હોવાથી તેમજ તથાત્તમ અનુમાન પણ પ્રવર્તે એના જગત્વાસી જીવોને ધણ કરીને સરકાત નહિ હોવાથી, જ્ઞાની કે વીતરાગને તે ઝોળખી શકતા નથી કામ, જીવ સત્ત્વમાગમના યોગથી સદૃશ શુભક્રમના ઉપથી, તથાત્તમ કષ્ટ અન્ધાર પામીને, જ્ઞાની કે વીતરાગને યથાશક્તિ ઝોળખી શકે, તથાપિ ખરેખર ઝોળખાણ તો જ મુમુક્ષુના પ્રગટ્યે તથાત્તમ સમાગમથી પ્રાપ્ત થયેલ ઉપદેશને અવધારણ કર્યે, અતરત્તમગુણ પરિણમ્યે, જીવ જ્ઞાની, કે વીતરાગને ઝોળખી શકે જગત્વાસી એટલે જગત્ પિટજીવો છે તેની નિષિદ્ધિ ખરેખર જ્ઞાની કે વીતરાગનું ઝોળખાણ કયાથી થાય ? અધિકારને વિષે પડેલા પદાર્થને મનુષ્ય નક્કુ દેખી શકે નહીં, તેમ દેહને વિષે રક્ષા એના જ્ઞાની કે વીતરાગને જગત્ દૃષ્ટિજીવ ઝોળખી શકે નહીં, જેમ અધિકારને વિષે પડેલા પદાર્થ મનુષ્ય ચક્ષુથી જોવાને બીજા કાંઈ પ્રમત્તની અપેક્ષા રહે છે, તેમ જગત્ દૃષ્ટિજીવોને જ્ઞાની કે વીતરાગની ઝોળખાણ માટે, વિશેષ શુભ સરકાર અને સત્ત્વમાગમની અપેક્ષા યોગ્ય છે, જે તે યોગ પ્રાપ્ત ન હોય તો જેમ અધિકારમા પડેલા પદાર્થ અને અધિકાર એ એક એકાકાર બામે છે, ભેદ બામતો નથી, તેમ તથાત્તમ યોગપિના જ્ઞાની, કે વીતરાગ અને અન્ય સસારીજીવોનું એક આકારપણુ બામે છે દેહાદિ ચેટાથી ધણ કરીને ભેદ બાસતો નથી

જે દેહધારી સર્વ અજ્ઞાન અને સર્વ કષાય રહિત થયા છે, તે દેહધારી મહાત્માને ત્રિમાળ પરમબક્તિથી નમસ્કાર હો ! નમસ્કાર હો ! તે મહા

તમા વતે જી તે દેહને, જૂઠીને, ધરને માર્ગને, આસનાદિ સર્વને નમસ્કાર
હો ! નમસ્કાર હો !

(૮૧)

જીવને અપૂર્વ ગુણ કેમ ઉત્પન્ન થાય?

સર્વ સમપરિવાગ કરીને આથી નીકળ્યાથી પણ જીવ ઉપાધિરહિત થતો નથી કેમકે જ્યાં સુધી અતર્પરિણતિપર ઘટિ ન થાય અને તથાપિ માર્ગે ન પ્રવર્તાય ત્યાંસુધી, સર્વસમપરિવાગપણ નામ માત્ર થાય છે, અને તેવા અવસરમાં પણ અતર્પરિણતિપર ઘટિ દેવાનું જાન જીવને આવડતું કંઈક છે, તો પછી આવા ગૃહ-વ્યવહારને વિશે લૌકિક અભિનિવેશપૂર્વક રહી અતર્પરિણતિપર ઘટિ દેવાનું જાનવું કેટલું દુઃસાધ્ય હોયું જોઈએ તે વિચારવા યોગ્ય છે વળી તેવા જનહારમાં રહી જીવે અતર્પરિણતિપર કેટલું બધું રાખવું જોઈએ તે પણ વિચારવાયોગ્ય છે, અને અસ્થ્ય તેમ કરનાયોગ્ય, કે જેટલી પોતાની શક્તિ હોય તે સર્વ શક્તિથી એક નામ રાખીને

લૌકિક અભિનિવેશને તથાપિ કરીને કંઈ પણ અપૂર્વ નિગમરજુપણ દેખાતું નથી માટે સમજ્યાનું માત્ર અભિમાન છે એમ જીવને સમજીતીને, જે પ્રમાણે જીવ જાન, દર્શન વારિષ્ઠ્યનેવિષે સતત જાગૃત થાય તે જ કરવામાં ઠપ્તિ જોડવી, અને શનિદિવસ તે જ ચિંતામાં પ્રવૃત્તવું એજ નિમારવાનું જાણવું કલ્પ છે. આ તેને માટે સતસત્ર સતસાજ આરો સરળતાદિ નિમજ્જીવો ઉપકારમૂલ છે એમ વિચારીને તેનો આશ્રય કરવો યોગ્ય છે જ્યાંસુધી લૌકિક અભિનિવેશ એટલે દ્રવ્યદિ લોભ, તુષ્ટ્યા દેદિક માન, કુપ, જનિ આદિ સબધી મોહ નિશેષતઃ માનવું હોય તે માત્ર ન છોડી દોય, પોતાની બુદ્ધિએ-રે-જાએ-અમુક મનઝાતિનો આગ્રહ રાખવો હોય ત્યાંસુધી, જીવને અપૂર્વ ગુણ કેમ ઉત્પન્ન ન થાય ? તેનો વિચાર મુગ્ધ છે

(૮૭)

જ્ઞાનીની અને શુદ્ધજ્ઞાનીની વાણી

૧ જે જ્ઞાનમા દેહાદિ અધ્યાસ મટયો છે, અને અન્ય પદાર્થને વિષ અહતા મમતા વર્તતા નથી, તથા વિષયોગ સ્વભાવમા પરિણુને છે, અથાત જ્ઞાનસ્વરૂપપણુ ભજે છે, તે જ્ઞાનને 'નિરાવરણ જ્ઞાન' કહેવા યોગ્ય છે

૨ સર્વ જીવોને એટલે, સામાન્ય મનુષ્યોને, જ્ઞાની અજ્ઞાનીની વાણીને બે સમજાવો કઠણ છે, એ વાત મધ્યર્થ છે, કેમકે કેવ શુદ્ધજ્ઞાની તીખી લક્ષને જ્ઞાનીના જેવો ઉપદેશ કરે એટલે તેમા વચનતુ સમવૃત્ત્યપણુ નેવાથી શુદ્ધજ્ઞાનીને પણ સામાન્ય મનુષ્યો જ્ઞાની માને, મંદભગવાન મુમુક્ષુ જીવો પણ તેવા વચનથી બાનિ પામે, પણ ઉત્કૃષ્ટ સ્થાનાન મુમુક્ષુ પુરુષ શુદ્ધ જ્ઞાનીની રાણી જ્ઞાનીની વાણીજેરી રાખે જોડ પ્રાપ્ત બાનિ પામવાયોગ નથી કેમકે શુદ્ધજ્ઞાનીની વાણીમા આશયે જ્ઞાનીની વાગીની તુલના હોતી નથી રાણીની વાણી પૂર્વાપર અનિરૂદ્ધ, આત્માર્યઉપદેશ- અપૂર્વ અર્થતુ નિગ્ધણુ કરનાર હોય છે અને અનુભવસહિતપણુ હોવાથી આત્માને સતત જાગૃત જનાર હોય છે શુદ્ધજ્ઞાનીની રાણીમા તથાસ્વ સુજો હેતા નથી મર્યાદી ઉત્કૃષ્ટ શુદ્ધ જે પૂનાષ્ટ અવિરોધપણુ તે શુદ્ધ જ્ઞાનીની વાણીને વિશે નર્તવા યોગ્ય નથી, કેમકે યથારિચન પદાર્થદર્શન તેને હાતું નથી, અને તેથી ગમ ગમ કપનાથી મુખ તેની વાણી હોય છે એ આદિ નાના પ્રકારના ભેદમા જ્ઞાની અને શુદ્ધજ્ઞાનીની રાણીતુ ઓળખાણુ ઉત્કૃષ્ટ મુમુક્ષુને યવાયોગ્ય છે જ્ઞાની પુરુષને તો સર્વ સ્વભાવે તેતુ ઓળખાણુ છે, કેમકે પોતે જ્ઞાનસહિત છે, અને જ્ઞાનસહિત પ્રગ્ધવિના આ પ્રકારનો આશય ઉપદેશી સકાય નહી, જેમ મહેજે તે જાણે છે અજ્ઞાન અને જ્ઞાનનો ભેદ જેને સમજાયો છે, તેને અજ્ઞાની અને જ્ઞાનીનો સહેજ ભેદ સમજવાયોગ છે અજ્ઞાન પ્રત્યેયો (જેનો મોદ વિરામ પામ્યો છે, એમા જ્ઞાની પુરુષને શુદ્ધજ્ઞાનીના વચનો બાનિ કેમ રી રાખે માફી સામાન્ય જીવોને અથવા મદદશ અને મધ્યમસ્થાના મુમુક્ષુને શુદ્ધજ્ઞાનીના વચનો સાન્સપક્ષે નેવામા આન્યાથી જન્મે જ્ઞાનીના વચનો છે જેમ માનિ યનાતા મમતે છે ઉત્કૃષ્ટ મુમુક્ષુને રાખકરીને તેની બાનિનો

સભર નથી, કેમકે નાનીના નયનેની પરીક્ષાનું બળ તેને વિશેષપણે મિથ થયું છે. પૂર્વમાં જો સારી થઈ ગયા હોય, અને માન તેની મુખવાળી રહી હોય તો પણ તત્ત માનદાને સારીપુરુષ એમ જ્ઞાપી રહે, 'ક આ વાણી સારી પુરુષની છે કેમકે ગર્વિદ્વિસના બેઠી પેરે આગાની સારીતરી વાણીને વિષ આશર બે હોય છે, અને આત્મભાગના તારનમ્મ પ્રમાતે આશવવાળી વાણી નીકળે છે.

(૮૮)

સબધીના મૃત્યુ પ્રસંગે કરવા યોગ્ય વિચારણા,

વિમલપદ્મગતી માદગી વિના પુનાન-અવસ્થામાં અંકસમાત્ દેહ છોડવાનું બન્યાથી સામાન્યપણે ઓળખતા આત્મમેત્તે પણ તે વાતથી ખેદ થયા વિના ન રહે, તો પછી જેણે કુટુંબાદિક સમર્થનેહે મૂર્ખ કરી દોષ, સદ્ગુણસર્માનગ્યા હોય, તે પ્રત્યે કઈ આત્મિક ભાવના રાખી હોય તેને ખે. 'ધર્મોવિના કેમ રહે ?' આ સંસારમાં ગતુલ્લપ્રાણીને જે ખેતના અક'ય પ્રસંગો પ્રાપ્ત થાય છે, તે અકચર પ્રસંગોમાના એક આ મોટા ખેતરક પ્રસંગ છે તે પ્રસંગમાં ધર્માર્થે વિચારવાનું પુરોણે શિવાર સર્વ પ્રાણી ખે.-વિશેષને પ્રાપ્ત થાય છે અને યથાથ વિચારવાનું પુરોણે વૈરાગ્ય વિશેષ થાય છે. સસાનું અશરણપણું, અનિત્યપણું અને અસારપણું વિશેષ દ' થાય છે વિચારવાનું પુરોણે તે ખેદમરક પ્રસંગના મૂળભાવે ખેદ કરવો તે માત્ર કર્મબધનો હેતુ બાસે છે અને વૈરાગ્યપં ખે થી કર્મસંજની નિવૃત્તિ બાસે છે-અને તે મત્ત કે મૂળભાવે ખે. કર્મથી પણ જે સબધીના વિચાર'ધરો છે તેની પ્રાપ્તિ થતી નથી અને જે મૂર્ખ થાય છે તે પણ અવિચારનું રૂણ છે એમ વિચારી, વિચારવાનું પુરોણે તે મૂળભાવપ્રત્યાય ખેદને શમાવે છે, અથવા ઘણું કરીને તેવો ખેદ તેમને થતા નથી-પ્રાણ રીતે તેના ખેદનું દિલકારીપણું દેખાતું નથી અને બનેલો પ્રસંગ ખેતું નિમિત્ત છે, એટલે તેવે અવસરે વિચારવાનું પુરોણે જીવને દિલમરી એવો ખેદ ઉત્પન્ન થાય છે. સવ સગનું અશરણપણું, અમધરપણું, અનિત્યપણું અને તુલ્યપણું, તેમજ અન્ય વપાડું

ખીને પોતાને વિશે પ્રતિબોધ થાય છે કે 'હે જીવાં તારે વિશે કંઈ પણ આ સંસારને વિશે હિંચાતિ બાવે પણ મૂર્ખ વર્તતી હોય, તો તે ત્યાગ કર, તે મૂર્ખાનું કંઈ કશું નથી, સંસારમાં ક્યારેય પણ શરણુત્પાદિપદ્ય પ્રાપ્ત થવું નથી, અને અરિયાગપણા વિના તે મમાગનેરિયે મોહ ધનાયોગ્ય નથી, જે મોહ અનત જન્મ મરણનો અને પ્રવક્ષ ખેદનો હેતુ છે, હુ ખ અને કહેલનું ખીજ છે, તેને સાત કર તોનો દાર કર, હે જીવ ! એ વિના મીને કાંઈ દિનમરી ઉપાય નથી" એ રીતે અરિનાત્મનાથી રંગગને શુદ્ધ અને નિશ્ચય કરે છે જે કાલ જીવ યથાર્થ વિચારથી જુએ છે, તેને આ ન પ્રમદે જામે છે

આ જીવને દેહસંબધ હોઇને મૃત્યુ ન હોત તો આ મમાર મિવાન મીને તેની જિતિ જોડવાનો અભિપ્રાય થાત નહિ મુખ્યકરને મૃત્યુને ભયે પરમાર્થરૂપ બાજે ધ્યાન રૂપિ ગ્રેય છે તે પણ મોહકી પીગના જીવને પ્રેરીત થઇ છે ધજા જીવને તો બાહ્ય નિમિત્તથી મૃત્યુમનપરથી બાહ્ય લાક્ષિય વેગમ્ય પ્રાપ્ત થઇ, વિશેષ મર્થઝારી ધનાવિના નાશ પામે છે માન કોઇક વિચારવાન અથવા સુનમમોધી, કે હજુ કમિ જીવને તે ભયપરથી અવિનાશી, નિ શ્રેય સત્યપ્રત્યે જિતિ થાત છે મૃત્યુભય દોત પણ તે મૃત્યુ વૃદ્ધાવસ્થાએ નિયમિત પ્રાપ્ત થવું હોત તો પણ જેટના પૂર્વે વિચારવાનો થયા છે તેટલા ન થાત, અર્થાત્ વૃદ્ધાવસ્થાસુ તો મૃત્યુનો ભય નથી એમ દેખીતે, પ્રમાદમદિત રતિત મૃત્યુનું અવગમ આનું દેખીને, તથા તેનું અનિરમિતપણે આવવું દેખીને, તે પ્રસંગે પ્રાપ્ત થયે, મજના સૌથી અ મજબૂત દેખીને, પરમાર્થ વિચારનામાં અપ્રમત્તપણ જ દિતમરી સાચું, અને સવસગનું અદિત કારીપણ સાચું વિચારનાન પુરોનો તે નિશ્ચય નિ સદેહ સત્ય છે ત્રણે કાળ સત્ય છે મૂજબાવનો એ ત્યાગીને અમમસાવપ્રત્યરિ ખેર વિચારવાનને ર્ત્વ છે

જો આ સંસારને વિશે આના પ્રમગોનો સંભાર ન દોન, પોતાને અથવા પરને તેના પ્રસગની અપ્રાપ્તિ દેખાતી હોત, અથગ્યાપિત ન હોત, તો પવનિવપના સુખમાધનનું કરુ ન્યતપડ પ્રયે નહોતું એવા શ્રી સપમંચાદિ પરમપુરો, અને જરના ચક્રત્યાગિઓ તેનો જા કાળે ત્યાગ ગન? એ ન અસગપણ સા કરવો ભગત ?

હે આવી યથાથ વિચારના ઓઢાપણને લીધે, પુનઃ જાની કદાચ અને મૂર્છાને લીધે તમને કંઈ પણ ખેડ વિશેષ પ્રાપ્ત થવો શક્ય નથી. તેથી તે બેનું બેવડું કંઈ પણ દિવસારી રૂઝ નહીં હોવાથી દિવસ રીપણ માત્ર અસંગતિચારવિના કોઈ અન્ય ઉપાયે નથી એમ વિચારી ચલો ખેડ યથાશક્તિ વિચારથી, જ્ઞાનીપુરોનાં વચનામૃતથી, તથા સાધુપુરુષના આશ્રય સમાગમથી, અને નિતિથી ઉપગત કરવો એ જ કલ્પ છે.

(૮૬)

જ્ઞાન માર્ગ, દિયા માર્ગ, અને ભક્તિ માર્ગ

જેને મૃત્યુની સાથે મિત્રતા હોય, અથવા જે મૃત્યુથી ભયી છૂટી શકે એમ હોય, અથવા 'દુ નહોત' મરે એમ જેને નિશ્ચય હોય તે બધે સુમે સુએ — સી લીધે કર-છત્તવનિકાર અધ્યાયન

જ્ઞાનમાર્ગ દુરાસર્ય છે પરમાવમાદન્યા પામ્યા પહેલાં તે માર્ગ પડવાનું ધણા સ્થાન છે સદેહ, વિકૃત, સ્વછેદતા, અતિપરિભ્રામીપણ એ આદિ કારણો વારંવાર જીવન તે માર્ગે પડાના હેતુઓ થાય છે અથવા ઊર્ધ્વભૂમિમાં પ્રાપ્ત થવા હતા નથી ક્રિયામાત્રી અમદ્ અભિમાન, નવદાર, આમદ્, સિદ્ધિ મેહ પૂજનમહાકારાદિ યોગ અને દૈહિક ક્રિયામાં આત્મનિષ્ઠા દોડોતો સર્જાતો છે કોઈક મહાત્માને બાળકતા ધણું વિચારવાનું જીવેએ ભક્તિમાર્ગનો તે જ કારણથી આશ્રય કર્યો છે, અને આત્મનિષ્ઠપણ અથવા પ સદૃશ્યો રીરે સર્વોર્ધ્વ સ્વાધીનપણ સિદ્ધાન્ત થઈ જાય છે, અને તેમજ વર્તણૂક છે, તથાપિ તેવો યોગ પ્રાપ્ત થવો જોઈએ નહીંતો ચિંતામણી જેવો જોતો એક સમય છે એવો મનુષ્યજેડ ઉદરો પરિભ્રમણરૂઢિનો હેતુ થાય

(૮૭)

જ્ઞાનનામુખ્ય હેતુ વરાગ્ય તથા ઉપશમ છે

૧ યતિઆદિ સદેહ = અમાનપૂર્વક ચલો દાર તોફાન કરવો પટે નિષ્પાતા એટલી કે તે અભિમાનપર નિગત ખેડ રાખવો તેમ અને તો કમે મરી જતિઆદિનો સદેહ થય, અને તે મનથી અભિમાન પણ સદેહ થાય

૨. વળે રચે વિચારવાન પુરુષોએ એમ ઠણું છે કે, જ્ઞાન થયે કામ, ક્રોધ, તૃષ્ણાદિ બાન નિર્મૂળ થયા, તે સત્ય છે, તથાપિ તે વચનોનો એવો પ-માથ નથી કે જ્ઞાન થતા પ્રથમ તે ભોળા ન પડે, કે ઓછા ન થાય મૂળ સદિત છે. તો જ્ઞાને કરીને થાય, પણ કષાયાદિનું ભોળાપણ કે ઓછાપણ ન ચારતા સુધી જ્ઞાન ધણું કરીને ઉત્પન્ન જ ન થાય જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવામાં વિચાર મુખ્ય સાધન છે, અને તે નિચારન વૈરાગ્ય (ભોગ પ્રત્યે અનાસક્તિ), તથા ઉપશમ (કષાયાદિનું ધણું જ મટાણું તે પ્રત્યે નિરોધ ખેદ) બે મુખ્ય આધાર છે, એમ જાણી તેના નિરતર લક્ષ રાખી તેવી પરિણતિ કરવી ધટે સત્પુરુષતા રચનના યથાર્થ મદલ્યુચિના વિચાર ધણું કરીને ઉદ્ભવ થતો નથી, અને સત્પુરુષતા વચનનું યથાર્થ મદલ્યુ-સત્પુરુષની પ્રતીતિ-એ કદનાણુ થવામાં સર્વોદ્કૃષ્ટ નિમિત્ત હોવાથી તેમની અનન્ન આશ્રયભક્તિ પરિણામ પામ્યેથી થાય છે ધણું કરી એક બીજા કા જોને અન્યેન્યાશ્રય જેવું છે કષાક કોઈનું મુખ્યપણું છે, કષાક કોઈનું મુખ્યપણું છે તથાપિ એમતો અનુભવમાં આવે છે, કે ખરેખરો મુમુક્ષુ હોય તેને, સત્પુરુષની આશ્રયભક્તિ, અહ બાનાદિ છે નાને માટે અને અલ્પકાળમાં વિચારદશા પરિણામ પામવાને માટે, ઉદ્કૃષ્ટ કારણરૂપ થાય છે ભોગમાં અનાસક્તિ થાય, તથા લૌકિક વિરોધતા દેખાડવાની સુદ્ધિ ઓછી કરવામાં આવે તો તૃષ્ણા નિર્મૂળ થતી જાય છે નૈકિક માનઆદિનું તુટાપણ સમજવામાં આવે તો તેની વિરોધતા ન લાગે અને તેથી તેની ઇચ્છા સહેજે ભોળા પડી જાય, એમ યથાર્થ જાણે છે માડમાં આશ્ચરિકા ચાલતી હોય તોપણ મુમુક્ષુને તે ધણું છે, કેમકે વિરોધનો કઈ અનરૂપ ઉપયોગ (કારણ) નથી એમ ત્યાસુધી નિશ્ચયમાં ન આણવામાં આવે ત્યાસુધી, તૃષ્ણા નાના પ્રકારે આવરણુ કયા કરે લૌકિક વિરોધતામાં કઈ સારભૂતતા જ નથી એમ નિશ્ચય કરવામાં આવે, તો માડ-આશ્ચરિકા જેટલું મગતું હોય તોપણ તૃપ્તિ રહે માડ આશ્ચરિકા જેટલું મગતું ન હોય તોપણ મુમુક્ષુ એવ આત્મધ્યાન ધણું કરીને થતા ન દે, અથવા થયે તે પગ વિરોધ ખે કરે, અને આશ્ચરિકામાં તુટતું, પથાવર્મ ઉપાર્જન કરવાની મદ કદપના કરે, એ આદિ પ્રકાર વર્તતા તૃષ્ણાનો પરાભવ ક્ષીણ થવા યોગ્ય દેખાય છે

૩ ધણું કરીને સત્પુરુષને વચને આધ્યાત્મિક શાસ્ત્ર પણ આત્મજ્ઞાનનો દેવ થાય છે કેમકે 'પગમાર્થઆ મા' શાસ્ત્રમાં વર્તતો નથી, સત્પુરુષમાં

ત્યા વિરાગ્યાદિ સમજે, જ્યા આત્મજ્ઞાન યોગ્ય હોય ત્યા આત્મજ્ઞાન સમજે એમ જે જ્યા જોઈએ તે ત્યા સમજવું અને ત્યા ત્યા તે પ્રમાણે વર્તવું એ આત્માર્થી જીવનું વલણ છે. અર્થાત્ મતાર્થી હોય કે માનાર્થી હોય તે યોગ્ય માગને ગ્રહણ ન કરે, અથવા ક્રિયામાત્ર જેને દુરાગ્રહ થયે છે, અથવા શુદ્ધ જ્ઞાનતાજ અભિમાનમા જેણે જ્ઞાનીપણ માની લીધું છે, તે ત્યા વિરાગ્યાદિ સાધનને અથવા આત્મજ્ઞાનને ગ્રહણ ન કરી શકે જે આત્માર્થી હોય તે જ્યા જ્યા જે જે કરવું ધટે છે તે તે કરે, અને જ્યા જ્યા જે જે સમજવું ધટે છે તે તે સમજે અથવા જ્યા જ્યા જે જે સમજવું ધટે છે તે સમજે, અને જ્યા જે જે આચરવું ધટે છે તે તે આચરે તે આત્માર્થી કહેવાય અને ‘સમજવું’ અને ‘આચરવું’ એ બે સામાન્ય ધટે છે પણ વિભાગપદે કહવાનો આશય એવો પણ છે કે, જે જે જ્યા સમજવું ધટે તે તે ત્યા સમજવાની કામના જેને છે, અને જે જે જ્યા આચરવું ધટે તે તે ત્યા આચરવાની જેને કામના છે તે પણ આત્માર્થી કહેવાય.

(૬૩)

આ કાળમાં પરમાર્થમાર્ગની દુર્લભતાના કારણો

જિનાગમમા આ કાળને ‘દુસમ’ એવી સજ્ઞા કહી છે, તે પ્રત્યક્ષ દેખાય છે, કેમકે ‘દુસમ’ શબ્દનો અર્થ ‘દુષ્ટે કરીને પ્રાપ્ત થવા યોગ્ય,’ એવો થાય છે તે દુષ્ટે કરીને પ્રાપ્ત થવા યોગ્ય તો એવો એક પરમાર્થમાર્ગ મુખ્યપણે કહી શકાય અને તેથી ત્રિયતિ પ્રત્યક્ષ જોવામા આવે છે, જે કે પરમાર્થમાર્ગનું દુર્લભપણ તો સર્વ કાળને વિષે છે, પણ આસ કાળને વિષે તો વિશેષકીને કાળ પણ દુર્લભપણના કારણરૂપ છે.

અત્ર કહેવાનો હેતુ એવો છે કે, વલ્લકીને આ ક્ષેત્રે વર્તમાનમાગમા પૂર્વે જેણે પરમાર્થમાર્ગ આરાધ્યો છે, તે દેહ ધારણ ન કરે, અને તે સત્ય છે, કેમકે જે તેવા જીવનો સમગ્ર દેહવારીપણે આ ક્ષેત્રે વર્તેલો હોય, તો તેમને તથા તેમના સમાગમમા આચારા એસા વણા જીવોને પરમાર્થમાર્ગની પ્રાપ્તિ સુખે કરીને

૪) શક્તી હોત અને તેથી આ માળને 'દુઃખ' કહેવાનું કારણ રહેત નહીં આ રીતે પુનરાધકરણનું આ પપલુ એ આદિ જ્ઞાતા પણ વત્ત માનકાળને વિષે જો કામ પણ જીવ પરમ ચર્ચામાર્ગ આરાધવા છડે તો અરસ આરાધી શકે, તેમ જ દુઃખેશ્વરીને પણ આ કાળને વિષે પરમાર્થમાગ પ્રાપ્ત થાય એમ પૂર્વ જ્ઞાનીઓનું મત છે

૨૨ જીવને વત્ત માનમાગમા, માગ દુઃખે કરીનેજ પ્રાપ્ત થાય, એવો એકાત અભિપ્રાય વિચારવા યોગ્ય નથી ઘડકરી તેમ જીવે એવો અભિપ્રાય સમજવાયોગ્ય છે તેના ધણા કારણો પ્રત્યક્ષ દેખાય છે પ્રથમ કારણ ઉપર દર્શાવે છે, જુવનું ધણું કરીને આરાધકપણું નહીં

બીજું કારણ તેવું આરાધકપણું નહીં તેને લીધે રત્ત માનદેહે તે આગધક માગની રીતિ પણ નયમ સમજવામા ન હોય તેથી અનુસારધકમાર્ગને આરાધકમાગ માની લઈ જીવે પ્રવૃત્તિ કરી હોય છે

ત્રીજું કારણ ધણું કરીને કષાક સત્સમાગમ અથવા સદૃશરનો યોગ જીવે અને તે પણ કારણ જીવે

ચોથું માગ અસત્સગ આદિ કારણોવાળા જીવને અસદૃશરવાદિનું યોગપ્રાપ્ત થવું પણ દુઃખર નર્ત છે, અને ધણું કરીને અસદૃશરવાદિને વિષે સત્ય પ્રતીતિ માની જીવ ત્યાજ રામજ રહે છે

પાંચમું કારણ કનચિત્ સત્સમાનમાદિનો યોગ જીવે તોપણ જગતીયાનું એવું શિથિલપણ કે જીવ તથાગ્ય માગ પ્રલય ન કરી શકે અથવા ન સમજી શકે, અથવા અસત્સમાગમાદિ કે પોતાની કલ્પનાથી મિથ્યાને વિષે સ્વપ્નરૂપે પ્રતીતિ કરત હાય

ઘડકરીને વત્ત માનમા માગ તો શુદ્ધક્રિયાપ્રધાનપણમા જીવે મોર્ચામર્ગ દેખો છે અથવા નાશક્રિયા અને શુદ્ધન્યાસદૃશરક્રિયાને ઉત્થાપવામા મોહમાર્ગ દેખો કે અથવા સ્વમનિકલ્પનાએ અધ્યાત્મ પ્રયો વાતો મ્થનમાત્ર અધ્યાત્મ પામી મક્ષમાગ દેખો છે એમ દેખાયો જીવે સત્સમાગમાદિ હેતુમા તે તે માગતાનો આગ્રહ આડો આવી પરમાર્થ પામનામાં રથજબૂન થાય છે

૨૩ જીવે શુદ્ધક્રિયાપ્રધાનપણમા મોક્ષમાગ કે પે જ, તે જીવેને તથારૂપ ઉપગતુ મોક્ષ પા રહ્યો કે જે મ્થન, દાન, અર્ચા અને તપ એમ

ગોળમાર્ગ ચાર પ્રકારે કહો છતા પ્રથમના બે પ તો તેમજે નીસાયા જેવું હોય છે, અને 'ચાગ્રિ' શબ્દનો અર્થ વેપ તથા માન ગાદ્યનિરતિમા સમજ્યા જેવું દોર છે 'તપ' શબ્દનો અર્થ માન ઉપવાસાદિ નવનું કરવું, -તે પણ બાહ્યસંસારી-તેમા સમજ્યા જેવું રોય છે, ત્રીજી કાચિત્ જ્ઞાન-દર્શનપદ કહેના પડે, તો ત્યા 'સામ્પ્રિક કથન' જેવા બાવેના કથનને' જ્ઞાન અને 'તેની પ્રતીતિ' અથવા 'તે કહનાગની પ્રતીતિને વિશે' 'દર્શન' શબ્દનો અર્થ સમજના જેવું રહે છે જે શ્રવે ગાણિકિયા (એટલે દાનાર) અને શુદ્ધ વ્યવહારક્રિયાને ઉત્થા પવામા મોક્ષમાર્ગ સમજે છે, તે શ્રવે શસોના ટેલએક વચનને અણુ સમજણુમાવે પ્રદણુ કરીને સમજે છે વનાદિ ક્રિયા બે કાષ્ઠ અદ્ધકા દિધો નિ નશુદિધી, કે જ્યા તેવી ક્રિયા ન સખવે એવા છઠા સુચચાનાતિ જ્યાને કહે તો તે સસારહેતુ છે, એમ શાસ્ત્રોનો મૂળ આશય છે, પણ સમજાગા નાદિ ક્રિયા ઉત્થાપનાનો શાસ્ત્રોનો હેતુ નથી તે માન પોતાની મનિક પનાથી નિષેવે છે તેમજ વ્યવહાર બે પ્રકારના છે એક પરમાર્થહેતુમળ વ્યવહાર, અને બીજો વ્યવહારરૂપ વ્યવહાર પૂવે આ શ્રવે અનતીવાર કયા છતા આત્માર્થ થયો નહીં એમ શસોમા વાક્યો છે, તે વાચ્ય પ્રદણુ કૃતિ સચેડો વ્યવહાર ઉત્થાપનારા પોતે અમજ્યા એવું માને છે પણ શાસ્ત્રમાર તો તેવું કશું કશું નથી જે વ્યવહાર પરમાર્થહેતુમળ વ્યવહાર નથી, અને માન વ્યવહારહેતુ વ્યવહાર છે, તેના દુગમ્બને નાજકારે નિરોધ્યો છે જે વ્યવહારનું રૂળ ચાર ગતિ 'ધાય તે વ્યવહારહેતુ સ્તી સમય, અથવા જે વ્યવહારી આત્માની વિભાવદશા જ્યા થોમ ન થાય, તે વ્યવહારે વ્યવહાર હેતુ વ્યવહાર કહેનાય એનો 'શાસ્ત્રકાર નિષેવ કયો છે, તે પણ એટલે નહીં, કેવળ દુગમ્બદશા અથવા તેમા જ મોક્ષમાર્ગ માનનાગે એ વિશેષથી માત્રા વ્યવહાર ઉપર બાવના કયો છે અને 'પરમાર્થહેતુમળ વ્યવહાર શમ સવેગ, નિર્વેદ, અનુકંપા, આત્મ્યા, અથવા સદ્ગુણ, સંપ્રાપ્ત અને ગન નચનાદિ સુમનિ તથા શુષ્પિ તેનો નિષેવ કયો નથી અને તેનો જે નિષ્પ ક યાયોજ્ય હોય, તો શાસ્ત્રો ઉપદેશીને બાકા નું સમજનાજેવું હેતુ હવું, કે રૂ આપનો કગનાનું જણાવું બાકા નેતુ હવું, કે શાસ્ત્રો ઉપદેશ્યા? અથા તેવા વ્યવહારથી પ માય પમાય છે, અર્થે અન્ય શ્રવે તેવો વ્યવહાર પ્રદણુ કરવો કે જેથી પરમાર્થ સામગે એમ ગાઓ આગમ છે, શુષ્કઅધ્યાત્મી, અથવા તેના પ્રમગી તે આગમ સમજનારિના તે વ્યવહારને ઉત્થાપી પોતાને તથા પગને દુર્લભમોનીપણ દે છે

શમ, સવેગાદિ ગુણો ઉત્પન્ન થયે અથવા વરાગવિરોધ નિષ્પદાપાતતા થયે, કષાયાદિ પાતળા પડયે, તથા કષ્ટપશ્ચુ પ્રગાવિરોધો અમળાની યોગ્યતા થયે, જે સદ્ગુણો સમજનાયોગ્ય અધ્યાત્મ પ્રયો છે-ત્યાસુધી ધણુ કરી શક્ય જોવા છે-તે પોતાની કે પનાએ જેમ તેમ વાચી નહ, નિધારી લઈ તેવો અતભેદ થવા વિના, અથવા દયાપ્રાં વના, વિશાન મવાપિના પોતાને વિષે જ્ઞાન પ્રપે છે અને કિંવા દિત તથા શુદ્ધ બ્યવહારરહિત થઈ વતે છે એવો ત્રીજો પ્રકાર શુદ્ધઅધ્યાત્મીનો છે હામ હામ જીવને આવા યોગ બાહે તેવુ રહ્યુ છે અથવા તો જ્ઞાનરહિત ગુણો કે પરિમિદાદિ મિદ્ધક ગુણો, માત્ર પોતાના માત્ર પુનઃલિની કામનાએ ફરતા એવા હોવાને અનેક પ્રકાર અંગે રહેતે અગતી દે છે અને ધણુ કરીને કરચિત જ એવુ નહિ હાથ જોઈ એમ જણાય છે કે, કાળવુ દુસમપણુ છે

આ દુસમપણુ લખ્યુ છે, તે જીવને પુરુષાર્થરહિત કરવા અર્થે લખ્યુ નથી, પણ પુરુષાર્થજામતિ અથ તખ્યુ છે અનુકુળ સયોગમા તો જીવને કષ્ટક્રોધી જામતિ દોષ તેણણુ વખતે દાનિ ન થાય પણુ જ્યાં આવા પ્રતિકુળ યોગ વર્તતા હોય, ત્યાજ અનર્થ મુમુક્ષુ જીવે રાધારે જાગૃત રહેવુ જોઈએ કે જોઈ તથારૂપ પરામન ન થાય અને તેના કોઈ પ્રવાહમા ન તણાઈ જવાય વત્તમાનકાગ દુસમ કલા છે, જતા તેને રિડે અનત બધને ઉદી માન એક બધ જાગી રાખે એવુ એકાનતારીપત્ર પ્રાપ્ત થાય એવુ પણુ છે, માટે વિચારવાન જીવે તે લક્ષ ગખી, ઉપર કલા તેવા પ્રવાહોમા ન પડતા, યથારહિત વરાગ્યાદિ અવરુપ આરાધી, સદ્ગુણો યોગ પ્રાપ્ત કરી, કષાયાદિ દોષ છે કરવાનાનો એવો અંગે અજાનથી રહિત થવાનો સત્ય માર્ગ પ્રાપ્ત કરવો મુમુક્ષુ જીવમા શમાદિ કલા તે ગુણો અવરુપ સબવે છે અથવા તે ગુણે વિના મુમુક્ષુતા ન કહી શકાય નિતર તેવો પચિર રાખતા, તે તે વાત અનણુ કગા વિચારતા, ફરી ફરીને પુરુષાર્થમાર્ગ કરતા તે મુમુક્ષુતા ઉત્પન્ન થાન છે તે મુમુક્ષુતા ઉત્પન્ન થયે જીવને પરમાર્થમાય અવરુપ સમજાન છે

(૮૪)

મનુષ્ય દેહની કૃતાર્થતા.

દુર્લભ એવો મનુષ્યદેહ પણ પૂર્વે અનતવાર પ્રાપ્ત થયા છતાં કષપણ સૂળપણ થયું નહીં, પણ આ મનુષ્યદેહની કૃતાર્થતા છે, કે જે મનુષ્ય દેહ આ જીવે જ્ઞાનીપુણ્યને ઓળખ્યા, તથા તે મહાભાગ્યનો આશ્રય કર્યો, જે પુણ્યના આશ્રયે અનેક પ્રમારના મિથ્યા આમ્રહાદિની મદતા થઇ, તે પુણ્યને આશ્રયે આ દેહ છૂટે એજ સાર્થક છે જન્મ, જરા મરણાદિને નાશ કરવાવાળું આત્મજ્ઞાન જેમને મિથે વર્તે છે, તે પુણ્યનો આશ્રય જ જીવને જન્મ જરા મરણાદિનો નાશ કરી શકે, કેમકે તે યથાસજન ઉપાય છે સ્વયોગસબધે આ દેહપ્રત્યે આ જીવને જે પ્રારબ્ધ હશે તે વ્યતીત થયે તે દેહનો પ્રસંગ નિવૃત્ત થશે તેનો ગમે ત્યારે નિયોગ નિશ્ચયે છે, પણ આશ્રયપૂર્વક દેહ છૂટે એ જ જન્મ સાર્થક છે કે જે આશ્રયને પામીને જીવ તે જીવે અથવા ભાવિ એવા થોડા વાગે પણ રાગદ્વેષમા સ્થિતિ કરે

(૮૫)

સ્થિરતાના હેતુ

—જેમ નિમજ્જતા રે રત્ન સ્ફટિકતણી, તેમ જ જીવ રાસાવરે,
તે જિનવરે ધર્મ પ્રકાશિયો, પ્રખળ કપાય અભાન રે.

સદજ્ઞ દ્રવ્ય અત્યત પ્રકાશિત થયે એટલે સર્વ કર્મનો ક્ષય થયે જ અસંગતા કહી છે, અને સુખસ્વરૂપતા કહી છે જ્ઞાની પુરુષ ॥ તે વચન અત્યત સાચા છે, કેમકે સત્મગથી પ્રત્યક્ષ-અત્યત પ્રગટ-તે વચનોનો અનુભવ થાય છે

નિર્વિકલ્પઉપયોગનો લક્ષ, સ્થિરતાનો પરિચય કયાંથી થાય છે સદ્વિચાર અને વંરાગ્ય ઉપશમ એ સૌ સ્થિરતાના હેતુ છે

આર્ય, આચાર વિચાર,

અત્રેથી 'આમ અનારિયાગ' સાચરવા સુખથી વખ્યુ હતુ તે આવ બારાથમા વખ્યુ હતુ, આર્ય વિચાર એટલે મુખ્ય કરીને ક્યા, સત્ય, ક્ષમાદિ ગુણોનુ આચરતુ તે આર્ય 'આર્ય આચાર' એટલે, મુખ્ય કરીને આત્માનુ અસ્તિત્વ, નિત્યત્વ, વત્તમાનકામસુધીમા તે સ્વરૂપનુ અટાન, તથા તે અસાધ્ય અને અમાનના કારણો, તે કારણોની નિવૃત્તિ, અને તેમ થઇ અન્યોનાથ આન પ્રાપ્ત્ય અભાન એવા નિબંધને રિતે સ્વાભાવિક સ્થિતિ થતી તે એમ સંક્ષેપ મુખ્ય અથથી તે સમ્યક્ લખ્યા છે વળાનમાદિ, રણાશ્રમાદિપૂર્વક આચાર તે સદાચારના અગ્રભૂતજેવા છે (જાનમાનિપૂરક વિશેષ પારમાર્થિક હેતુવિના તે વતવુ યોગ્ય છે, એમ વિનારસિક છે, જે કે વજાશ્રમધમ વત્તમાનમા જ નિર્ગળ સ્થિતિને પામ્યો છે તેપણુ આપણે તે જ્યાં સુધી ઉત્કૃષ્ટ ત્યાગદશા ન પામીએ અને જવાસુધી ગૃહાશ્રમમા વાસ લેવા ત્યાં સુધી, તે નાણીઆગ વજુધમને અનુસરવો તે યોગ્ય છે કેમકે અભક્ષાદિ ગ્રહાણો તેનો વ્યવહાર નથી ત્યારે એમ આશંકા થવાયોગ્ય છે, 'લુહાણ્યા પશુ તે રીતે વતે છે, તે તેના અનાતારાદિ ગ્રહણ કરતા શુ રાતિ? તે તેના ઉત્તરમા એનુ જાણુ રણુ યોગ્ય થા નકે કે રાગ દારણે તેરી રીતિ પણ જ નાવવી રાતી નથી,' કેમકે તેથી બીજા સમાગમનાસી, પ્રસંગા આપણી રીતિ જોનાર મને તે વજુનુ ખાતા જાર નથી એવા ઉપ દેશના નિમિત્તને પામે 'લુહાણ્યાને ત્યાં અનાદાર લેવાથી વજુધર્મ દાનિ પામતો નથી પણ મુસલમાનો ત્યાં અનાદાર લેતા તો વજુધર્મની દાનિનો વિગેન મળતો છે, અને વજુધર્મ લેવાગરૂપ ગૈર કરવા જેનુ સાચ છે આપણે કંઈ લેવાના ઉપમતારાદિ હેતુથી તેમ વતવુ થતુ હોય અને રસનુ મધ્યુદિથી તેમ વતવુ ન થતુ હોય તેપણુ બીજાં તેનુ અનુકરણ, તે હેતુ સમન્વયાનિતા થણુકરીને રે, અને અને અતે અભક્ષાદિ ગ્રહણ કરનામા પ્રવૃત્તિ કરે એવા નિમિત્ત નો હેતુ આપણ તે આચરણુ છે માટે તેમ નહીં વતવુ તે એટલે મુસલમાનોના અનાદારાદિનુ ગ્રહણ નહીં રૂપુ તે ઉત્તમ છે નમારી દત્તિની ગૃહીક પ્રતીતિ આન છે, પણ તેથી ઉત્તરતી વૃત્તિ તો તે જ પોતે અભક્ષાદિ

આદારના ચોગને ધણ કરીને તે રસ્તે પામે માટે એ પ્રસંગથી દૂર રહેવાય તેમ વિચારું કર્તવ્ય છે. જ્યાંની લાગણી વિશેષ રહેવા દેવી હોય તો જ્યાં દ્વિઆના સ્થાનકો છે, ત્યાં તેવા પદાર્થો દેવાય દેનાર છે, ત્યાં રહેવાનો અર્થ જાણવા આવવાનો પ્રસંગ ન થયા દેવો જોઈએ, નહીંતો જેવી જોઈએ તેવી ધણ કરીને જ્યાંની લાગણી ન રહે તેમ જ અભક્ષપર દર્શિ ન જવા દેના અર્થે, અને તે માર્ગની ઉન્નતિના નહીં અનુભવને અર્થે અભક્ષાદિ ગ્રહણ કરનારનો આદારાદિ અર્થે પાંચમ ન રાખવો જોઈએ.

જ્ઞાનદ્રષ્ટિએ જોતા ત્યાંનાદિ જોતું વિગેપાદિપણ જણાતું નથી પણ ભક્ષા ભવજોનો તો ત્યાં પણ વિચાર કર્તવ્ય છે અને તે અર્થે મુખ્યરીતે આ રીત રાખવી ઉત્તમ છે કેટલાક કાર્યો એવા હોય છે, કે તેમાં પ્રત્યક્ષ દોષ હોતો નથી, અથવા તેથી દોષ થતો હોતો નથી, પણ તેને આગે ખીજા ગેપાનો આશ્રય દોષ છે, તે પણ વિચારવાનને લગત રાખવો ઉચિત છે નીનાનના હોનાના ઉપકાર અર્થે કદાપિ તમારું એમ પ્રવર્તવું થાય છે એમ પણ નિશ્ચય ન ગણાય જો ખીજે કાંઈ પણ થયે તેવું વર્તન કરતાં બાધ બામે, અને રત્તવાનું ન બને તો માન તે દેવું ગણાય વળી તે લોકોના ઉપકાર અર્થે રત્તવું જોઈએ એમ વિચારામાં પણ કે જે તમારા સમજવા કે જે થવું હશે એમ લાગ્યા કરશે તમારી મદ્દત્તિને કષ્ટક પ્રતીતિ છે, એટલે આ બધાં રીધાં લખાવું ચોગ દેખાતું નથી જેમ અભ્યાસ અને સંવિચારનું આરાધન થાય તેમ પ્રવર્તવું ચોગ્ય છે.

ખીજી ઉત્તરતી રીતિઓ અથવા મુસનમાનની કાંઈ તેના વિમિલોમા અન્નાદારાદિને બાધ નહીં થિયો એવો કુળાદર આદિ લેતા તે નોકોનો ઉપકાર માનવાનો સહાય રહેતો હોય, તો તેમ અનુસરો તો સારું છે.

(૮૭)

સતત જાગૃતિ

અંતર્મુખ હિં જો પુરવાની થઈ છે, તે પુરવાને પણ સતત જાગૃતિરૂપ ભક્ષામણ શ્રી રીનરામે કરી છે કેમકે અનતકાળના અધ્યાસનાગા પદાર્થોની

સગ છે, તે કદાચ દૃષ્ટિને આક્રમે એવો ભર રાખનાયોત્ત ઇ આરી
ભૂમિકામા આ પ્રકારે જલામણ થટે છે એમ છે તો પત્રી વિચારદશા જેની
છે એરા મુમુક્ષુ જીવે સતત જાગૃતિ રાખતી થટે એમ કહેનામા ન આ પુ
હોય, તોપણ ૨૫ ટ સમજી સકાય એમ કે કે મુમુક્ષુ જીવે જે જે પ્રકારે
પરઅધ્યાસ યરાસોગ્ય પદાર્થોના ત્યાગ થાય તે તે પ્રકારે અન્ય કરવો થટે
જો કે આદર્શ પરિમલનો ત્યાગ એ રચ્ય દેખાય છે, તથાપિ અતમુખવૃત્તિનો
દેવ હોનાથી સારવાર તેનો ત્યાગ કુપદેશ્યો છે

(૬૮)

અન્ય સબધો તાદાત્મ્યપણાની નિવૃત્તિ

અન્યસબધો જે તાદાત્મ્યપણા જાસ્યુ છે તે તાદાત્મ્યપણા નિવૃત્ત થ ન,
તો સદુજસ્વભાવે આત્મા યુક્ત જ છે, એમ થી ઝડપથી અનત નાનીપુત્રો
કહી ગયા છે યાવત્ તથાસ્પમા સયામા છે

(૬૯)

વિષયભોગ અને જ્ઞાનદશા

વિષયાર્થિ ઇન્દ્રિય પદાર્થો ભોગ્યતી તેથી નિવૃત્ત થનાની ઇચ્છા ગમ્પવી,
અને તે ક્રમે પ્રવૃત્તિવાથી આત્મજપર તે વિનયમૂર્તિ ઉત્પન્ન થતી ન સભવે
એમ થયુ કહણ છે, કેમકે જ્ઞાનદશા વિના વિનય નિમજપણ થયુ
મભવતુ નથી માત્ર ઉત્પન્ન વિષયો ભોગ્યવાથી નાશ થાય, પણ જો જ્ઞાનદશા
ન હોય તો ઉત્સુક પરિભ્રમ વિનય આરાધના ઉત્પન્ન થયાવિના ન જો
અને તેથી વિષય પગજિત થવાને બદલે વિશેષ વદ્ધમાન થાય જેને જ્ઞાન
સા છે તેરા પુરો વિષયમજ્ઞાથી અથવા વિષયનો અનુભવ કરી તેથી વિ
રક્ત થનાની ઇચ્છાથી તેમા પ્રવૃત્તતા નથી અને એમ જો પ્રવૃત્તિના જાય,

તો જ્ઞાનને પણ આનંદ આનંદ યોગ્ય છે માત્ર પ્રારંભ સબધી ઉદય હોય એટલે જ્ઞાની ન સકાર તેથી જ જ્ઞાની પુરુષની ભોગપ્રગતિ છે તે પણ પર્વપશ્ચાત્ પશ્ચાત્તાપનાથી અને મદમા મદ પરિણામ સંયુક્ત હોય છે સામાન્ય મુમુક્ષુ હવે વૈગમ્યના ઉદ્દભવને અથે પ્રિય આગ્રહવા જતા તો ધણુકરી બધાવા સહન છે, કેમકે જ્ઞાની પુરુષ પણ તે પ્રસંગોને માત્ર મોકે હતી સક્યા છે, તો જેની માન વિન્યા દશા છે એના પુરુષોનો ભાર નથી કે તે પ્રિયને એ પ્રકારે હતી સકે

— — —

(૧૦૦)

ઉદય કર્મ ભોગવવામાં જ્ઞાની તથા અજ્ઞાનીના વર્તનના ભેદ

જ્ઞાની પુરુષને જે સુખ વર્તે છે તે નિજ્જ્ઞાનભાવમા સ્થિતિનુ વતે છે શાલ્પભાર્યમા તેને સુખપ્રુદ્ધિ નથી, માટે તે તે પદાયથી જ્ઞાનીને સુખદુ ખાદિ-નુ વિગેષ આજાપણુ કહી સકાતુ નથી જે કે સામાન્યપણે શરીરના સ્વાસ્થ્યાદિથી જ્ઞાના, અને જવગાથી અસાતા જ્ઞાની અને અજ્ઞાની બન્નેને થાય છે, તથાપિ જ્ઞાનીને તે પ્રસંગ દર્શ પ્રિયાદનો હેતુ નથી, અથવા નાનના તારતમ્યમા ન્યૂનપણુ હોય, તો કંઈક દર્શ પ્રિયા તેથી થાય છે, તથાપિ કેવળ અભગૃતતાને પામનાયોગ્ય એવા દર્શ પ્રિયા થતા નથી ઉદયનો કંઈક તેવા પરિણામ થાય છે, તોપણ પ્રિયાગમ્યગૃતિને લીધે તે ઉદય ક્ષીણુ કરવા પ્રત્યે જ્ઞાનીપુરુષના પશ્ચિમ વર્તે છે વાચુ દેર હોવાથી વહાણુનુ બીજી તરફ ખેચાનુ થાય છે તથાપિ વહાણુ અનાન્યાગ જેમ પહોંચવા યોગ્ય માર્ગે ભણી તે વહાણુને રાખનાના પ્રવત્નમાજ વતે છે, તેમ જ્ઞાનીપુરુષ મન નઅનાદિ યોગને નિજ્જ્ઞાનમા સ્થિતિ થવા ભણી જ પ્રવર્તવે છે, તથાપિ ઉદય વાચુયોગે ચત્કિચિત્ દશા દેર થાય છે, તોપણ પશ્ચિમ-પ્રવત્ન અવધર્મ ને વિગે છે

જ્ઞાની નિર્ધન હોય, અથવા ધનવાન હોય, અજ્ઞાની નિધન હોય, અથવા ધનવાન હોય એવો કંઈ નિયમ નથી પૂર્વનિષ્પન્ન શુભ અશુભ

કર્મ પ્રમાણે ન નેને ઉત્તર વર્ષ છે જાની ઉ થયા મમ વર્ષે કે જ્યાંથી
દારિદ્ર્ય પ્રાપ્ત થાય છે

જ્યાં સંપૂર્ણ જ્ઞાન છે ત્યાં શિદ્ધિ પશ્ચિમદેશ પશ્ચિમ પ્રમુખ પ્ર
તેથી ન્યૂનશૂનિમની જ્ઞાનત્યાગ (નોયે પાચમે ગુણરથા ૧૬) જ્યાં તે કે
નો પ્રમુખ સંભવે છે, તે ત્યાંથી વચ્ચે નાની-સંવદ્ધ દષ્ટિ ને જિ
પશ્ચિમદેશ પ્રાપ્તિ થાય ॥

વર્ષ ૩૦ મું

(૧૦)

(૧૦૧)

મુમુક્ષુ જન અને આજીવિકા.

દેહનુ અને પ્રાણધીન જ્યામુધી મળવાન હોય ત્યામુધી દેહસંબંધી મુમુક્ષુ
જેનું જરૂરપોષણ કરાવે સંબંધી દેહ તેવો ન હોય, અર્થેનું જ
નાસપર્થનું જેનું જરૂરપોષણ કરવું થયું હોય તેનું જ જરૂરપોષણ કર
મળવું હોય તો તેમાં સતીય પામીને મુમુક્ષુ જન આત્મહિનતા જ રિષ્ટ કે
તથા પુરપાથ કર દેહ અને દેહસંબંધી કુટુંબના મદદગારી અર્થે પશ્ચિમદેશ
પશ્ચિમપ્રમુખ અર્થે પશ્ચિમ ન થયા કે, કેમકે તે પશ્ચિમદેશની પ્રાપ્તિ કર
કે જે એવા છે, કે આત્મહિનતા અવસર ન થાય કરીને પ્રાપ્ત થયા ન કે

(૧૦૨)

માર્ગપ્રાપ્તિની દુષ્કરતા.

આયુષ્ય અપ અને અનિવૃત્ત પ્રવૃત્તિ અગ્રીમ બંધનન અસત્સંગ, પૂર્વેનું
 રાજ કરીને અનારાધ-પણુ, બલનીયની ક્ષીનતા એવા કારણોથી નિહિત કોષ્ઠક
 છત્ર હજે એના આ કાળને વિષે પૂર્વે કયાંયે પણ નહીં જાણેતો, નહીં પ્રતીત
 - સો નહીં આરાધેતો તથા નહીં સ્વભાવમિદ્ધ થયેલો, એવો 'માર્ગ' પ્રાપ્ત
 નરવો દુષ્કર હોય એમા આશ્ચર્ય નથી તથાપિ જોલે તે પ્રાપ્ત કરવા ગિનાય
 બીજે કોઈ સદ્ગુણ સાધ્યો જ નહા, તે આ કાળને વિષે પણ અવશ્ય તે માર્ગ
 પામે છે લાઙ્કિક કારણોમા અવિ દર્પ વિધાન મુમુક્ષુ છત્ર કર નહીં

૧૦૩

દેહના મમત્વની નિવૃત્તિ.

સર્વ દેહધારી જીવો મરણ પાસે શરણુરહિત છે માન તે દેહનુ મથાર્ય
 અવશ્ય પ્રથમથી જાણી તેનુ મમત્વ ડેહને નિવૃત્તિરતાને અથવા જ્ઞાનીના
 માગ ની યથાર્થ પ્રતીતિને પામ્યા છે, તેજુન તે મનુષ્યમણે શરણુમહિત
 ત્તા ઘણ કરીને ફરી દેહ, ધારણુ કુળના થી અથવા, મરણુ વાળે દેહના
 મમત્વભાવનુ અપતન હોનાથી, પણ નિર્ભય વર્તે છે દેહ જુટવાનો કાગ
 અનિવૃત્ત હોનાથી નિચારનાન પુરો અપ્રમાદપણે પ્રથમથી જ તેનુ મમત્વ
 નિવૃત્ત કરવાનો અવિરૂદ્ધ ઉપાય સાધે છે, અને એજ નમારે અમારે નામે
 નહા ગમનાયોગ છે ત્રીતિગ્ધનથી જે યથાયોગ્ય છે તથાપિ એમા બીજે
 યાજ ઉપાય નહીં હોનાથી તે જે ને વગવ્યઅવશ્યમા પરિણમન કરવો, એ જ
 નિચારનાને કર્તવ્ય છે

(૧૦૪)

લૌકિક વાતો તથા વસ્તુઓ પ્રત્યે જેર દષ્ટી લાવવી.

લોકલક્ષિમા જે જે વાતો, કે વસ્તુઓ મોટાજાણી મનાય છે, તે તે

શેખાનિ દેવો મેળવે કઈ પણ તેવા પ્રકારનો હોય છે આપાદિ નિમિત્ત થી તે પુરુષને વિનાશમાં પહોંચી જાય છે અથવા ખરી જાયને વેદનીયતા ઉપનું નિમિત્તવા છે । તે છે તેથી રીતે વિરત થવા પામ્ય તે શેખાદિ સખથી મેળવવા નહોત તે તેનાપર એ તપની અસર મળી નથી, અથવા આપાદિ પ્રાપ્ત થવા નથી કે સમગ્ર આપાદિ પ્રાપ્ત થવા નથી

અમુક કમ જમ કેવા પ્રકારના છે, તે તથાસ્વ સાનદાદિના જાળુ કાળ છે, એટલે આપાદિ અવધારની પ્રતિ એકાને નિમેષી ન સમય પાતાના દેહના સખધમા કોઈ એક ૫ મ આદ્યદ્રષ્ટિવાગ પુરૂષ તેમ જ નો-એટલે આપાદિ મદ્ય ન કરે તો તે મોગ્ય છે પણ જીવન આમાન્વ અથવા તેમ તપવા જીવ તો તે એકાનિક દ્રષ્ટિથી કેવીકેવાનિ કરે તેમા જુ સાનને આશ્રિત ગદ્યમા એવા અવાગ્રે અથવા જીવન કોઈ અવધારે મેળાઈ કે જોમા તેવો ઉપચાર કરવા ૥ વરદારમા તપા કરે તેવું છે જગા ઉપચારાદિ કરવાની કોઈ કરે તો અનુક્રમથી ઊંડી દેવાળેતુ થાય કોઈ અવ મમે તેવો પીકાનો મેલ તોપણ તેથી અસનાવામના કે સાન, તમા આપાદિ વપરાય, ઊંડી દેશમા આવે તો તેને અવધાર ૥ હવે યવા જેવું થાય મુદ્ગધ-વપદારમા એવી એકાનિક દ્રષ્ટિ કરતાં થજા વિરોધ ઉત્પન્ન થાય આમઅવધારમાં પણ એકાન ઉપચારાદિને વિરોધ સાનીએ કરો નથી નિમ મ તે સ્વપ્નમિદિન શરીરે મેળાઈ થાય ત્યારે આપાદિ મદ્ય વરદારમા અવી આગા છે કે, જ્યામુથી આતપ્તવાન ન ઉવજાગોતમ દ્રષ્ટિ રહે ત્યા મુખી આપાદિ મદ્ય ન કરતુ, અને તેવું વિગેર કા જુ દેખાય તો નિવધ એપાદિ મદ્ય કરતા આગાનો અનિકમ નથી, અને જાંવ નિમિત્તો શરીરે શેખાદિ થવું હોય ત્યારે તેની વેવવન્યાદિ કે સાનો પ્રકાર જ્યા રથા મો છે કઈ પણ વિગેર અનુક્રમ દ્રષ્ટિ રહે એવી રીતે સાનો છે એવે મુદ્ગધ-વપદારમા એકાંતે તો ત્યામ અસક્ય છે એમ મમજમે

તે આપાદિ કમ પણ પાપક્રિયાથી થવા દેત તોપણ તેથી પોતના આપાદિપણો ગુણ દેખાવા વિના ન રહે, આ તેમા થોટી પાપક્રિયા પણ પોતાનો ગુણ દેખાકયા વિના ન રહે અર્થાત્ જેમ આપાદિના પુરુષ મા શેખાદિ પુરુષને પગથર કરવાનો ગુણ છે, તેમ તે કરતાં કરવામાં આવેલી

પાપક્રિયામાં પણ પાપપણે પશ્ચિમનાનો ચુલુ છે, અને તેથી કર્મબંધ થઈ યથા અવસર તે પાપક્રિયાનું કૃણ ઉદયમાં આવે, તે પાપક્રિયાનાળા ઔપધાદિ કરવામાં કરાવવામાં, તથા અનુભોદન પ્રસામાં ગ્રહણ કરનાર જીવની જેવી જેવી દેહાદિ પ્રત્યે મૂર્ખા છે, મનનું આકુળનાકુળપણુ છે, આત્મધ્યાન છે, તથા તે ઔપધાદિની પાપક્રિયા છે, તે સર્વ પોતપોતાના સ્વભાવે પરિણામીને યથાઅવસરે કૃણ આપે છે જેમ રોગાદિના કારણરૂપ કર્મબંધ પોતાનો જેવો સ્વભાવ છે તેવો દર્શાવે છે, જેમ ઔપધાદિના પૂદ્ગલ પોતાનો સ્વભાવ દર્શાવે છે, તેમ ઔપધાદિની ઉત્પત્તિ આદિમાં થયેલી ક્રિયા તેના કર્તાની જ્ઞાનાદિ વૃત્તિ તથા તે ગ્રહણકર્તાના જેવા પરિણામ છે-તેના જેવા જ્ઞાનાદિ છે વૃત્તિ છે-તેને પોતાનો સ્વભાવ દર્શાવનારે પોતા છે તથા રૂપ શુભ શુભસ્વરૂપે અને અશુભ અશુભસ્વરૂપે સંકળ છે

મૃદસ્થ સ્વદ્વારમાં પણ પોતાના દેહે રોગાદિ થયે જોટી મુખ્ય આત્મદૃષ્ટિ નહે તેટલી રાખતી, અને આત્મધ્યાનનું યથાદ્રષ્ટિએ જોતા અવશ્ય પરિણામ, આવવાયોગ્ય દેખાય, અથવા આત્મધ્યાન ઉપજતું દેખાય, તો ઔપધાદિ વ્યવહાર ગ્રહણ કરતાં નિર્વંચ [નિ'પાપ] ઔપધાદિની વૃત્તિ રાખતી કવચિત્ પોતાને અથે અથવા પોતાના આશ્રિત એવા, અથવા અનુકૂળ પામેલા એવા જીવને અથે સાચાં ઔપધાદિનું ગ્રહણ થાય તો તેનું સાવચપણું નિર્ધાર (કર) પરિણામના હેતુ જેવું, અથવા માર્ગને ઉઘાપે તેવું હોવું ન જોઈએ, એ લક્ષ રાખવા જાગ્ય છે

સર્વ જીવને દ્વિતીયારી એવી જ્ઞાનીપુરુષની વાણીને કઈ પણ એકાંત દ્રષ્ટિ ગ્રહણ કરીને અહિનકારી અર્થમાં ઉતારતી નહીં, એ ઉપયોગ નિરતર સમરણ મા રાખવાયોગ્ય છે

[૧૧-]

અનિત્ય દેહમાં એક વિશેષપણુ.

‘પરમયોગી એવા શ્રી સપ્તમદેહાદિ પુરૂષો પણ જે દેહને રાખી સમ્યા નથી, તે દેહમાં એક વિશેષપણું રહ્યું છે તે એકે તેનો સમબંધ વર્તે ત્યાંસુધી

(૧૧૯)

મત્શ્રુત અને મત્તમાગમ મેત્રો

શુભેન્દ્રગીરી માડીને લીંગનાદિપર્યંત સત્ત્વત અને સત્સમાગમ નેત્રમોક્ષ છે સત્ત્વ માગમા જે સાધનતુ છત્રી દુષ્કાંત ૩ છે તેમા આવા માગમા દુષ્કાંતપણ રહે તે વચામ્ભર છે દુષ્કાંતમળ અને દુઝારસપિણી ન મતો આપર્શભાવ અનુભવથી નરદક્ષ ઈગોચર થાય એવુ છે આત્મચેત્ત્વ ૨૦૬ દુષ્કાંતેથી ક્ષોભ ન સમતા નાગવાર તે ચેત્ત્વ પર પગ ઈધ મ ક્રુત, મ સમાગમ, અને મહત્તિ નગવાન પ્રવાસાગ્ય છે

— — —

(૧૨૦)

અહગ નિશ્ચયથી માર્ગ પ્રાપ્ત

દુષ્કાંતમાગમ પ્રાગ મળ્ય રહે છે, તેપણ અહગ નિશ્ચયથી, સાપ્તર્ય ની અસામા પ્રનિતુ અનુસધાન મ્હી જે પુરો અશ્વપ્ત રીપથી સમ્પદ નાન લગન સારિ નો ઉપાસના છ-છે છે, તેને પગમસાતિનો માર્ગ દશ પદ નાત્વ થના મોગ્ય ૬

— — —

(૧૨૧)

સ્વસ્વરૂપ ભાવના

અવધી સત્ત્વ પ્રમાણ નિર્મલ છુ, એક કેવળ શુદ્ધચત્ત્વરસ્વરૂપ પરમોક્ષ અચિત્ત સુખરૂપ માત્ર એક ત શુદ્ધઅનુભવરૂપ દુ છુ ત્યા ત્રિમેય રો ? રિષ પ ગો ? ભર ગો ? એક ગો ? બીજી અવસ્થા મ્હી ? દુ માત્ર નિરિક્ષ્ય ૩૬ દુદ્ધ, મ્હૃંટ શુદ્ધ પરમસાતિ ચેત્ત્વ ન છુ દુ માત્ર નિરિક્ષ્ય છુ ૬ નિશ્ચયરૂપમય ઉદ્યાગ ૨૩ છુ તનમય થાઉ ૩

માનિ

માનિ

સાતિ

(૧૨૨)

પગમ પુરૂષ દશા.

સર ડબ્બ, સર દોનથી, સર કાળથી અને સર બાનથી જે સર પ્રકારે અપતિબદ્ધ વર્તનિજસ્વરૂપમા રિથિત થાય તે પગમ પુરૂષાને નમસ્કાર.

જેને કંઈ પ્રિય નથી જેને કંઈ અપ્રિય નથી, જેને કોઈ શત્રુ નથી, જેને કોઈ મિત્ર નથી, જે માન અપમાન લાભ અનાભ હર્ષ રોક જન્મ મૃત્યુ આદિ દુઃખનો અભાવ કરી શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપને વિષ ગિથિતિ પામ્યા છે પામે છે અને પામશે, તેમણે અતિ ઉત્કૃષ્ટ પગક્રમ સાનદાશર્ય ઉપજાવે છે

દેહપ્રયે જેવો વચ્ચનો સળધ છે, તેવો આત્માપ્રયે જેણે દેહનો અમધ યથાત્મ્ય દીધો છે, આપ્રયે ત ના તે જેવો સળધ છે, તેવો દેહપ્રય જેણે આત્માનો સળધ દીધો છે અમદ્ધ-સ્પર્શ-આત્મા જેણે અનુભવે છે, તે મહા પુરૂષાને શ્રુત અને મરણ બન્ને સમાન છે

(૧૨૩)

આરંભ સ્વરૂપ

જે અચિત્ત્ય ડબ્બની શુદ્ધચિત્તિસ્વરૂપ કાતિ પરમ પ્રગટ થઈ અચિત્ત્ય કરે છે, તે અચિત્ત્ય ડબ્બ સદૃજ આભાવિક નિજસ્વરૂપ છે, એવો નિશ્ચય જે પરમકૃપાળુ સત્પુરૂષોએ પ્રકાશ્યો તેનો અપાર ઉપકાર છે.

ચદ્ર ભૂમિને પ્રકારો છે, તેના દિરણની કાતિના પ્રભાવથી સમસ્ત ભૂમિ વેત થઈ જાય છે, પણ કંઈ ચદ્ર ભૂમિ રૂપ કોઈ કાગે તેમ થતો નથી, એમ

(૧૨૫)

વીતરાગ ધર્મનો આશ્રય સદૈવ કર્તવ્ય છે.

શ્રીમત્ વીતરાગભગવતોએ નિશ્ચિતાર્થ કરેલો એવો અચિત્ત ચિત્તામણિ અગ્ર પદ્મહિતકારી પરમઅદ્ભુત, સર્વ દુખનો નિસશય આત્મતિક હાય મરનાર પરમઅમૃતસ્વરૂપ એવો મવોત્કૃષ્ટ સાચા ધર્મ જયવત વત્તા, ત્રિકાળ જયવત વતો.

તે શ્રીમત્ અનતચતુષ્ટય ઝિયત ભગવતનો અને તે જયવત ધર્મનો આશ્રય સત્ત્વ કર્તવ્ય છે જેને બીજી કંઈ સામર્થ્ય નથી એના અણુધ અને અણુત મનુષ્યો પણ તે આશ્રયના મળવી પરમસુખહેતુ એના અદ્ભુત ફળને પામ્યા છે, પામે છે, અો પામશે, માટે નિશ્ચય અો આશ્રયજ કર્તવ્ય છે અધીગતથી જે કર્તવ્ય નથી

ચિત્તા દેહાદિ ભવનો મિક્ષેષ પણ ક વો યોગ્ય નથી

દેહાદિમખધી જે પુરો દર્શ, મિધા કરતા નથી તે પુરો પૂણ દા-શાગને મક્ષેપમા સમજ્યા છે એમ સમજો, એજ દૃષ્ટિ કર્તવ્ય છે

‘દુ ધર્મ પામ્યો નથી,’ ‘દુ ધર્મ મ પામીશ ?’ એ આદિ જે નદો કરતા વીતરાગ પુરોનો ધર્મ, જે દેહાદિ સખ વીથી દર્શવિષાદવતિ દુઃખી આત્મા અમગ શુદ્ધચૈતન્યસ્વરૂપ છે એવી વૃત્તિનો નિશ્ચય અને આશ્રય મદ્યુ કરી તે જ વૃત્તિનુ બળ રાખવુ, અને મસ્તિ થાય ત્યા વીતરાગ પુરોની મ્શાનુ સ્મરણ કરુ તે અદ્ભુત ચરિત્રપદ દૃષ્ટિ પ્રેરીને વૃત્તિને અગ્રગત રી, એ મુગમ અને સર્વોત્કૃષ્ટ ઉપજારક તથા કલ્યાણસ્વરૂપ છે

(૧૨૬)

ભગવાનનું સ્વરૂપ તેજુજ સર્વ જીવનુ સ્વરૂપ

જે સ્વરૂપજિજ્ઞાસુ પુરો છે, તે પૂર્ણ શુદ્ધ સ્વરૂપને પામ્યા છે એના

સમસ્ત વિશ્વો પ્રકાશક એવો આ આત્મા તે ક્યારે પણ નિશ્ચય થતો નથી
મલ-સર્વદા-ચૈત-વશવશ જ રહે છે નિશ્ચય જ અભેદતા માને છે એમ
ભાતિ છે

જેમ આંતરામાં નિશ્ચયો પ્રવેશ નથી સત્ ભવની વાસનાથી આકાશ
રહિત જ છે, તેમ સમ્યક્ષ્ણિપુરોએ પ્રત્યક્ષ સત્ દ્રવ્યો મિન્ન, સર્વ અવ્યય
પયાયથી રહિત જ આત્મા દોઢો છે જેની ઉત્પત્તિ કોઈ પણ અન્ય રીતે થઈ શકી
નથી તેના આત્માનો નાશ પણ કયાથી હોય?

અજ્ઞાનથી અને સ્વસ્વરૂપપ્રત્યેના પ્રમાદથી આત્માને માન મૃત્યુની ભ્રાંતિ
તેજ ભ્રાંતિ નિજત કરી શુદ્ધચૈતન્ય નિજઅનુભવપ્રમાણરૂપમા પરમ જ્ઞાન
થઈ શકી સત્ય નિભળે છે

એજ સ્વરૂપના લગથી સત્ જ્ઞાન પ્રત્યે સામ્યજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે અન્ય
પદ્ધત્ય દ્વિતિ તાદૃશ કરી આત્મા અકલેશ સમાધિને પામે છે,

પરમસુખસ્વરૂપ, પરમેશ્વર દ્વાર, શુદ્ધચૈતન્યસ્વરૂપ સમાધિને સર્વકાળ
માટે પામ્યા તે ભગવતને નમસ્કાર તે પદમાં નીરતર નશ્વર પ્રવાહ છે જે
મત્પુરુષોને નમસ્કાર

આતિ

શાતિ

શાતિ

(૧૨૪)

સત્ સમાગમની કુંડલિખતા.

મનની દ્વિતિ શુદ્ધ અને સ્થિર થાય એવો અત્મમાગમ પ્રાપ્ત થવો જ
દુર્લભ છે વળી તેમાં આ દુર્લભતા હોવાથી છારને તેનો વિશેષ અતર
છે જે જીવને પ્રયત્નસહસમાગમનો વિશેષ લાભ પ્રાપ્ત થાય તે મહત્વ
રતપણું છે અત્સમાગમના વિશેષમાં અત્મજ્ઞાનો સત્યાગ્રહપૂર્વક પરિવ્ર
અન્ય ૨૨ માં યોગ્ય છે

(૧૨૫)

વોતરાગ ધર્મનો આશ્રય સદૈવ કર્તવ્ય છે.

શ્રીમત્ વીનરાગઅમનનોએ નિશ્ચિતાર્થ કરેલો એવો અચિત્ત ચિ તામણિ
પરમ પદ્મહિતકારી પરમઅદ્વુત સર્વ દુ ખનો નિ સશય આત્મતિક ઠાય
પરમ પરમઅમૃતસ્વરૂપ એવો સર્વોત્કૃષ્ટ શાશ્વત ધર્મ જ્યનત વત્તો નિકાળ
જનત વત્તો

તે શ્રીમત્ અનતચતુર્ય ઝિયત ભગવતનો અને તે જ્યવત ધમનો
આશ્રય મૈત્ર કર્તવ્ય છે જે બીજુ કર્ત સામર્થ્ય નથી એના અબુધ અને
સક્ત મનુષ્યો પશુ તે આશ્રયના મળથી પદ્મમુખહેતુ એના અદ્વુત ફળને
આ છે, પામે છે અને પામશે, માટે નિશ્ચય અને આશ્રયજ કર્તવ્ય છે
ધીજથી જે કર્તવ્ય નથી

ચિત્તમા દેહાદિ ભયનો નિલેષ પશુ કરવો યોગ્ય નથી
દેહાદિસબધી જે પુરો હા, નિપાત કરતા નથી તે પુરો પૂણ્ણ દા
મને સક્ષેપમા સમજ્યા છે એમ સમજો, એજ દષ્ટિ કર્તવ્ય છે

‘હુ ધર્મ પામ્યો નથી,’ ‘હુ ધર્મ કેમ પામીશ ?’ એ આદિ જે
કરતા વીનરાગ પુરોનો ધર્મ, જે દેહાદિ સબધીથી હાંવિત્ત પ્રતિ દુ
આત્મા અમગ શુદ્ધચૈતન્યસ્વરૂપ છે એવી દૃષ્ટિનો નિશ્ચય અને આનંદ
કરી તે જ પ્રતિનુ બળ રાખવું, અને મદદત્તિ આત્મા વીનરાગ પુરો
દશાનુ અમરણ કરવું તે અદ્વુત ચરિત્રપદ દષ્ટિ પ્રેરીને શ્રીને અમરગત
વી, એ મુગમ અને સર્વોત્કૃષ્ટ ઉત્કાર તથા કદનાશુભ્ય છે

(૧૨૬)

ભગવાનનુ સ્વરૂપ તેજુજ સર્વ જીવનુ સ્વરૂપ

જે અવગમિતાસુ પુરો છે, તે પશુ શુદ્ધ સ્વભાવમા છે એના

ભગવાનના સ્વરૂપમાં પોતાની રૂપિ તન્મય કર છે, જેથી પોતાની સ્વરૂપ દશા ભગવત થતી જાય છે, અને સર્વેત્કુષ્ટ વ્યાખ્યાનચારિત્રને પ્રાપ્ત થાય છે જેનું ભગવાનનું સ્વરૂપ છે, તેનું જ શુદ્ધનયનો પ્રિયી આત્માનું સ્વરૂપ છે આ આત્મા અને સિદ્ધ ભગવાનના સ્વરૂપમાં આપાદિકે ભેદ ને સ્વાભાવિક સ્વરૂપથી જોતાં એ તો આત્મા સિદ્ધભગવાનના તુલ્ય જ છે સિદ્ધ ભગવાનનું સ્વરૂપ નિનાવરણ કે અને નર્તમાનમાં આ આત્માનું સ્વરૂપ આનંદસતિ છે, અને એજ ભેદ છે મનુષ્યને ભેદ નથી તે આવરણ ક્ષીણ થનારી આત્માનું સ્વાભાવિક સિદ્ધ સ્વરૂપ પ્રગટે કે અને જ્યાં સુધી તેણે સ્વાભાવિક સ્વરૂપ પ્રગમ્ય નથી, ત્યાં સુધી વ્યાખ્યાનિક શુદ્ધસ્વરૂપને પામ્યા છે એવા સિદ્ધ ભગવાની ઉપાસના કરનાર ને તેમજ અદ્યત જ્ઞાતાની ઉપાસના પણ કરનાર છે કેમકે તે ભગવાન સયોગીસિદ્ધ છે સયોગીરૂપ માર્ગને લઈ તેઓ દેહધારી છે, પણ તે ભગવાન સ્વરૂપસમસ્થિત છે સિદ્ધભગવાન અને તેમના જ્ઞાનમાં, સત્તા ચારિત્રમાં, કે નિર્ધમાં કે પણ જલ નથી એને અર્દ્ધતભગવાનની ઉપાસનામાં પણ આ આત્મા સ્વરૂપને પામ્યા છે

(૧૭૭)

ન્યાય સપત્ત આજીવિકાદિ વ્યવહાર

શ્રુતવાચનો જેને ઉત્તર વર્તે છે તે જો કદાચ શુભધ્યાનની પ્રાપ્તિ ક્ષમ્યતા હાય તો તેના મૂળતેજુમૂલ એવા અમુક સર્વતત્ત્વપૂરક ગ્રંથો યોગ્ય કે જે અમુક નિયમમાં ' ન્યાયસપત્ત આજીવિકા વ્યવહાર ' તે પદનો નિયમ સાધ્ય કરવો નટે છે એ નિયમ સાધ્ય થવાથી ઘણા આત્મ પુરો પ્રાપ્ત કરવાનો અધિકાર ઉત્પન્ન થાય છે, આ પ્રથમ નિયમ ઉપ જો ધ્યાન આપનામાં આવે, અને તે નિયમને સિદ્ધ જ કરવામાં આવે તો કપાલાદિ સ્વાભાવિકી મદ પડવા થોડા સમય છે, અથવા રાત્રીનો માગ આત્મપરિણામી થાય છે જે પગ ધ્યાન આપતું થાય ને

(૧૨૮)

બે મુખ્ય અવલબન

મુખ્યાત્મચિંતિના પાઠમાયિ થન અને ઇદ્રિયજ્ઞ બે મુખ્ય અવ-
લબન છે સુત્રપણે ઉપાસતા તેની સિદ્ધિ થાન છે હે આર્ય ! નિરાશા
રખતે મદ્દાન્મા પુરુષોનુ અદ્દભુત આયગ્ગ સભાગ્નુ યોગ્ગ છે ઉ નાગિનનીર્ધ-
માન પરમનત્ત ઉપાસવાના મુખ્ય અધિધારી છે

(૧૨૯)

જ્ઞાનીની મુખ્ય આજ્ઞા.

પરમપુરુષની મુખ્ય ભક્તિ ઉત્તરોત્તર મુશ્વની તૃતિ થાય એના સદ-
વનથી પ્રાપ્ત થાન છે ચરણપ્રતિપત્તિ-(શુદ્ધ આય જુની ઉપાસના)-રૂપ
સદ્ગતિ જ્ઞાનીની મુખ્ય આજ્ઞા છે જે આજ્ઞા પરમપુરુષની મુખ્ય ભક્તિ છે
ઉત્તરોત્તર મુશ્વની પ્રદિ થનામા પ્રદનાગ્ની જનોએ “સદ્મ ૩૫ આશ-
વિમ ન્યદ્દાર” સહિત પ્રવચન કરુ યોગ્ગ છે

ધણા શાસ્ત્રો અને ના યોના અવગમ કરતા પણ જ્ઞે જ્ઞાની પુરુષોની
અકેદ આજ્ઞા છન ઉપામે નો નહીં શાસ્ત્રથી થવુ યજ સદ્ગતિ પ્રાપ્ત થાય

(૧૩૦)

પરમ પુરુષના વચનામૃતનુ મનન

નજુ યોગી ન પ પ્રગતિ, તે પણ સમ્યક્પ્રગતિ હોય ત્યારે મહત્ત
પુરુષના વચનામૃતનુ મનન પ મહેવનુ મૂળ નિમૃત કરે છે, ક્રમે ક્રમે
પરમપદ સપ્રાપ્ત કરે છે

ચિત્ત અનિલેપ રાખી પ મશાત શુનનુ અનુગ્રેહન કરા વ છે

પડી પડી તુજ પદપદ્મને ફરિ ફરિ માગુ એજ,
સદગુરુ, અત, સારથ તુજ, એ દત્તા ફરિ દેજ ૨૦
ભાગ્યવા ગુ. ૮

(૧૩૪)

મુક્ત દશા

સત્ત્વ અથવા અધી આત્મા રહિત છે, કેવળ એમ જેને અનુશ્વર વર્તે છે તે મુક્ત છે બીજા સત્ત્વ દ્રવ્યથી અસંગપણ, સ્વેચ્છાથી અસંગપણ, કાળથી અસંગપણ, જો ભાવથી અસંગપણ સવના જેને વર્તે છે તે મુક્ત છે અટકા અનુશ્વરરૂપ આત્મા સત્ત્વ દ્રવ્યથી પ્રત્યક્ષ જૂદો ભાસવો તથા મુક્તદશા પતે છે તે પુરુષ મૈત્ર ધાર છે તે પુરુષ અપ્રતિયધ્ધ ધાય છે, તે પુરુષ અસંગ ધાય છે, તે પુરુષ નિર્વિકલ્પ ધાય છે, અને તે પુરુષ મુક્ત ધાય છે જેણે તથે મગી વિને દેહાદિથી પોતાનો કંઈ પણ સંબંધ નહોતો એવી અસંગ શા હિત ન કરી તે ભમવાનું સત્પુરુષને નમસ્કાર છે

(૧૩૫)

મત્સ્યુત અને સત્સમાગમ

આત્મરચનાની નિમજ્જન થવાને માટે મુમુક્ષુ જીવે બે સાધન અસ્તિ જાને સેવના યોગ્ય છે સત્સુત અને સત્સમાગમ પ્રત્યક્ષ સત્પુરુષોનો મમાગમ કરવિનુ જીવને પ્રાપ્ત થાય છે, પણ જો જન સદ્વર્તિવાન હોય તો મત્સ્યુતો મલા મગના મેવનથી થતો સાળ પ્રત્યક્ષ સત્પુરુષના સમાગમથી જનુ અસ્થ મળમ પ્રાપ્ત કરી શકે છે કેમકે પ્રત્યક્ષ પ્રજ્ઞાતિસંચાન નિર્મળ ચતનના પ્રભાવવાળા વગન અને ગતિ ક્રિયાચેટિતપણ છે જીવને તેવો સમાગમયોગ પ્રાપ્ત થાય એવું તે વિશેષ પ્રવલ્ન કર્તવ્ય છે તેમ જાણના અભાવે સત્સુત પરિચય અસ્થ કરીને કરવા યોગ્ય છે શાંતરસનુ જેમા મુખ્યપણ છે,

માનના દેતુએ જેનો સમસ્ત ઉપદેશ છે, મને તસ ગર્ભિત જન્મા ના પા-
છે એના સામ્યનો પરિચય તે સત્યતો પરિચય છે

૨ ૧ ૨ ૨ ૨

(૧૩૬)

દુર્લભ સયોગો

મનુષ્યપણુ, આર્યતા, જ્ઞાનીના વચનોનું શ્રવણ, તે પ્રત્યે આનંદિકાપણુ
મયમ, તે પ્રત્યે વીર્યપ્રવૃત્તિ, પ્રતિકુલ યોગોએ પણ ગિચ્ચિ, અતપર્યંત સપૂર્ણ
માર્ગરૂપ સમુદ્ર તરીકે જોએ એ ઉત્તરોત્તર દુર્લભ અને અત્યંત વલ્લભ છે,
એ નિમદેહ છે

૧ ૨ ૧ ૧ ૧
(૧૩૭)

મુક્તિની સમ્યક્ પ્રતીતિના સાધન

નિમ્ન થ મહાત્માઓના દર્શન અને સમાગમ મુક્તિની સમ્યક્ પ્રતીતિ
ગણે છે

તથાસ્થ મહા માના એક આય સચિનનું સમ્યક્ પ્રગટે અનવાગણુ ધર્માથી
સત્ત મોક્ષ થાય એમ શ્રીમાન તીર્થ કરે કહ્યું છે તે યથાર્થ છે, આ શુભમા
નથાસ્થ યોગ્યતા જોએ પરમપદ સાધુ મુનિરંગને ફરી નમસ્કાર કરીએ છીએ

૧ ૨ ૧ ૧ ૨

(૧૩૮)

મનુષ્યદેહ

વ્યક્તિની સમસ્ત સપત્તિ કરતા પણ જેનો એક મમયમાન પણ
પિયોર મુલ્યવાન છે એવો આ મનુષ્યદેહ અને પરમાયને અનુકળ એના યોગ
અપ્રાપ્ત હતા જે જન્મ મગ્નથી નહિત એના પરમપદનું જ્ઞાન રહ્યું નહોતું
તો આ મનુષ્યદેહને અવિદિત એવા આત્માને અનનવાગ પિ કાર હો જોમણે
પ્રમા નો જ્ય કયો તેમણે પરમપદનો જ્ય કર્યો

(૧૩૮)

પ્રમત્તભાવ

પ્રમત્તભાવે આ જીવ જીવે કંઈ કંઈવાળા કાંઈ ન્યૂનતા રાખી નયો, તથા જીવને નિજહિતનો ઉપયોગ નથી એજ અતિશય ખેડારક છે, હ આરોગ્ય કાં તે પ્રમત્તભાવને ■ નામિત વીવધી મોઝો પાડી સુચીતસહિત સ જીવન અધ્યયન કરી નિરૂપિએ આત્મસાધને પોષણે

(૧૪૦)

સત્પુરૂષના વચનામૃત

અહો, સત્પુરૂષના વચનામૃત ! મુદા અને મત્સ્યમાત્રમથી સુતુષ્ટ અને ચેતનને જામત કરનાર, પાતી જ્વલિને સ્થિર રાખનાર, ફર્સનમાત્રથી નિરોધ અપૂર્વ સ્વભાવને પ્રેરક, સ્વસ્વરૂપ પ્રતીતિ, અપ્રમત્ત સવય, અને પૂર્ણવીરરાગ નિનિક પ સ્વભાવના કારણમૂલ-છે લે અયોગી સ્વભાવ પ્રગટ કરી અનત અ માત્રાવ સ્વરૂપમા ગિધતિ કરાવનાર, ત્રિગુણ જયવન વતો

~ ~ ~

(૧૪૧)

સ્વરૂપસ્થિરતા

પરમ વીરરાગોએ આત્મસ્થ કરેડુ મુદાખ્યાનચારિત્રથી પ્રગટેડુ એવું પરમ અસંગપણ નિરતર રક્તા પક્તપણે સભાડ છુ આ દુષ્કર્મ કાગમા સત્મમાગમનો યોગ પણ અતિદુર્લભ ■ તરી પગમ સત્સમ અને પગમ અસંગપણનો યોગ કયાથી બને ?

એવા ક્ષેત્રે નિયરડુ યોગ છે કે જે ક્ષેત્રે આત્મસાધન મુનજપણે થાત પરમશાત જીવના નિચારમાં ઇન્દ્રિયનિમદ્ધપૂર્વક આત્મપ્રજ્ઞિત રાખવામા સ્થિરતા અપૂર્વપણે પ્રગટે છે

(૧૪૨)

ચિતામણિ

શ્લોક છે એ ૪

ચિતિત જેનાથી પ્રાપ્ત થાય તે મણિને ઈશ્વરના સન દુ ખના
આ મનુષ્યદેહ છે, કે જે દેહમા, યોગમાં જ
ક્ષયની ચિતિતા ધારાં તો પાર પડે છે. મરુપી કષ્ટપદ પ્રાપ્ત થયે છતાં
અચિત્ય જેતુ મહાત્મ્ય છે એવું તે અગિયારમું આશ્રમ જ ૩
િદ્ર રહે એમ બને તો આ (૧૪૩)

સ્થાનક સ્વાધ્યાય

- ૧ અ- અવગર એવો ક્યાં આવશે ?
અ- ધર્મશુ બાહ્યાતર નર્મય ને ?
અર્થ સબધનુ બધન તિક્ષ્ણ છેદીને,
વિચરશુ કવ મહાપુરુષને પચાને ? અપૂર્વ ૦
- ૨ સર્વ ભાવથી ઐશ્વર્યસીન્ધવૃત્તિ કરી
માત્ર દેહ તે સયમહેતુ, હોય ને,
અન્ય કારણે અન્ય કશુ કલ્પે નહી,
દેહ પશુ કિંચિત્ મૂર્છા નવ જાય ને અપૂર્વ ૦
- ૩ દર્શનમોહ વ્યતીત ધર્મ ઉપજ્યો બોધ ને,
દેહ ભિન્ન કેવલ ચતન્યનુ જ્ઞાન ને,
તેથી પ્રક્ષીણ ચારિત્રમોહ વિલોકિયે,
વર્તે એવુ શુદ્ધસ્વરૂપનુ ધ્યાન ને અપૂર્વ ૦
- ૪ આત્મસ્થિરતા ત્રણ સંક્ષિપ્ત યોગની,
મુખ્યપણે તો વર્તે દેહપર્યંત ને,
ઘોર પગ્ગિહ કે ઉપમર્ગભયે કરી,
આવી શકે નહી તે સ્થિરતાનો અત ને અપૂર્વ

- મયમના હેતુથી મોઝપ્રવર્તના,
 ૩૫ નમે જિનકાશાં આધીન જો,
 ૩૬ દણ દણ ઘટતી ભત્તી (ચતિમા,
 ૩૭ પથ ને નિજમ્વૃત્તમા લીન જો અપૂર્વ =
 ૩૮ પથ પ્રમાણદ્રેષ વિરહિતતા,
 ૩૯ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર ને કોળે મનનો ક્ષોભ જો,
 ૪૦ વિચરવુ ઉદયાધીન પ્રતિબંધવણુ,
 ૪૧ ક્રોધપ્રત્યે તો વર્તે, ક્રોધવૃક્ષાવેશ જો અપૂર્વ =
 ૪૨ માનપ્રત્યે તો હોન ઘણુ માન,
 ૪૩ માયાપ્રત્યે માયા સાક્ષી ભાવની,
 ૪૪ લોભપ્રત્યે નહીં લોભ અમાન જો અપૂર્વ =
 ૪૫ બુદ્ધિમર્મકર્તા પ્રત્યે પણ ક્રોધ નહીં,
 ૪૬ વદે ચાકિ તથાપિ ન મળે માન જો,
 ૪૭ દેહ જાન પણ માયા યાચ ન રામભા,
 ૪૮ લોભ નહીં છો પ્રબળ સિદ્ધિ નિદાન જો અપૂર્વ =
 ૪૯ ન્મનભાવ, મુહભાવ સદ્અન્માનતા,
 ૫૦ અહ તથાવન જ્ઞાતિ પરમ પ્રસિદ્ધ જો,
 ૫૧ ક્ષય, રોમ, નખા કે અંગે શંગાર નહો,
 ૫૨ દ્રવ્યભાવ અમ મમય નિર્મલ મિદ્ધ જો, અપૂર્વ =
 ૫૩ શત્રુ મિત્રપ્રત્યે વર્તે સમદર્શિતા,
 ૫૪ માન અમાને વર્તે તે જ સ્વભાવ જો,
 ૫૫ ભવિષ્ય, કે મરણે નહીં ન્યૂનાધિકતા,
 ૫૬ ભવ મોઝે પણ શુદ્ધ વર્તે સમભાવ જો અપૂર્વ =
 ૫૭ એકાકી વિચરતો વર્ણી સમગાનમા,
 ૫૮ વળી પર્વતમા વાઘ મિદ્ધ સંયોગ જો,

- અડોલ આમન, ને મનમા નહીં શોભતા, ૧૫૦૦
- ૧૦ પરમભિન્નનો જાણે પામ્યા યોગ ને
ઘોઠ તપશ્ચર્યામા પણ મનને સાગળે,
સરસ અન્ને નહીં, મનને પ્રમુદ્ધ,
રજકણ કે રિધિ વૈભાવે ભાષા ને, અપૂર્વ ૦
મર્વે માન્યા પુદ્ગલ સૌરભોજનો,
૧૩ એમ પરાજય ફેણ અપૂર્વ ભાષા ને,
આણુ ત્યાં ફેરવે આઠડતા,
એણી કષ્ટન અનિગાય શુદ્ધિ ભલાવ ને અપૂર્વ ૦
અને સ્વયં બુદ્ધિમણુ મમુદ્ધ તરી કરી,
૧૪ એણે ત્યાં જ્યાં શીલુભોજ શુભસ્વાન ને;
અત મમય ત્યાં પૂર્ણ સ્વરૂપ વિતરંગે ચર્ધ,
પ્રગટાણુ નિજ કેવલજ્ઞાનનિધાન ને અપૂર્વ ૦
૧૫ આઠ કર્મ ધનધાતી તે વ્યવચેદન જ્યાં,
ભવના બીજેતણે આત્યતિક નાશ ને,
મર્વભાવ જ્ઞાતા દૃષ્ટા મહ શુદ્ધતા,
દૃતકૃત્ય પ્રભુ વીર્ય અનત પ્રકાશ ને અપૂર્વ ૦
૧૬ વેદનિયાદિ આર કર્મ વિતે જહા
બળી સીદરીવત્ આકૃતિ માત્ર ને,
તે દેહાયુષ આધીન જેની સ્થિતિ છે,
આયુષ પૂર્ણ, મરિયે દૈહિકપાન ને અપૂર્વ ૦
૧૭ મન, વચન, ક્રાયા ને કર્મની વર્ગણા,
હટે જહા સજળ પુદ્ગલ મળધ ને,
એણુ અયોગી શુભ મ્થાનક ત્યાં વર્તણુ,
મહાભાગ્ય મુખદાયક પૂર્ણ અળધ ને અપૂર્વ ૦

- એક પગમાણુ માત્રની મળે ન સ્પર્શતા,
 'કલ ડરહિત અઝોલસ્વરૂપ જો,
 'રજન ચૈતન્યમૂર્તિ' અનન્યમય,
 ૧૯ પૂર્વે એ અમૂર્ત સદૃશપદરૂપ જો
 ઉર્ધ્વગમન કારણના યોગથી,
 સાદિ અનંત આ પ્રાપ્ત મુલ્યસ્થિત જો,
 અનંત દર્શન, જ્ઞાન, આધિમુખમા
 ૨૦ જે પદ શ્રી સર્વજ્ઞે હીકું રસહિત જો અપૂર્વ
 કહી શક્યા નહીં પણ તે શ્રી
 તેહ સ્વરૂપને અન્ય વાણી તે શુ કહું જો,
 અનુભવગોચર માન રશ્મિ તે જ્ઞાન જો
 ૨૧ એહ પરમપદપ્રાપ્તિનું કયું ધ્યાન, મે, અપૂર્વ
 ગતવગર ને હાવ મનોરથરૂપ જો,
 તોપણ નિશ્ચય રાજગદ્ગ મનને રહો,
 પ્રભુઆશાએ યાશું તેજ સ્વરૂપ, જો અપૂર્વ

